

گل رز : پرورش و فوائد

(Rose; Growing & Benefits)

تألیف :

اسماعیل پورکاظم

(Esmaeil Poorkazem)

۱۴۰۱ هـ.ش.

«فهرست مطالب»

ردیف	عناوین موضوعات	صفحه
۱	مقدمه	۹
۲	تاریخچه گل رز	۱۱
۳	معانی و مفاهیم گل های رز	۲۸
۴	مشخصات گیاهشناسی گل رز	۳۲
۵	انواع و گروه بندی رزها	۴۳
۶	گونه های مختلف رز وحشی	۴۹
۷	هیبریدهای بین گونه ای گیاه رز	۵۴
۸	رزهای وحشی	۵۷
۹	رزهای باغی قدیمی	۶۲
۱۰	رزهای ترکیبی غرب و شرق	۷۲
۱۱	رزهای باغی جدید	۷۳
۱۲	رزهای انگلیسی	۸۰
۱۳	رزهای بالارونده	۸۱
۱۴	تقسیم بندی رزها بر مبنای عطر	۸۳
۱۵	محبوب ترین واریته های رز	۸۵

« ادامه فهرست مطالب »

ردیف	عناوین موضوعات	صفحه
۱۶	نیازهای اکولوژیکی گل رز	۹۰
۱۷	ازدیاد گل رز	۹۵
۱۸	اصلاح ژنتیکی رزها	۱۳۶
۱۹	پرورش گل رز	۱۳۸
۲۰	اهمیت پرورش گل رز	۱۳۸
۲۱	بستر مناسب	۱۴۰
۲۲	زمان کاشت	۱۴۱
۲۳	انتقال نهال ها به بستر دائمی	۱۴۳
۲۴	مالچ دهی بوته های رز	۱۴۸
۲۵	آبیاری بوته های رز	۱۵۰
۲۶	کوددهی بوته های رز	۱۵۳
۲۷	هرس بوته های رز	۱۵۹
۲۸	سربرداری شاخه های گل دهنده	۱۶۴
۲۹	رعایت بهداشت زراعی	۱۶۶
۳۰	آفات و بیماریهای بوته های رز	۱۶۷

« ادامه فهرست مطالب »

ردیف	عناوین موضوعات	صفحه
۳۱	آفات گیاه رز	۱۶۸
۳۲	بیماریهای گیاه رز	۱۷۱
۳۳	گلدهی رزها	۱۷۹
۳۴	برداشت گل های رز	۱۸۱
۳۵	برداشت گل رز شاخه بریده	۱۸۳
۳۶	برداشت میوه های رز	۱۸۸
۳۷	نگهداری گل های رز	۱۹۲
۳۸	نگهداری میوه های رز	۱۹۵
۳۹	ترکیبات شیمیائی گل رز	۱۹۷
۴۰	آشکال استفاده از گل رز	۲۰۲
۴۱	گلاب	۲۰۳
۴۲	عطر رز یا روغن فرار رز	۲۰۷
۴۳	روغن بذور رز	۲۱۰
۴۴	عصاره گل رز	۲۱۰
۴۵	موارد استفاده گل رز	۲۱۱

« ادامه فهرست مطالب »

ردیف	عناوین موضوعات	صفحه
۴۶	کاربردهای زینتی گل رز	۲۱۲
۴۷	کاربردهای محیط زیستی گل رز	۲۱۵
۴۸	کاربردهای غذائی گل رز	۲۱۶
۴۹	گلاب گلبرگ های رز	۲۱۶
۵۰	چاشنی گلبرگ های رز	۲۲۴
۵۱	مربای گلبرگ های رز	۲۲۶
۵۲	چای گلبرگ های رز	۲۲۷
۵۳	شربت گلبرگ های رز	۲۲۹
۵۴	شیرینی گلبرگ های رز	۲۳۰
۵۵	میوه های رز	۲۳۱
۵۶	شربت میوه های رز	۲۳۴
۵۷	چای میوه های رز	۲۳۵
۵۸	کاربردهای آرایشی-بهداشتی گل رز	۲۴۳
۵۹	شیوه های استفاده از روغن فرار رز	۲۵۱
۶۰	کاربردهای داروئی گل رز	۲۵۳

« ادامه فهرست مطالب »

ردیف	عناوین موضوعات	صفحه
۶۱	مهمترین خواص داروئی گل رز	۲۵۶
۶۲	مهمترین موارد درمانی گل رز	۲۵۸
۶۳	کاربردهای داروئی برگ های رز	۲۵۹
۶۴	کاربردهای داروئی گلبرگ های رز	۲۶۰
۶۵	کاربردهای داروئی گلاب	۲۶۱
۶۶	تأثیرات داروئی اسانس گل رز	۲۶۵
۶۷	تأثیرات داروئی چای گلبرگ های رز	۲۶۸
۶۸	اهمیت گل رز در تأمین ویتامین ها	۲۶۹
۶۹	اهمیت گل رز در تأمین سلامت بدن	۲۷۱
۷۰	تأثیرات آنتی اکسیدانی گل رز	۲۷۲
۷۱	تأثیرات ضد میکروبی گل رز	۲۷۳
۷۲	تأثیر گل رز بر التهابات	۲۷۴
۷۳	تأثیر گل رز بر اعصاب	۲۷۵
۷۴	تأثیر گل رز بر آلرژی ها	۲۷۸
۷۵	تأثیر گل رز بر سلامت پوست	۲۷۹

« ادامه فهرست مطالب »

ردیف	عناوین موضوعات	صفحه
۷۶	تأثیر گل رز بر ناراحتی های پوستی	۲۸۱
۷۷	تأثیر گل رز بر سوختگی ها	۲۸۲
۷۸	تأثیر گل رز بر آکنه	۲۸۳
۷۹	تأثیر گل رز بر اثرات سالخوردگی	۲۸۶
۸۰	تأثیر گل رز بر شوره سر	۲۸۷
۸۱	تأثیر گل رز بر افزایش قدرت جنسی	۲۸۸
۸۲	تأثیر گل رز بر عوارض قبل از قاعدگی	۲۹۰
۸۳	تأثیر گل رز بر قاعدگی های دردناک	۲۹۱
۸۴	تأثیر گل رز بر مشکلات چشمی	۲۹۴
۸۵	تأثیر گل رز بر مشکلات گوارش	۲۹۵
۸۶	تأثیر گل رز بر مشکلات مجاری تنفسی	۲۹۷
۸۷	تأثیر گل رز بر دردهای عضلانی	۲۹۸
۸۸	تأثیر گل رز بر دستگاه ادراری	۲۹۹
۸۹	عوارض جانبی مصارف گل رز	۳۰۰
۹۰	توصیه ها، هشدارها و مخاطرات	۳۰۲
۹۱	منابع و مآخذ	۳۰۴
۹۲	جمع	۳۰۵

کتاب: گل رز؛ پرورش و فوائد

(Rose ; Growing & Benefits)

تألیف: اسماعیل پورکاظم (Esmaeil Poorkazem)

مقدمه:

گل رُز (roes) به عنوان یک گیاه چندساله بوته ای و عمدتاً زینتی از خانواده "گل سرخیان" (Rosaceae) بطور گسترده ای در جهان از جمله: آسیا، اروپا، شمال آفریقا و آمریکای شمالی بطور طبیعی رشد می کند.

گونه های مختلف گل رُز گواينکه به صورت بومی و وحشی در مناطق گوناگونی از جهان می رویند اما محققین معتقدند که بیشترین رُزهای امروزی از خاور میانه منشأ گرفته اند. گل های رُز از هزاران سال پیش در اطراف و آکناف جهان پرورش می یافتند اما هنوز گونه های وحشی آنها در طبیعت یافت می شوند و گاهی برای استفاده های شخصی و حتی تجاری کشت و زرع می گردند.

امروزه گل رُز از محبوب ترین گل های زینتی محسوب می شود و به همین دلیل از نظر میزان تولید در صدر گل های زینتی پرورشی جهان قرار دارد. عمده ترین کشورهای تولید کننده رُز عبارت از: ایالات متحده آمریکا، هلند، انگلستان، کلمبیا، اکوادور، کنیا، آفریقای جنوبی و هندوستان می باشند.

بیشترین گل های شاخه بریده صادراتی ایران در سال های دهه ۱۳۹۰ هجری شمسی را گل رُز تشکیل می داد و گل های مریم و گلایول به ترتیب در رتبه های بعدی قرار داشتند. گفته اند: "در زندگی انسان ها ممکن است گل های فراوانی حضور داشته باشند اما فقط یکی از آنها رُز است."

"There may be many flowers in a man`s life but there is only one rose."

(۱۹،۲۰،۵،۱۰).

تاریخچه گل رز (history):

نام "رز" (rose) یک کلمه فرانسوی می باشد که از واژه لاتین "رُزا" (rosa) منشأ گرفته است (۲۰،۱۹).

دانشمندان معتقدند که گل رز بر روی کره زمین از قدمتی در حدود ۷۰ میلیون سال برخوردار می باشد (۱۹).

قدیمی ترین بقایایی که از رزها در دست می باشند، با قدمتی در حدود ۷۰-۳۵ میلیون سال مربوط به دوره زمین شناسی "ایوسن" است که آنها را از منطقه "کلرادو" آمریکای شمالی و برخی نقاط اروپا و آسیا پیدا کرده اند (۲۰،۱۹،۱۳).

آثار کشف شده از رزها در اروپا در قیاس با آمریکای شمالی اندکی جدیدترند و متعلق به اوائل دوره زمین شناسی "آلیگوسن" می باشند (۲۰).

رزهای زینتی از هزاران سال قبل در بخش های وسیعی از جهان پرورش می یافتند که قدیمی ترین آنها از حدود ۵۰۰ سال قبل از میلاد مسیح در کشورهای حوزه مدیترانه، ایران و چین می باشند (۲۰).

برخی پژوهشگران عنوان کرده اند که پرورش گل های رُز از حدود ۵ هزار سال قبل در کشور چین آغاز گردیده است (۴).

شواهد تاریخی نشان می دهند که کاشت رُز و ایجاد باغ های آن هم زمان با امپراتوری روم بدواً در خاور میانه جهت مقاصد داروئی و تهیه عطر و گلاب انجام پذیرفت ولیکن به مرور زمان در یونان و روم باستان نیز رواج یافت (۴، ۱۹).

در اساطیر یونانی آمده است که گل های رُز در ابتدا به رنگ سفید بودند اما زمانی که "آفرودیت" (الهه زیبایی، عشق و باروری یونان باستان) خبر مجروح شدن دوست خود "آدونیس" (الهه سبزینگی و باززائی طبیعت) را شنید، فوراً به کمک وی شتافت ولیکن در طی راه خاری به پای او فرو رفت و قطرات خونی که از بدنش بر روی گل های رُز ریختند، آنها را به رنگ قرمز در آوردند (۷، ۱۹).

گیاه رُز در برخی از فرهنگ ها به عنوان "گیاه باستانی مقدس" (holy ancient herb) شمرده می شود و سابقه تاریخی چنین باوری به روم باستان می رسد (۱۴).

مردمان یونان و روم باستان، گل رُز را محبوب الهه عشق (آفرودیت، ونوس) و لاجرم بسیار مقدس می شمردند (۱۹).

در کتاب "ایلیاد" اثر "هومر" شاعر نابینای یونانی آمده است که بدن "هکتور" قهرمان "روئین تن" یونانی را با استفاده از روغن رُز به صورت نامیرا و فناپذیر در آوردند (۲۰).

"ایبیکوس" (Ibycus) یکی از شاعران یونان باستان در شعری که در رسای زیبایی یک جوان سروده است، با ابیاتی دلنشین چنین بیان می کند که انگار "آفرودیت" الهه عشق و زیبایی (هم ردیف ونوس) وی را در میان غنچه های رُز پرورش داده است (۲۰).

"سافو" شاعر یونانی قرن هفتم پیش از میلاد مسیح در اشعارش از رُز به عنوان "ملکه گل ها" نام می برد و در توصیف آن بسیار می سَراید (۱۹).

در افسانه های رومی آمده است که "آیسیس" (Isis) از جمله الهه های زیبا که به واسطه نفرین یکی از خدایان به حیوان تبدیل شده بود، در اثر خوردن گلبرگ های گل رُز توانست مجدداً شکل اصلی خویش را بازیابد (۲۰).

در روم باستان بر روی درب اتاقی که موضوعات محرمانه را در آنجا مطرح و به بحث می گذاشتند، عبارت "sub rosa" درج می شد.

امروزه عبارت "sub rosa" در زبان انگلیسی به معنی "مخفی کردن راز" است و سابقه آن به همین عمل رومیان بر می گردد (۱۹).

گل رُز در مناسبت های مذهبی آئین "هندو" به "ویشنو" از خدایان مقدّس و ناجی کیهان پیشکش می شود (۱۹).

پس از گرائیدن امپراتوری روم به مذهب مسیحیت، گل رُز به نماد پاکی و عفاف تبدیل گردید و مردمان آن را نشانه و نماد باکره بودن مریم مقدّس قلمداد می کردند (۲۰).

رُز بسیار پیشتر از تولید عطرهای تجارتي توسط مردمان ملل مختلف به عنوان رایحه ای دلپذیر و آرامش بخش با اثرات ضد التهابی استفاده می شد (۱۴).

روایت کرده اند که ملکه "کلئوپاترا" فرعون زیباروی مصر در قرن اوّل پیش از میلاد مسیح به گل های رُز بسیار علاقمند بود و به استفاده از عطر آن اصرار می ورزید. نقل کرده اند که وی بسیار علاقمند بود، تا همواره از وجود گلبرگ های رُز در اتاق خواب و بسترش بهره گیرد (۱۳، ۱۹).

همچنین روایت شده است که ملکه "کلئوپاترا" از گلاب و روغن فرّار رُز برای طراوت بخشی پوست صورت و افزایش تمایلات جنسی سود می برده است (۱۴).

در بابل قدیم از روغن رُز و گلاب برای موارد زیر استفاده می کردند:

(۱) تهیه داروهای سنتی مختلف (medicines)

(۲) اجرای مراسمات و تشریفات مذهبی (rituals) (۱۴).

"نرون" امپراتور خونریز روم باستان که یک قرن قبل از میلاد مسیح می زیست، به گل های رُز علاقه فراوانی داشت، دستور می داد که در حین مهمانی های سلطنتی اقدام به ریختن گلبرگ های رُز بر سر حُضار نمایند. گل رُز در زمان "نرون" به عنوان سَنَبَل تجمل و اشرافیت شمرده می شد (۱۹).

نویسنده، فیلسوف و طبیعی دان مشهور روم باستان در قرن اول میلادی (CE= church of England) موسوم به "پلینی بزرگ" (Pliny the Elder) اقدام به ثبت ۳۲ نوع مختلف از رُزها با کاربردهای داروئی نموده بود (۱۰).

یک نقّاشی با نام "رُزهای هلیوگابال" اثر "لاورنس آلماتادما" وجود دارد که در آن "هلیوگابال" امپراتور روم در قرن سوم میلادی از گل های رُز در ضیافت خویش بهره گرفته است (۱۹).

کلیسای قرون وسطی (قرن پنجم تا قرن چهاردهم میلادی) استفاده از عطر رُزها را ناپسند می دانست و کاشت گل رُز را بجز برای مصارف داروئی ممنوع نموده بود. علّت این حکم را چنین دانسته اند که گل رُز در اروپای قرون وسطی به عنوان نماد عشق و شهوت شناخته می شد (۱۹).

بوته های گل رُز را در طی قرون وسطی (medieval) عمدتاً با مقاصد غذائی و داروئی و کمتر برای مقاصد زینتی می کاشتند (۱۰).

بسیاری از محققین معتقدند که گل های رُز در طی قرون ۱۱-۱۳ میلادی در ضمن جنگ های صلیبی از خاور میانه به اروپا راه یافته اند (۱۹).

"ملکشاه سلجوقی" تعدادی از بوته های گل سرخ محمدی را از قمصر کاشان به دمشق (Damascus) سوریه برد و پرورش آن را در آنجا رواج داد لذا نام علمی "رُز محمدی" یعنی "Rosa damascene" از آن زمان اقتباس شده است (۱۹).

در "گاه شمار" ایران باستان آمده است که روز نوزدهم هر ماه را فروردین می نامیده اند. مردم ایران در روز ۱۹ ماه اسفند که آن را "نوروز جویبارها" می خواندند، به دشت و صحرا به ویژه کنار رودها و چشمه ها می رفتند و طی مراسمی عطر گل های رُز و گلاب را در آب ها می افشاندند (۱۹).

در تاریخ بیهقی آمده است که مردم ایران در حین جشن ویژه ای موسوم به "جشن گل افشانی" که در روز بخصوصی از سال انجام می پذیرفت، گلبرگ های رُز را بر سر همدیگر می ریختند (۱۹).

مطالعات تاریخی مرتبط با گل رُز نشان می دهند که از آن در طول تاریخ بشر به کرات به عنوان نماد و سَنَبَل (symbol) فرهنگ ها و قومیت های ملل مختلف جهان استفاده شده است (۱۳).

یونانیان قدیم از گل رُز به عنوان سَنَبَل و نماد فرهنگ پیشرو و مترقی یاد می کردند (۱۳).

گل رُز از چندین قرن پیش به عنوان نماد خاندان سلطنتی انگلستان انتخاب شد. این تصمیم گیری متعاقب "جنگ رُزها" که در قرن پانزدهم میلادی (۸۷-۱۴۵۵ م) بین دو خاندان قدرتمند انگلستان موسوم به خاندان "لانکاستر" با بیرق رُز سرخ و خاندان "یورک" با بیرق رُز سفید در گرفت و سرانجام با پیروزی خاندان "لانکاستر" پایان یافت، انجام پذیرفت (۱۹،۷).

در نقاشی "زایش ونوس" اثر "ساندرو بوتیچلی" ایتالیائی که در دوران رنسانس (قرن ۱۵ میلادی) ترسیم گردیده، به کرات از گل های رُز در زمینه نقاشی برای القاء حالت معنوی استفاده شده است (۱۹).

گل های رُز الهام بخش بزرگترین نویسنده انگلستان به نام "ویلیام شکسپیر" (۱۶۱۶-۱۵۶۴ م) بوده است آنچنانکه نمایشنامه "رومئو و ژولیت" او حاوی یکی از بهترین اشعار در مورد رُزها می باشد.

"ژولیت" در آن نمایشنامه چنین می گوید:

"یک رُز با هر نامی که باشد، عطر دلپذیری دارد".

او همچنین با به خاطر آوردن "رومئو" در کنار رقیب عشقی خویش چنین عنوان می کند:

"هیچ چیز بجز این اهمیت ندارد که عشق در هر حال یک حقیقت است" (۷).

توجه پادشاهان و ملکه های اروپائی از قرن ۱۷ میلادی به احداث باغ های گل رُز به عنوان یکی از مظاهر تجمل و اشرافیت جلب گردید (۴).

در قرن هیجدهم میلادی در فرانسه نیز تحت تأثیر انگلستان، باغبانی در بین طبقات اشراف رواج یافت و در این دوران کاشت رُزها جای گل های سوسن و لاله را گرفت و بوته های زیبای رُز اکثر باغ های اشرافی را در فُرق خویش در آوردند (۱۹).

گل رُز در دوران رنسانس اروپا نیز مورد توجه قرار داشت. اروپائیان آن زمان رُزهای قرمز شکفته را مظهر "مهر مادری" و رُز سفید را نشانه "بکارت و پاکی" می پنداشتند و آنها را به "مریم مقدس" منتسب می کردند لذا برخی از آنها را به "رُز مقدس" و "رُز بی خار" ملقب ساختند (۱۹).

در دوران لوئی چهاردهم فقط ۴ گروه از رُزهای باغی قدیمی با نام های: "داماسک"، "گالیکا"، "آلبا" و "سنتیفولیا" (رُز کلمی) در اروپا وجود داشتند (۱۹).

امروزه برخی باغ های قدیمی رُز در کشور چین از قرن ۱۸ میلادی برجا مانده اند (۲۰).

در اوائل قرن ۱۹ میلادی، ملکه "ژوزفین" همسر "ناپلئون بناپارت" به تأسیس مجموعه ای بی نظیر از انواع گل های رُز در باغ قصر "مالمازون" اقدام کرد بطوریکه ارقام، واریته ها و گونه های رُزها که در ابتدا در حدود ۲۵۰ نوع بودند، در سال ۱۸۴۰ میلادی به بیش از ۱۰۰۰ مورد رسید و به صورت یک "رُزاریوم" (rosarium) در آمدند.

ملکه "ژوزفین" بهترین باغبانان و گیاهشناسان آن زمان فرانسه را به مدیریت باغ سلطنتی "مالمازون" گمارد و این تلاش ها باعث شد که رُز جدیدی از طریق لقاح مصنوعی به وجود آید. گیاهان زینتی موجود در باغ سلطنتی "مالمازون" در اواخر سلطنت "ناپلئون بناپارت" به حدود ۲۵۶۲ نوع رسیده بودند لذا ملکه "ژوزفین" مشهورترین نقاش فرانسوی هم عصر خویش یعنی "پیر ژوزف ردوته" را مأمور مَصوّر ساختن رُزهای باغ سلطنتی نمود و از وی خواست تا اطلس رنگی رُزها را فراهم سازد.

امروزه دانشمندان به پاس خدماتی که بانو "ژوزفین" در رونق بخشیدن و شناساندن گل های رُز به جهان انجام داده است، به او لقب "بانوی حافظ گل های رُز" را اهداء کرده اند (۲۰).

نخستین رُز دورگه چای (tea rose) با نام "رُز لافرانس" در سال ۱۸۶۷ میلادی به وجود آمد ولیکن با وجود ویژگی های خاصی که داشت، عملاً فاقد قدرت باروری و میوه دهی بود (۱۹).

نخستین رُز دورگه چای که قادر به باروری و میوه دهی بود، با نام رُز "لیدی ماری فیتز ویلیام" در سال ۱۸۸۲ میلادی در انگلستان تولید گردید (۱۹).

اولین رقم رُز دورگه چای زرد رنگ با نام رُز "آفتاب طلایی" یا رُز "سولیل اور" با گلدهی یک فصله در سال ۱۹۰۰ میلادی معرفی شد (۱۹).

در این دوره رُز دورگه چای چهار فصل با نام "یادگار کلادیوس پرنس" که شباهت زیادی به رُز زرد ایرانی دارد، معرفی شد (۱۹).

کاشت بوته های رُز طی دوره ویکتوریائی در باغ ها، قبرستان ها و باغ های کشاورزی انگلستان رواج بسیاری یافت (۲۰).

در نشست انجمن باغبانی ایران در سال ۱۳۷۴ هجری شمسی (۱۹۷۵ میلادی) که با شرکت گروهی از اساتید باغبانی دانشگاه های ایران انجام پذیرفت، "گل محمدی" به عنوان "گل ملی ایران" انتخاب گردید (۱۹).

در سال ۱۹۸۶ میلادی "رونالد ریگان" رئیس جمهور وقت آمریکا قانونی را امضاء کرد که بر اساس آن گل رُز به عنوان نماد و نشانه ایالات متحده آمریکا انتخاب شد (۲۰).

گل سُرخ از نظر اِحراز جایگاه "گل ملی" (nation flower) دارای مقام نخست در بین همه گل های جهان می باشد بطوریکه حداقل در ۱۰ کشور: آمریکا، انگلستان، ایتالیا، رومانی، عراق، عربستان سعودی، مراکش، لوکزامبورگ، بلغارستان و ایران به عنوان "گل ملی" انتخاب شده است (۱۹).

امروزه در جشنی که در شهرستان دامغان استان سمنان برای فرارسیدن نخستین بهار زندگی هر نوزاد برگزار می شود و به "آئین گل غلطان" معروف است، بدن نوزاد را در میان گلبرگ های رُز می غلطانند و معتقدند که این کار باعث حفظ طراوت و شادابی پوست نوزاد و جلوگیری از ابتلاء وی به انواع و اقسام بیماریها می گردد.

این آئین جزو آثار معنوی و ناملموس کشور ایران ثبت نیز شده است (۱۹).

در داستان های هزار و یکشب و رباعیات خیام نیشابوری (۱۱ قرن پیش) به کرات از گل سرخ یاد شده است (۱۹).

در شاهنامه فردوسی واژه گل منحصرأً برای گل رُز بکار رفته است (۱۹).

امروزه در فرهنگ زبان گل ها، رُزها را بر پایه رنگ دارای معانی مختلفی دانسته اند آنچنانکه رُز قرمز به معنای عشق، رُز زرد به معنای حسادت، رُز صورتی به معنای رضایتمندی-احساس عمیق و فراموش ناشدنی و رُز سفید به معنای پاکی-خلوص و طهارت است (۱۹).

در اسلام گل رُز را یکی از گل های بهشت و مقدّس می شمارند و هر ساله خانه کعبه واقع در شهر مکه عربستان سعودی را یکبار در اوّل ماه شعبان و بار دیگر در اوّل ماه ذی الحجه با گلاب مخصوصی که هر ساله در ایران تهیه می شود، همراه با آب چشمه زمزم شستشو می دهند (۱۹).

گل رُز را در فرهنگ اصیل ایرانیان مظهر جمال الهی می دانند. از آن جمله گل رُز در ادبیات صوفیان دارای مقام والائی است و آن را نماد کامل جمال الهی عنوان کرده اند (۱۹).

گل به معنی گل سرخ و "وَرْد" در اشعار سعدی به عنوان پیام آور و قاصد بهار و نماد خُرْمی و نشاط مطرح می گردد و نام کتاب مشهور وی یعنی گلستان نیز به همین واسطه انتخاب شده است (۱۹).

در ادبیات فارسی، گل و بلبل همتراز با معشوق و عاشق شمرده می شوند آنچنانکه گل رُز را به سبب زیبایی و عطر با صفت مغرور و به سبب داشتن خار با صفت بی رحم توصیف می کنند و بلبل به عنوان عاشق و شیفته بطور مدام آواز می خواند و از اشتیاق و ارادت خویش به گل زیبا می گوید.

در اشعار عرفانی نیز حسرت بلبل نسبت به گل رُز به عنوان استعاره حاکی از اشتیاق روح مخلوق برای وصل به خالق مطرح می گردد (۱۹).

یکی از طرح های قالی ایرانی که "گل فرنگ" نامیده می شود، ترکیبی از انواع گل های طبیعی به ویژه طرح گل رُز به رنگ های زرد، قرمز و آبی است (۱۹).

طرح گل رُز و بلبل در دوران صفویه و قاجاریه جزو موضوعات اصلی هنرهای تزئینی (سرامیک، خراطی، البسه و نُسخ خطی) محسوب می شده است (۱۹).

معانی و مفاهیم گل های رُز:

گل های رُز را در اغلب فرهنگ های ملل جهان با موضوعات عشق و عاشقی پیوندی استوار و ناگسستنی می باشد (۷).

در برخی از فرهنگ ها مفهوم رازداری و قابل اعتماد بودن را به رُزها نسبت داده اند آنچنانکه در تاریخ آمده است که رومیان قدیم بر سر درب اتاق هایی که موضوعات محرمانه را در آنجا مطرح می کردند و به تصمیم گیری در مورد آن می پرداختند، عبارت "sub rosa" را درج می کردند (۷).

رومیان قدیم دسته هایی از گل رُز را از سقف سالن های پذیرائی خانه ها می آویختند و اعتقاد داشتند که افراد زیر آن از امنیت کامل جسمی و روحی برخوردار می باشند و هیچ تهدیدی باعث گزند آنها نخواهد شد (۷).

تصویر گل های رُز را بر روی ۴ عدد از ورق های فالگیری با مفاهیم زیر می توان مشاهده کرد:

(۱) ورق حماقت و سادگی یا "فوول" (Fool):

رُز سفید به نشانه: خلوص نیت، پاکی ذهن، نادانی و حماقت

(۲) ورق ساحره یا "ماجیسیان" (Magician):

به نشانه: فرزاندگی، خردمندی و قدرت جادوئی

(۳) ورق قوی یا "استرنگس" (strength):

به نشانه: تعادل روانی و رفتاری، قدرتمندی و مقاومت

(۴) ورق مرگ یا "دییس" (death):

به نشانه: داشتن نیت پاک، مصمم بودن و مُردن (۷).

مفاهیم زیر را برای رنگ گل های رُز در فرهنگ های مختلف پذیرفته اند:

(۱) رُز قرمز:

نشانه عشق و علاقمندی است و معمولاً آن را رُز روز "والنتاین" لقب داده اند.

(۲) رُز صورتی:

نشانه قدردانی، سپاسگزاری، خوش نیتی، پسندیدن و مَسَرّت است.

(۳) رُز نارنجی:

بیانگر اشتیاق، هواخواهی و علاقه شدید می باشد.

(۴) رُز زرد:

نشانه دوستی و رفاقت است.

(۵) رُز سفید:

مؤید خلوص، پاکی و برائت می باشد (۷).

مفاهیم زیر را برای تعداد شاخه های گل رُز در فرهنگ های مختلف پذیرفته اند:

- (۱) یک شاخه گل رُز نشانه عشق در اولین نگاه یا نخستین ملاقات
- (۲) دو شاخه گل رُز نشانه عشق عمیق و درک متقابل
- (۳) سه شاخه گل رُز بیانگر "عاشقتم"
- (۴) شش شاخه گل رُز بیان کننده "می خواهم با همدیگر باشیم"
- (۵) هفت شاخه گل رُز بیانگر "شیفته شما هستم"
- (۶) نه شاخه گل رُز نشانه "اظهار عشق ابدی و ازلی"
- (۷) ده شاخه گل رُز نشانه اینکه "شما از نظر من کامل و بی نظیرید" (۷).

مشخصات گیاهشناسی گل رُز (description):

رُزها (Roses) گیاهانی گلدار، چندساله، چوبی و درختچه ای با نام علمی "Rosa sp" از خانواده یا تیره "گل سرخیان" یا "رُزاسه" (Rosaceae) شمرده می شوند. بسیاری از ارقام قدیمی رُزها بیش از ۵۰ سال عمر می کنند. برخی از جنس های مهم خانواده "گل سرخیان" عبارتند از: توت فرنگی، تمشک، آلو، هلو، آلبالو و گیلان (۲۰، ۱۹، ۳).

برگ ها (leaves):

برگ های رُزها به طول ۱۸-۵ سانتیمتر هستند و با آرایش متناوب (alternate) بر روی ساقه ها استقرار یافته اند.

این برگ ها از نوع پَرَوَش (pinnate) با ۹-۵ برگچه تخم مرغی یا بیضوی شکل و دارای گوشواره های قاعده ای یا "استیپول" می باشند.

برگچه های رُزها دارای حواشی دندانه دار یا مُضَرَّس (serrated) و غالباً دارای یک خار در بخش زیرین دُمبرگ و در ناحیه رگبرگ میانی هستند.

اغلب رُزها از جمله گیاهان برگریز (deciduous) به شمار می آیند اما ارقام موجود در جنوب شرقی آسیا به نوعی همیشه سبز (evergreen) محسوب می گردند (۲۰،۱۹).

ساقه ها (stems):

گل های رُز دارای ساقه های ایستاده یا بالا رونده هستند ولیکن بدون نیاز به قیّم قادر به صعود نیستند.

ارتفاع نهائی بوته های انواع مختلف رُز از ۶۰۰-۱۵ سانتیمتر متفاوت است. ارتفاع برخی رُزها نظیر "hybrid tea" به ۱/۸-۱/۲ متر و ارتفاع گل رُز خوشه ای (floribunda) معمولاً به ۱/۲-۰/۹ متر می رسند ولیکن ارتفاع رُزهای بالارونده را تا ۱۵ متر هم گزارش کرده اند.

اغلب رُزهای پایه دار (pillar) و بالارونده بطور متوسط از ارتفاعی در حدود ۴/۵-۲/۴ متر برخوردارند.

نهال های رُز بطور متوسط پس از ۴ سال به ارتفاع نهائی دست می یابند و در اثر هَرس مناسب و سایر اعمال مراقبتی تا ۵۰ سال عمر می کنند.

بسیاری از رُزهای جدید دارای عمر ۱۰-۶ سال هستند مگر اینکه از اعمال مراقبتی خاصی برخوردار گردند.

رُزها غالباً دارای خارها یا تیغ های (thorns, prickles) تیزی بر روی ساقه ها می باشند.

خارها یا تیغ های رُزها از اپیدرم یا پوست خارجی ساقه ها منشأ می گیرند و با بافت آوندی ساقه ها مرتبط نمی باشند لذا با فشار دادن آنها به یک سمت به راحتی از ساقه جدا می گردند.

خارهای رُزها که به شکل قلاب و داسی شکل هستند، در برخی ارقام رُز بسیار فراوان می باشند.

وجود خارها بر روی بوته های رُز باعث کاهش هجوم حیوانات علفخوار به منظور تغذیه از آنها می شوند و بدین ترتیب از فرسایش زمین های زیر کشت بوته های رُز که غالباً جزو اراضی شییدار محسوب می شوند، کاسته می گردد. برخی از ارقام رُز دارای خارهای بدون نوک تیز هستند (۲۰، ۱۹، ۳، ۱۶).

گل ها (flowers):

رُزها به تولید گل های درشت و نمایانی در اندازه ها و رنگ های مختلف می پردازند.

گل های رُزها بطور معمول دارای ۵ کاسبرگ (sepals) می باشند، بجز در گونه "Rosa sericea" که حاوی ۴ کاسبرگ است.

کاسبرگ های رُز در مرحله غنچه ای از گلبرگ های درهم پیچیده محافظت می نمایند اما در ضمن رشد و شکوفائی گل به عقب رانده می شوند.

گل ها در اغلب گونه ها دارای ۵ گلبرگ (petals) هستند، بجز در گونه "Rosa sericea" که فقط ۴ گلبرگ دارد.

گونه های پیوندی و ارقام جدید گل رُز از گلبرگ های بیشتری برخوردارند.

هر یک از گلبرگ های گیاه رُز از دو بخش متمایز یا لوب (lobes) تقسیم گردیده است.

رنگ گل های رُزها از: سفید، زرد، صورتی، قرمز تا نارنجی را در بر می گیرند.

پس از شکفتن گل های رُز از گلبرگ های آنها عطر خوشایندی به اطراف پراکنده می شود که در جذب زنبورها و بسیاری از حشرات به سمت گیاه مذکور مؤثر است و بدین ترتیب کمک شایانی به لقاح این گل های انجام می پذیرد.

گل های رُز دارای تعداد زیادی پرچم هستند.

پرچم ها که در واقع اندام های جنسی نر گل ها محسوب می شوند، دارای یک میله بلند و نازک منتهی به یک بساک هستند.

بساک تولید کننده دانه های گرده پودری شکل می باشد.

هر مادگی گل رُز از یک تخمدان، خامه بلند و یک کلاله تشکیل یافته است.

کلاله در انتهای خامه بلند گل رُز قرار دارد.

دسته ای از خامه های رُز با یکدیگر از میان منفذ باریکی عبور می کنند و سپس گسترده می گردند و کلاله ها را در معرض سرکشی حشرات قرار می دهند.

گرده افشانی گل های رُز در طبیعت از طریق حشرات انجام می پذیرد.

سلول های نر که از دانه های گرده حاصل می گردند، تخمک های داخل تخمدان ها را بارور می سازند، تا بزودی تبدیل به دانه ها گردند.

هر تخمدان شامل چند "برچه" یا اتاقک حاوی تخمک ها می باشد و از اتحاد آنها است که تخمدان چندخانه شکل می گیرد.

هر یک از برچه های گل رُز حاوی یک عدد تخمک است که در صورت لقاح به دانه تبدیل می گردد درحالیکه هر تخمدان به تشکیل یک میوه منتهی می شود.

گل های رُز دارای تخمدان های (ovaries) پائینی با چندین تخم از نوع فندقه یا آکن (achene) هستند. بدین ترتیب گل های رُز را "گل بالائی" می گویند (۲۰،۱۹،۳).

میوه ها (fruits):

نهج گل های رُز پس از انجام عمل لقاح شروع به حجیم شدن می نماید و گلبرگ ها که دیگر فائده چندان برای گیاه ندارند، تدریجاً ریزش می کنند.

میوه های رُزها همانند میوه های توت از نوع مُجتمع (aggregate) محسوب می گردند و به "هیپ" (rose hip) معروفند.

بسیاری از ارقام اهلی رُزها به تولید میوه نمی پردازند زیرا گلبرگ های آنها آنچنان متراکم هستند و به همدیگر چسبیده اند که امکان گرده افشانی را فراهم نمی سازند.

میوه های رُزها در بسیاری از ارقام به رنگ قرمز هستند اما در برخی ارقام به رنگ های ارغوانی تیره تا سیاه دیده می شوند.

هر میوه رُزها شامل یک لایه گوشتی خارجی موسوم به نهج (hypanthium) آبدار شده است که حاوی ۵-۱۶ بذر می باشد.

تمامی بذور رُزها در داخل پُرزهای نرمی جاسازی شده اند.

میوه های رُز توسط کاسه گل یا مجموعه کاسبرگ ها احاطه گردیده اند.

میوه های رُزها توسط پرندگان و برخی دیگر از جانوران خورده می شوند سپس دانه های داخل آنها بدون اینکه هضم شوند، در مناطقی دیگر از بدن آنان دفع می گردند و به رشد بوته های جدید رُز منجر می گردند (۲۰، ۱۹).

«جدول ۱) مشخصات رده بندی گل رُز (Rosa sp) (۲۰،۱۹):»

هسته سلول مشخص (Eukaryote)	قلمرو (Domain)
گیاهان (Plantae یا plants)	سلسله (kingdom)
آوندداران (Tracheophytes یا vascular plants)	زیر سلسله (subkingdom)
بذرزادان (Spermatophyte یا seed plants)	سرگروه (super division)
گیاهان گلدار (Magnoliophyte یا flowering plants)	گروه (division)
نهاندانگان (Angiosperms)	شاخه (phylum)
دو لپه ای ها (Eudicots)	رده (class)
Rosids	زیر رده (sub-class)
گل‌سرخ سانان (Rosales)	راسته (order)
گل‌سرخیان (Rosaceae)	خانواده (family)
رُزا (Rosa)	جنس (genus)
sp (دارای بیش از ۳۰۰ گونه و ۱۰ هزار رقم و هیبرید)	گونه (species)
Hulthemia sp; Hulthemosa sp;	اسامی علمی مشابه :(Synonym)

"جدول ۲) اسامی عمومی (common name) گل رُز با نام علمی "Rosa sp" (۱۹):"

گل سرخ	گل سرخ	رُز
گل سوری (منسوب به سوریه)	وَرْد	گل محمدی

مهمترین مشخصه های بوته های گل رز عبارتند از:

- (۱) گل‌دهنده (flowering)
- (۲) چندساله (perennial)
- (۳) چوبی و درختچه ای (shrub, woody)
- (۴) برگریز (deciduous)
- (۴) جنس رُزا (Rosa)
- (۵) خانواده رُزاسه (Rosaceae)
- (۶) گیاهان خاردار (thorny plants)
- (۷) دارای بیش از ۳۰۰ گونه (species) و حدود ۱۰ هزار رقم (cultivars) و هیبرید جدید (hybrids) (۲۰،۳،۱۳).

انواع و گروه بندی رُزها:

تاکنون بیش از ۱۰ هزار رقم گل رُز شناسائی و نامگذاری شده اند و هرساله صدها نوع جدید به این مجموعه افزوده می گردند (۱۹،۷).

گل رُز را از نظر: تنوع رنگ، گستردگی جغرافیائی، محبوبیت جهانی و استفاده های مختلفی که دارد، به عنوان "ملکه گل ها" لقب داده اند (۱۹).

گل های رُز را از جنبه شکل ظاهری به صورت زیر دسته بندی نموده اند:

(۱) رُزهای گل درشت (grandifloras)

(۲) رُزهای گل ریز یا مینیاتوری (miniatures)

(۳) رُزهای زمین پوشان (groundcovers)

(۴) رُزهای بالارونده (climbing) (۲).

رُزها بطور کلی به شکل و شمایل های زیر دیده می شوند:

(۱) رُزهای ایستاده یا برآفراشته (shrubs):

هر یک از شاخه های جدید این قبیل از رُزها در پایان رشد به یک گل ختم می شود که متعاقباً به یک میوه تبدیل و رشد آن متوقف می گردد. بوته ها در این نوع رُز قادر به ایستادن بدون هر گونه تکیه گاه هستند. از این جمله می توان به رُزهای: "دورگه چای"، "مینیاتوری" و "فلویبوندا" اشاره کرد (۱۹).

(۲) رُزهای درختچه ای نیمه رونده (trailings):

شاخه ها در این نوع رُز تا حدی از ساقه اصلی بالاتر می روند ولیکن انتهای آنها به طرف پائین متمایل می گردد و به حالت کمانی در می آید (۱۹).

(۳) رُزهای بالارونده (climbings):

در انتهای هر شاخه این قبیل رُزها ممکن است، هیچ گلی شکفته نشود لذا رشد شاخه متوقف نمی گردد بطوریکه طول هر شاخه ممکن است به ۲۰ متر هم برسد. این رُزها قادر به بالا رفتن خودبخودی نمی باشند و حتماً نیاز به تکیه گاه و هدایتگر دارند. از چنین رُزهائی برای پوشاندن سطح نرده ها و دیوارها استفاده می کنند. رُز "آلبریک باربیر" از جمله رُزهای بالارونده محسوب می گردد (۱۹، ۲۰).

(۴) رُز پَریشان:

شاخه های این نوع رُز نرم تر از شاخه های رُز بالارونده هستند.
 شاخه های آنها نسبت به ساقه اصلی به حالت آویزان قرار می گیرند.
 شاخه ها در ارقام خزنده "رُز پَریشان" بسیار نرم و ظریف هستند و در سطح زمین پخش می شوند (۱۹).

(۵) رُز تک ردیفه:

این قبیل رُزها دارای ۵ عدد گلبرگ هستند که در یک ردیف قرار می گیرند.
 رُز نسترن نمونه بارز این قبیل رُزها است (۱۹).

(۶) رُز نیمه پُر گلبرگ:

این نوع رُز بین ۲۰-۶ عدد گلبرگ دارد که در چندین ردیف مستقر می باشند (۱۹).

(۷) رُز پُر گلبرگ:

این نوع رُز بیش از ۲۰ عدد گلبرگ دارد که در ردیف های متعددی پشت سر هم استقرار دارند (۱۹).

(۸) رُز لبه شمشیری:

لبه گلبرگ های این نوع رُز به سمت پائین متمایل است بطوریکه حالت سه گوشه را تداعی می نماید.

رُز "گیگانتی" از این نوع رُزها محسوب می گردد (۱۹).

(۹) رُزِ گُرد:

لبه گلبُرج های این نوع رُز به سمت بالا و به حالت مورب در می آیند و حالت سه گوشه را نمی سازند (۱۹).

(۱۰) رُزِ مواج:

سرتاسر سطح گلبُرج های این نوع رُز به حالت مواج می باشد (۱۹).

(۱۱) رُزِ محور غنچه بالا:

گلبُرج های این نوع رُزها به دور همدیگر پیچیده شده اند. بخش مرکزی گل آنها از دیگر بخش هایش برآمده تر است. رُز "دورگه چای" در زمره این قبیل رُزها قرار می گیرد (۱۹).

(۱۲) رُزهای فنجان:

تمامی گلبُرج های این نوع رُز به سمت داخل گل متمایل هستند. بخش مرکزی گل چنین رُزهائی برآمده نیست. رُز "آبراهام داربی" از جمله چنین رُزهایی به شمار می آید (۱۹).

(۱۳) رُزِ روزت:

گلبُرج های این نوع رُز به سمت داخل گل کوچکتر می شوند. رُز "جین آستین" در زمره این قبیل رُزها محسوب می شود (۱۹).

۱۴) رُزِ رُوزتِ مَرَبَعی:

آنها از انواع رُزهای رُوزت محسوب می شوند ولیکن گلبرگ های هر گل به چهار قسمت تقسیم شده اند.

رُز "قصر گلامیس" از این جمله این رُزها به حساب می آید (۱۹).

۱۵) رُزِ مَسَطَح:

آنها دارای تعداد گلبرگ های کمی هستند.

گلبرگ های آنها در یک سطح واقع می شوند.

پرچم های آنها در معرض دید قرار می گیرند.

رُز "کوکِتل" در زُمره چنین رُزهائی قرار دارد (۱۹).

۱۶) رُزهای کُروی و نیمه کُروی:

آنها دارای گلبرگ های کوچک، باریک و درهم فشرده اند.

لبه گلبرگ های آنها به عقب برگشته اند.

مجموعه گلبرگ های این قبیل گل ها به شکل کُروی تا نیمه کُروی به نظر می رسند.

این حالت در انواع رُز "مینیاتوری" به وفور دیده می شود (۱۹).

گونه های مختلف گل رُز وحشی (species):

جنس رُز متشکل از ۳۰۰-۱۴۰ گونه است که در ۴ زیر جنس به صورت زیر ساماندهی شده اند:

(۱) زیر جنس "هولتمیا" (Hulthemia) به معنی "تک برگ ها" (single leaves):

این زیر جنس که از منطقه جنوب غربی آسیا منشأ گرفته است، شامل دو گونه زیر می باشد:

(۱-۱) گونه "رُز ایرانی" با گل های صورتی رنگ (Rosa persica)

(۲-۱) گونه "رُز خاردار" با گل های زرد رنگ (Rosa berberifolia)

آنها تنها رُزهایی هستند که برگ های آنها ساده (بدون برگچه) و فاقد گوشوارک (استیپول) هستند (۲۰).

(۲) زیر جنس "هسپروُدوس" (Hesperrhodos) به معنی رُز غربی (western rose):

این زیر جنس که دارای منشأ آمریکای شمالی است، شامل گونه های زیر می باشد:

(۱-۲) گونه "ریز گل" (Rosa minutifolia)

(۲-۲) گونه "گل اشعه ای" (Rosa stellata) (۲۰).

(۳) زیر جنس "پلاتیروُدون" (Platyrhodon) به معنی "رُز فُلَس دار" (flaky rose) که

منتسب به پولک دار بودن پوست ساقه های (flaky bark) آن می باشد.

این زیر جنس که از شرق آسیا منشأ دارد، دارای گونه زیر است:

۱-۳) گونه "رُز صخره ای" (*Rosa roxburghii*) که آن را "رُز شاه بلوطی" (chestnut rose) نیز می نامند (۲۰).

۴) زیر جنس "رُزا" (*Rosa*):

این زیر جنس شامل تمامی گونه های رُز باقیمانده می باشد (۲۰).

زیر جنس "رُزا" (Rosa) به ۱۱ بخش زیر تقسیم شده است:

۱) بخش "بانک سیانه" (Banksianae):

رُزهای این بخش که از مبدأ چین هستند، دارای گل های زرد و سفید می باشند (۲۰).

۲) بخش "براکتیاته" (Bracteatae):

رُزهای این بخش که از چین و هند منشأ گرفته اند، شامل سه گونه می باشند (۲۰).

۳) بخش "کانینه" (Caninae):

این قبیل رُزها که از مبدأ آسیا، اروپا و شمال آفریقا هستند، دارای گل های صورتی و سفید می باشند (۲۰).

۴) بخش "کارولینا" (Carolina):

رُزهای این بخش از مبدأ آمریکای شمالی هستند و دارای گل های سفید و صورتی می باشند (۲۰).

۵) بخش "چایننسیس" (Chinensis):

رُزهای این بخش از مبدأ چین و برمه (میانمار) هستند و دارای گل هایی به رنگ های قرمز، زرد، صورتی، سفید و مخلوط می باشند (۲۰).

۶) بخش "گالیکانه" (Gallicanae):

رُزهای این بخش از مبدأ آسیا و اروپا قلمداد می گردند و از گل هایی به رنگ های صورتی، قرمز لاکه و نواری برخوردارند (۲۰).

۷) بخش "گیمینوکارپه" (*Gymnocarpae*):

رُزهای این بخش از مبدأ شرق آسیا و آمریکای شمالی هستند (۲۰).

۸) بخش "لاویگاته" (*Laevigatae*):

این بخش که از مبدأ چین محسوب می گردد، فقط یک گونه را شامل می شود که گل هائی به رنگ سفید تولید می کند (۲۰).

۹) بخش "پیمپینلی فولیه" (*Pimpinelli foliae*):

رُزهای این بخش از مبدأ چین و اروپا هستند و گل هائی به رنگ های سفید، صورتی، زرد روشن، ارغوانی کم رنگ و نواری تولید می کنند (۲۰).

۱۰) بخش "رُزا" (*Rosa*) یا "سینامومه" (*Cinnamomeae*):

رُزهای این بخش از مبدأ شمال آفریقا و برخی دیگر از نقاط جهان هستند و گل هایی به رنگ های قرمز و شاه توتی تولید می کنند (۲۰).

۱۱) بخش "سین استیله" (*Synstylae*):

این رُزها از بسیاری نقاط جهان منشأ گرفته اند و گل هایی به رنگ های سفید، صورتی و ارغوانی روشن تولید می نمایند (۲۰).

رُزها به خاطر زیبایی و عطر گل هایشان در سه گروه زیر بطور وسیعی در دنیا

پرورش می یابند:

- (۱) انواعی که بطور عادی و وحشی در طبیعت وجود دارند (wilds, species).
- (۲) انواعی که توسط انسان ها اصلاح شده اند (cultivars) شامل:
 - (۱-۲) ارقام رُز قدیم (old roses)
 - (۲-۲) ارقام رُز جدید (modern roses)
- (۳) انواع هیبرید یا دورگه ای که توسط انسان ها ساخته شده اند (hybrids) (۲۰،۷).

هیبریدهای بین گونه ای گیاه رُز:

هیبریدهای بین گونه ای گیاه رُز از اهمیت فراوانی در تحوّل و تکامل رُزهای اهلی برخوردارند زیرا از دو خصوصیت زیر بهره مندند:

- (۱) ویژگی گلدهی چهار فصل که خاص رُزهای چینی با نام علمی "Rosa indica" است.
- (۲) ویژگی قوی و مقاوم بودن که خاص رُزهای فرانسوی با نام علمی "Rosa gallica" می باشد (۴).

برخی از دانشمندان متخصص گیاه رُز اقدام به گروه بندی آن به صورت زیر نموده اند:

(۱) گروه "hybrid tea":

آنها دارای ساقه های قائم و گل های درشت می باشند.

(۲) گروه "polyanthas":

آنها به تولید خوشه هائی از گل های کوچک بر روی بوته های کوتوله

اقدام می نمایند.

(۳) گروه "floribunda":

این گروه حاصل دگرگشتی بین "hybrid tea" و "polyanthas"

می باشد.

(۴) گروه "grandifloras":

آنها تولید ساقه های بلند و دستجات بزرگ گل می نمایند.

(۵) گروه "old roses":

آنها تا قبل از سال ۱۸۶۷ میلادی گسترش و مطلوبیت زیادی داشتند. رُزهای

این گروه را با عناوین "رُزهای مُد قدیم" (old-fashioned rose) یا

"رُزهای موروثی" (heirloom rose) نیز می نامند. رُزهای امروزی

(modern rose) از رُزهای قدیم منشأ گرفته اند.

(۶) گروه "wild roses":

شامل قدیمی ترین واریته های رُز می باشند که در سراسر نیمکره شمالی به صورت خودرو رشد می کنند (۳).

در سال ۱۹۷۹ میلادی، انجمن جهانی پژوهشگران رُز بر گروه‌بندی رُزهای جهان به شیوه زیر توافق نمودند:

- ۱) رُزهای خودرو یا وحشی (wild roses)
- ۲) رُزهای باغی قدیمی (old roses)
- ۳) رُزهای باغی جدید (modern roses)
- ۴) رُزهای انگلیسی (England roses) (۱۹).

"رُزهای انگلیسی" به مجموعه ای از رُزهای باغی قدیم و جدید گفته می شود

که توسط یک پرورش دهنده انگلیسی به نام "دیوید اوستین" به وجود

آمده اند (۱۹).

رُزهای وحشی (species roses, wild roses):

رُزهای خودرو از هزاران ها سال قبل بر روی کره زمین وجود داشته اند. آنها مُشتمل بر انواع خوابیده (prostrate) تا بالارونده (climbing) می باشند. تمامی رُزهای خودرو دارای ۵ گلبرگ هستند و گل های آنها به یکباره در فصل بهار شکوفا می شوند. رُزهای این گروه برای رشد در باغات مدرن و فضاهای سبز به خوبی سازگاری یافته اند. آنها در بهار تا اوائل تابستان و فقط یکبار در هر سال به غنچه دهی و گلدهی (single blossom) می پردازند. بر روی هر شاخه فقط یک غنچه ظاهر می شود. رنگ گل ها از سفید، صورتی تا قرمز مخملی و گاهاً زرد متفاوتند. مقاوم به بیماریهای گیاهی هستند (۱۶، ۱۹، ۱۷).

برخی از مهمترین ارقام رُزهای وحشی عبارتند از:

- ۱) رُز لیدی بانک (lady bank rose)
- ۲) رُز چروکه (Cherokee rose)
- ۳) رُز سوئیت بریار (sweet briar rose)
- ۴) رُز روگوزا (rugosa rose) (۱۶).

در جهان بیش از ۱۵۰ گونه رُز خودرو و وحشی تاکنون شناسائی شده اند که ۱۰

گونه از آنها برای تولید رُزهای اهلی امروزی مورد استفاده قرار گرفته اند که

عبارتند از:

(۱) "گالیکا" یا رُز فرانسوی:

خاستگاه این نوع رُز را آسیای صغیر و دیگر مناطق غرب آسیا دانسته اند.

"گالیکا" قدیمی ترین رُز اهلی در اروپا با کاربرد عطرسازی شمرده می شود (۱۹).

(۲) گل محمدی یا گل گلاب:

این رُز بر اساس زمان گلدهی به دو نوع تقسیم می شود:

(۱-۲) گل محمدی تابستانه:

این نوع گل رُز امروزه در ترکیه و بلغارستان برای عطرسازی پرورش داده می شود.

(۲-۲) گل محمدی پائیزه (۱۹).

(۳) رُز آلبا یا رُز سفید:

خاستگاه این نوع رُز را آسیای صغیر و غرب آسیا می دانند (۱۹).

(۴) "سنتیفولیا" یا رُز کلمی:

خاستگاه این نوع رُز را آسیای صغیر و غرب آسیا عنوان می کنند (۱۹).

(۵) نسترن زرد:

خاستگاه آن را ایران و عراق می دانند.

این نوع رُز را والد رُزهای زرد رنگ امروزی محسوب داشته اند (۱۹).

(۶) رُز ماسک:

خاستگاه آن را خاور میانه دانسته اند (۱۹).

(۷) رُز چینی:

خاستگاه آن کشور چین است.

رُزهای امروزی ویژگی گلدهی چهار فصل را از آن به ارث برده اند (۱۹).

(۸) رُز گیگانتی:

خاستگاه آن کشور چین است.

این نوع رُز عطری همانند چای دارد.

شکل گلبرگ هایش شمشیری است (۱۹).

(۹) رُز خوشه ای:

خاستگاه آن را ژاپن عنوان کرده اند.

این نوع رُز را والد رُزهای خوشه ای امروزی دانسته اند (۱۹).

(۱۰) رُز لوسیا:

خاستگاه آن ژاپن می باشد.

این گونه امروزه در اکثر نقاط زمین گسترش یافته است.

محققین "رُز لوسیا" و "رُز خوشه ای" را والدین رُزهای بالا رونده موجود در اروپا می دانند (۱۹).

رُزهای باغی قدیمی (old roses):

رُزهای باغی قدیمی به تمامی رُزهائی اطلاق می شود که تا قبل از معرفی نخستین رُز هیبرید جدید (hybrid tea) به نام رُز "لافرانس" در سال ۱۸۶۷ میلادی پرورش می یافتند (۱۹،۴،۱۶).

رُزهای باغی قدیمی را با عنوان "رُزهای مُد قدیم" (old-fashioned) یا "رُزهای موروثی و رسمی" (heirloom roses) نیز می نامند (۴).

این گروه از رُزها را به خاطر رنگ و عطر گل ها و توانائی بقاء در شرایط محیطی گوناگون می پسندند (۱۶).

مهمترین ویژگی های رُزه‌های باغی قدیمی عبارتند از:

- (۱) گرد بودن و زیاد بودن تعداد گلبرگ ها
- (۲) آنها به شکل روزت مربعی یا جامی شکل می گیرند.
- (۳) شاخه های آنها دارای قابلیت انحنایپذیری است.
- (۴) زمان گلدهی آنها منحصراً در فصل بهار می باشد.
- (۵) در صورتی که از "گالیکا" یا "گل محمدی" منشأ گرفته باشند، پُر عطر هستند
- (۶) صدها وارسته را شامل می شوند.
- (۷) در میان آنها وارسته های مقاوم به اقلیم گرم و معتدل نیز وجود دارند (۱۹،۱۷).

رُزه‌های باغی قدیمی از لحاظ عطر غنی تر از رُزه‌های باغی جدید هستند اما دارای معایب زیر می باشند:

- (۱) محدودیت رنگ گل ها
- (۲) کوتاه بودن دُمگل از نظر:
- (۱-۲) عدم امکان تهیه گل شاخه بریده
- (۲-۲) عدم محبوبیت کافی در بین گلدوستان (۱۹،۱۷).

رُزهای باغی قدیمی به چهار گروه زیر تقسیم شده اند:

(۱) رُزهای ایرانی:

(۱-۱) گل محمدی یا گل گلاب:

این نوع گل رُز به سبب داشتن عطر خوش شهرت دارد.

فصل گلدهی گل محمدی در بهار است گواينکه برخی از انواع آن در فصل پائيز به گل می نشينند (۱۹).

(۲-۱) رُز "گالیکا" (gallica rose):

این نوع رُز از غرب آسیا به اروپا برده شده و در اطراف پاریس برای استفاده در صنایع عطرسازی پرورش یافته است لذا آن را "رُز فرانسوی" نیز می گویند. دارای بوته های کوتاه، ایستاده و قوی با خارهای باریک و شاخه و برگ های سبز تیره هستند.

هر شاخه ۱-۲ غنچه تولید می کند.

دارای گلبرگ های درهم پیچیده اند.

قطر گل های "گالیکا" نسبتاً بزرگ است.

غالباً بسیار مُعطرند.

رنگ آنها قرمز مَخملي، ارغوانی تا صورتی پُر رنگ است.

برخی از آنها دارای گلبرگ های خالدار و یا مخطّط هستند (۱۶، ۱۹).

(۲) رُزهای اروپائی:

آنها غالباً در فصل بهار گل می دهند زیرا در هر سال فقط یکبار به گل (one flush) می نشینند.

گل های آنها معمولاً به رنگ های سفید، صورتی، قرمز و ارغوانی هستند.
اغلب گل های آنها مُعطرند.

بوته هایشان نسبت به سرما مقاومند اما با مناطق گرم سازگاری ندارند (۱۶).

معروفترین رُزهای اروپائی عبارتند از:

(۱-۲) رُز آلبا (alba rose):

دارای بوته های سالم و بلند با ساقه های صاف و کمانی به ارتفاع حدود ۲/۴ متر
دارای بوته های جذاب و مناسب برای باغچه ها و پارک ها حتی در دوره فاقد گل
واجد شاخه ها و برگ های متراکم به رنگ سبز متمایل به آبی
رنگ گل های این نوع رُز از سفید تا صورتی متمایل به آبی با عطر ملایم
گلبرگ های آن گرد هستند و بطور منظم پشت سر همدیگر قرار گرفته اند.
خارهای کمی در ساقه های این نوع گل رُز وجود دارند.
آنها فقط در فصل بهار گلدهی می کنند.
مقاوم به بیماریهای گیاهی هستند.
مقاوم به شرایط سایه می باشند لذا می توانند در کنار دیوارهای شمالی و یا سایه انداز
درختان بلند به خوبی رشد نمایند (۱۶، ۱۹).

(۲-۲) رُز سنتیفولیا (centifolia):

به آن "رُز صد گلبرگ" (hundred petal) و "رُز کلمی" (cabbage roses) نیز می گویند.
دارای بوته های باز به ارتفاع ۱/۵-۱/۲ متر هستند.
دارای خار و غنچه های بسیار معطرند.
عطر این نوع رُز بسیار مطبوع است.
شاخه ها در برابر وزن غنچه ها معمولاً به حالت خمیده در می آیند.
رنگ گل ها از سفید تا قرمز پُر رنگ و گاهی مخطط و یا خالدار متفاوتند.

امروزه در فرانسه و موناکو برای استفاده در صنعت عطرسازی پرورش می یابند.
زمان گلدهی آنها فقط در فصل بهار می باشد (۱۹،۱۶).

۳-۲) رُز موس (moss rose):

"موس" به معنی خار ریز می باشد و به این دلیل به آن "رُز موس" گفته می شود که سطح غنچه ها و ساقه های گلدهنده اش مملو از خارهای بسیار کوچک گُرک مانند می باشند. به عبارت دیگر ساقه های گلدهنده و غنچه هایش با مواد پُرز ماندی (mossy) پوشیده شده اند و عطری مشابه "حنا" (balsam) از آنها به مشام می رسد. این نوع رُز نسبت به بیماری گیاهی "سفیدک پودری" بسیار حساس است (۱۹،۱۶).

۴-۲) رُز داماسک (damask rose):

از گروه های خیلی قدیمی گل رُز محسوب می شود. دارای ارتفاع نسبتاً بلند و شاخه و برگ های سبز متمایل به خاکستری است. دارای عادت رشد موثر و کمانی می باشد. گل های فراوانی تولید می کند. غنچه ها و گل های درشت و معطری دارد. گل هایش در رنگ های سفید تا صورتی پُر رنگ هستند. با شرایط گرم ساحلی و اراضی پست سازگاری ندارد (۱۶).

۵-۲) رُز داماسک چهار فصل (damask perpetual rose):

این نوع رُز را با نام "رُز پورتلند" (Portland rose) نیز می شناسند.

این نوع رُز تنها گیاهی از این دسته است که در زمان معرفی "رُزهای چینی" به گلدهی پیوسته می پرداخت.

آنها بوته هایی کوتاه و سالم با غنچه های مُعطری هستند که بر روی یک دسته از برگ های لبه گرد (ruff) تولید می شوند.

گل های آنها به رنگ های سفید، صورتی تا قرمز پُر رنگ دیده می شوند (۱۶).

۳. رُزهای چینی (Chinese roses):

رُزهای چینی به واسطه قابلیت گلدهی مکرر و چهار فصل بسیار مورد توجه قرار دارند. آنها دارای گل‌هایی با رنگ‌های شاد و گرم از جمله زرد و قرمز مخملی می‌باشند. این گروه از رُزها گرچه نسبت به سرما بسیار مقاوم نیستند اما گیاهانی بسیار زیبا و سازگار با اقلیم گرم محسوب می‌شوند (۱۶).

انواع رُزهایی که برخوردار از ویژگی های رُز چینی هستند عبارتند از:

۱-۳) رُز چینی (China roses):

خاستگاه این نوع گل رُز را کشور چین دانسته اند.

دارای ساقه های نازک با شاخه ها و برگ هایی متمایل به رنگ قرمز

بوته هایی با رشد متراکم

گلدهی در سرتاسر فصل رشد

تولید گل هایی زیبا ولی ندرتاً معطر

رنگ گل ها از قرمز پر رنگ تا صورتی متمایل به خرمائی و سفید

برخی هیبریدهای آن دارای گل های زرد، زعفرانی و نارنجی

حساس به سرما ولی سازگار به اراضی ساحلی (۱۹،۱۶).

۲-۳) رُز چای (tea roses):

این نوع رُز از ترکیب "رُز چینی" و "رُز گیگانتی" به وجود آمده است و عطری مشابه بوی چای دارد.

دارای ساقه های باریک و برگ های زیبا و جذاب

با گلدهی مستمر و چهار فصل

دارای غنچه های خوشرنگ و معطر

عدم سازگاری با اقلیم سرد (۱۹،۱۶).

۳-۳) رُز بوربون (Borbon rose):

دارای بوته های حجیم و خوش بنیه به ارتفاع ۱/۸ متر

حساس به بیماریهای گیاهی

سازگار با شرایط اقلیمی مختلف

رنگ گل ها از قرمز پُر رنگ تا صورتی، آبی و سفید

بسیار معطر (۱۶).

۴-۳) رُز نویست (Noisette roses):

این نوع گل از منطقه جنوب ایالت کارولینای آمریکا طی دهه های نخستین قرن ۱۹ میلادی منشأ گرفته است.

دارای بوته های سالم، بلند، قوی و بالارونده با ساقه های بلند و باریک

استمرار گلدهی با گل های زیبا و معطر

رنگ گل ها از زرد کمرنگ تا قرمز پُر رنگ

عدم مقاومت به سرمای زمستان

سازگار با اراضی ساحلی (۱۶).

(۴) رُزهای ترکیبی غرب و شرق (hybrid perpetual):

آنها از ترکیب رُزهای باغی قدیمی چین، رُز خودروی ژاپنی (رُز خوشه ای) و رُزهای اروپائی حاصل آمده اند.

در صورت برخورداری از مراقبت کافی دارای بوته های بزرگ و قوی می شوند.

دارای گل های بزرگ و معطر

گل ها به رنگ های سفید متمایل به قرمز تا قرمز تیره و ارغوانی

بوته های کوتوله تا کمی بالارونده

وارите های دارای گل قرمز تیره نسبت به بیماریهای "لکه سیاه رُز" (black spot) و

"سفیدک پودری رُز" (powdery mildew) حساس هستند (۱۹،۱۶).

مهمترین رُزهای ترکیبی که در چهار فصل به گلدهی می پردازند عبارتند از:

(۱-۴) رُز پریچوال:

دارای تکرار گلدهی در هر فصل رشد می باشد.

(۲-۴) رُز بوربون:

این نوع رُز از ترکیب "گل گلاب" و "رُز چینی" حاصل گشته است.

گلدهی آن در اواخر بهار تا اوائل تابستان انجام می پذیرد.

(۳-۴) رُز اکلدتریا:

این نوع رُز دارای برگ های معطر است.

(۴-۴) رُز پورتلند:

آن را از ترکیب "گل گلاب پائیزه" و "رُز چینی" به دست آورده اند (۱۹).

رُزهای باغی جدید:

رُزهای باغی جدید به کلیه رُزهائی اطلاق می شود که پس از سال ۱۸۶۷ میلادی توسعه یافته اند زیرا در این سال نخستین رُز "هیبرید چای" (hybrid tea) با نام رُز "لافرانس" معرفی شد و به عنوان نخستین رُز باغی جدید مورد پذیرش قرار گرفت (۱۶، ۱۷، ۱۹).

مهمترین مشخصات رُزهای باغی جدید عبارتند از:

- ۱) دارای گل های درشت و متنوع هستند (flower form).
- ۲) در چهار فصل سال به گلدهی می پردازند (repeat blooming).
- ۳) آنها را از پیوند "رُز چای" و رُز دورگه "پریچوال" به دست آورده اند.
- ۴) نسبت به سرما و شرایط دشوار مقاوم هستند.
- ۵) گل های آنها از رنگ های متنوعی برخوردارند (flower color).
- ۶) به سبب داشتن دُمگل طویل برای تهیه گل "شاخه بریده" مناسبند.
- ۷) مقاوم به بیماریهای گیاهی
- ۸) دارای ساختار محکم (۱۹،۱۷،۱۶).

رُزهای باغی جدید از جنبه های زیر اصلاح شده اند:

(۱) اندازه گل (size)

(۲) رنگ گل (color)

(۳) عطر گل (fragrance)

(۴) دوام گل (substance)

(۵) تعداد گلبرگ ها (petals) (۴).

مهمترین انواع رُزهای باغی جدید عبارتند از:

۱. رُز دورگه چای (hybrid tea rose):

از جمله رُزهای بسیار پُر طرفدار با غنچه های نوک تیز، گل های زیبا و معمولاً دارای یک عدد گل درشت در انتهای هر شاخه است.

گلدهی آن در چهار فصل بخصوص در صورت قطع سرشاخه های گلدار انجام می پذیرد. بزرگترین اندازه گل ها را در میان تمامی رُزهای باغی جدید دارد.

آنها دارای گل های بسیار زیبائی هستند، بخصوص زمانی که حدود $\frac{3}{4}$ تا $\frac{1}{2}$ هر غنچه باز شده باشد.

این نوع گل دارای رنگ های متنوعی بجز آبی و سیاه است.

آنها دارای حالت بوته ای با شاخه های کم پشت و تُنک به ارتفاع ۱/۸-۲/۴ متر هستند. در هر ساقه اش فقط یک عدد گل وجود دارد.

از ارتفاعی در حدود ۱/۶-۱/۰ متر برخوردارند

امروزه به واسطه گل های جذابشان از مقبولیت فراوانی بهره مندند.

برای کاشت در پارک ها و فضاهای سبز بسیار مناسبند (۱۹،۴،۱۶).

۲. رُز فلوریبوندا (floribunda):

گلدهی آن در چهار فصل انجام می پذیرد.

گل های آنها دارای طیف وسیعی از رنگ های درخشان هستند.

از نظر ارتفاع بوته کوتاهتر از رقم "hybrid tea" هستند ولیکن حالت بوته ای بهتری دارند.

اندازه گل هایش متوسط و به شکل خوشه ای است و به تعداد بسیار زیادی تولید می گردند. این گل ها عطر قابل توجهی ندارند اما بوته های آنها برای کاشت در فضاهای سبز بسیار مناسبند (۱۹،۱۶).

۳. رُز مینیاتوری (miniature):

گلدهی در چهار فصل

دارای ساقه ها، برگ ها و گل های کوچکی به قطر ۲/۵-۲/۰ سانتیمتر هستند.

ارتفاع بوته ها ۶۰-۱۵ سانتیمتر می باشد.

این رقم برای مواقعی مناسب است که افراد خواهان داشتن بوته های رُز در فضاهای کوچک هستند.

اینگونه رُزها را می توان از طریق خوابانیدن زمینی دستک هایشان تکثیر نمود.

رُز های مینیاتوری برای نیل به اهداف زیر مناسب هستند:

۱-۳) پرچین های سبز کم ارتفاع در پارک ها و چشم اندازها (green borders)

۲-۳) پوشش سبز سطح زمین (ground covers)

۳-۳) گلدان های خانگی (potted indoor)

۴-۳) سبدهای آویز (hanging baskets) (۱۹،۱۶).

۴. رُز بالارونده جدید (modern climbing):

این نوع رُز برای پوشاندن دیوارهای کوتاه و طاق بست ها بسیار مناسب است.

آنها دارای ارقام مختلفی با گلدهی یک فصل تا چهار فصل هستند (۱۹،۱۶).

(۵) رُز درختچه ای جدید (modern shrub):

رُزهای نیمه بالا رونده با شاخه هایی از گل های آویزان هستند.
 بوته های بسیار پُر بُنیه و مقاوم به شرایط محیطی
 دارای غنچه های جذاب و بوته های مناسب برای فضای سبز
 برخوردار از شاخه ها، برگها و میوه های زیبا
 خواهان حداقل نگهداری و هرس
 مقاوم به آفات و بیماریهای گیاهی (۱۶، ۱۹).

(۶) رُز هیبرید دمشقی (hybrid musk):

آنها از ارتفاع بوته ۱/۵-۱/۸ متر برخوردارند.
 رشد شاداب و کمانی شکل ساقه ها
 دارای شاخه ها و برگ های چرمی بسیار جذاب
 گل های خوشه ای در اندازه های کوچک تا متوسط
 غالباً دارای گل های بسیار مُعطر که از فاصله دور به مشام می رسند.
 مقاوم به بیماری های گیاهی
 قادر به رشد در شرایط نیمه سایه (۱۶).

(۷) پولیانثا (polyantha):

این رقم به تولید بوته های متراکم و کوچکی با ارتفاع ۱-۰/۳ متر می پردازد.
 گل هایش به شکل خوشه ای متراکم با غنچه های کوچک هستند.

گلدھی مُجَدّد آنها بسیار رضایتبخش است.
آنها برای پرورش گلدانی و نگهداری در پاسیوها بسیار مناسبند.
از این رقم می توان برای ایجاد پرچین های مُختلط بهره گرفت (۱۶).

۸) گراندی فلورا (grandiflora):

این رقم از رُزها دارای بُنیه بسیار خوبی است.
آنها به تولید غنچه های درشت، زیبا و نوک تیز مشابه "hybrid tea" می پردازند.
گل هایش به شکل خوشه ای و بادوام هستند.
بوته های آن بلند و ظریف می باشند (۱۶).

رُزهای انگلیسی (English rose):

این سری از رُزها توسط شخصی به نام "دیوید اوستین" انگلیسی اصلاح و معرفی شده اند. نخستین رُزهای انگلیسی را با نام رُز "کنستانتین اسپرای" می شناسند. این رُزها که در سال ۱۹۶۹ میلادی به بازار آمدند. آنها فقط در یک فصل از سال گلدهی می کنند. گل های رُز انگلیسی از ترکیب رُزهای باغی قدیمی، دورگه های رُز چای و رُز "فلوریبوندا" حاصل گشته اند. این رُزها دارای ویژگی هائی چون: عطر و ظاهر مشابه رُزهای باغی قدیم هستند اما از توانائی گلدهی چهار فصل و تنوع رنگ گل ها مشابه رُزهای باغی جدید بهره مندند. رُز "ماری" و رُز "گراهام توماس" که در سال ۱۹۸۳ میلادی معرفی شدند، از جمله نخستین رُزهای انگلیسی با گلدهی چهار فصل می باشند. رُزهای انگلیسی که پس از سال ۲۰۰۰ میلادی معرفی شده اند، از نظر مقاومت به بیماریهای گیاهی برجسته اند اما این ویژگی آنها در همه جا بروز نمی یابد. آنها بوته های شکلی تولید می کنند لذا برای کاشت در فضاهای سبز و پارک ها مناسبند (۱۹،۱۶).

رُزهای بالارونده جدید (climbing rose):

بوته های این رقم دارای رشد قوی هستند و به تولید شاخه های بلند می پردازند آنچنانکه می توانند بر فراز دیوارها، حصارها، شبکه های توری و طاق نصرت ها رشد نمایند (۱۶).

رُزهای بالارونده جدید دارای چندین گروه می باشند که عبارتند از:

۱. رقم Ramblers:

این رقم از رُزهای بالارونده فقط یکبار در هر سال و آن هم در اواخر بهار تا اوائل تابستان به گلدهی می افتند.

گل های آنها کوچک و در قالب خوشه ای ظاهر می گردند.

دارای رشد سریعی هستند بطوریکه در هر فصل تا ۶ متر رشد می کنند.

مقاوم به شرایط محیطی هستند (۱۶).

۲. رقم large-flowered climbers:

این نوع از رُزهای بالارونده دارای روند رشد کُندی هستند.

آنها معمولاً بر روی دیرک ها و سایر انواع قیّم ها هدایت می شوند.

نیازمند هرس شدید سالانه می باشند.

گلدهی مداومی ندارند اما شاخه ها، برگ ها و گل های چشمنوازی تولید می کنند (۱۶).

گل های رُز بر مبنای عطر به ۷ گروه زیر تقسیم شده اند:

(۱) گل گلاب قدیم:

این نوع رُز دارای عطر ملایمی است.

رُز "مالمزون" از جمله این نوع رُز می باشد (۱۹).

(۲) گل گلاب جدید:

عطر آن نسبت به گل گلاب قدیم تندتر است.

رُز "پاپا میل لند" از این گروه محسوب می شود (۱۹).

(۳) رُز چای:

دارای عطر ملایمی نظیر برگ ها و دَم کرده چای دارد.

رُز "گاردن پارتی" در زُمَره این گروه قرار دارد (۱۹).

(۴) رُز کامل:

عطری بسان میوه های سیب، هلو و زردآلو دارد.

رُز "دُبَل دیلایت" را در این گروه می شناسند (۱۹).

(۵) رُز آبی:

عطر آن مخلوطی از عطر گلاب جدید، رُز چای و پوست لیمو می باشد.

رُز "بلومون" را جزو این نوع به شمار می آورند (۱۹).

(۶) رُز تُند:

عطر آن مخلوطی از بوی گل گلاب قدیم و یک مادهٔ معطره به نام "اوژنول" است.

"اوژنول" عطر ویژه میخک ها محسوب می گردد.

رُزهای "روگوزا" و خوشه ای جزو این دسته قرار دارند (۱۹).

(۷) رُز مَر:

اینگونه رُزها غالباً در گروه رُزهای انگلیسی قرار می گیرند و عطری مشابه رازیانه دارند.

رُز "قصر گلامیس" را در این گروه قرار داده اند (۱۹).

محبوب ترین واریته های رُز:

محبوب ترین واریته های رُز عبارتند از:

۱) واریته "Rosa rugosa":

موسوم به "رُز نمک پاش" (salt-spray rose) و "گردباد ساحل" (beach tornado)

دارای بوته های خشن با گلدهی مُستمر

دارای گل هائی نمایان با ۵ گلبرگ به رنگ های صورتی، سفید یا ارغوانی

مناسب برای ایجاد پرچین ها و مرزهای سبز

مقاوم به بیماریهای گیاهی رایج

سازگار با اقالیم سرد لغایت منطقه بندی اقلیمی ۳ (hardiness zone 3)

دارای گل های مُعطر

دارای میوه های رنگی و زیبا (۱۶، ۱۰، ۴).

۲) واریته Pink roses:

از جمله رقم Carefree wonder

دارای بوته های جمع و جور

سازگار برای اقالیم معتدله لغایت منطقه بندی اقلیمی ۵ (hardiness zone 5)

ارتفاع ۱-۰/۹ متر (۴).

(۳) واریته Yellow roses:

گلدهی زود

امکان کاشت در سایه درختان

مقاوم به مناطق خنک لغایت منطقه بندی اقلیمی ۴ (hardiness zone 4)

نظیر رقم "Harrison's Yellow" (۴).

(۴) واریته Hybrid Musk Roses:

ارتفاع بوته ها ۱/۵-۱/۸ متر

شاخه ها و برگ های جذاب

گل های دسته ای در اندازه های کوچک و متوسط

دارای گل های زرد

بسیار معطر

از جمله رقم "Buff Beauty" (۴).

(۵) واریته Flower Carpet Roses:

مناسب برای پوشاندن سطح زمین

گلدهی مستمر

تولید بیش از ۲۰۰۰ عدد گل در هر فصل رشد

نیازمند مراقبت کم و متحمل خشکی

مقاوم به بیماریهای گیاهی رایج (۴).

۶) واریته *Rosa canina*:

مشهور به عناوینی چون: "رُز وحشی" (wild rose)، "رُز سگ" (dog rose) و "رُز میوه"
(hip rose, hip brier, dog-berry, eglantine gall, brier rose, brier hip, dog-seed, hep
, tree, witches brier, sweet brier, hip-berries, hop fruit, hip fruit) (۱۰).

۷) واریته *Rosa arkansana*:

موسوم به عناوینی چون: "رُز وحشی مرغزار" (prairie wild rose)، "رُز آرکانزاس"
(Arkansas rose)، "رُز علفزار" (meadow rose) و "رُز چراگاه" (۱۰).

۸) واریته *Rosa laevigata*:

موسوم به "رُز چروکه" (Cherokee rose)
این نوع رُز که آن را بومی چین می دانند، امروزه در سرتاسر آمریکای شمالی به ویژه در
ایالت "جورجیا" کاشته می شود.
از رُز "چروکه" در طب سنتی چین برای درمان اسهال (diarrhea) استفاده می شود (۱۰).

۹) واریته *Rosa gallica var. centifolia*:

موسوم به عناوینی چون: "رُز آپاتاکاری" (Apothecary's rose)، "رُز فرانسوی" (French rose)،
(rose)، "رُز کلمی" (cabbage rose)، "رُز صد برگ" (hundred-leaved rose) (۱۰).

(۱۰) واریته "Rosa damascene":

موسوم به "رُز دمشقی" (Damask rose) (۱۰).

(۱۱) واریته "Rose multiflora":

موسوم به "رُز ژاپنی" (Japanese rose) (۱۰).

مهمترین ویژگی های رُزهای پرورشی و محبوب امروزی:

مهمترین ویژگی های رُزهای پرورشی و محبوب امروزی عبارتند از:

- (۱) گلدهی مستمر و چهار فصل
- (۲) نداشتن یا کم داشتن خارهای نوک تیز
- (۳) داشتن خارهای بدون نوک (awnless thorns)
- (۴) عدم شاخه دهی طولی
- (۵) نداشتن ساقه های طویل و بالارونده
- (۶) رنگ های مورد پسند
- (۷) مقاوم به بیماریهایی چون:
 - ۱-۷) ویروسی (viral)
 - ۲-۷) گال تاجی (crown-gall)
 - ۳-۷) پوسیدگی ویرتیسیلیومی ریشه ها (Verticilliosis)
 - ۸) مقاوم به تنش های اقلیمی (۵).

نیازهای اکولوژیکی گل رُز (ecology):

اغلب گونه های رُز بومی قاره آسیا هستند اما در میان آنها گونه هایی با منشأ: اروپا، آمریکای شمالی و شمال آفریقا نیز وجود دارند. بر این اساس دانشمندان مبدأ اصلی رویش گل های رُز خودرو را نیمکره شمالی زمین دانسته اند زیرا تاکنون هیچ نوع گل رُز وحشی در نیمکره جنوبی زمین یافت نشده است (۲۰،۱۹،۳).

رُزهای وحشی بالارونده و بوته ای با ساقه های پُر از خار و گل هایی در اندازه ها و رنگ های متفاوت در سراسر مَرغزارهای آمریکای شمالی همچنان به صورت خودرو در غالب درّه ها، حاشیه جویبارها، پرتگاه ها، بیشه زارها و اطراف جاده ها و خطوط آهن رشد می کنند (۱۰).

گیاه رُز از نظر منطقه بندی اراضی کشاورزی منطبق با معیارهای وزارت کشاورزی آمریکا (hardiness zones-USDA) از قابلیت رشد و دوام در مناطق ۱۱-۲ برخوردار است (۳).

گل های رُز وحشی در منطقه خاور میانه، اروپا و روسیه به وفور یافت می شوند (۱۹).

کشورهای بلغارستان، ترکیه و فرانسه غالباً گل رُز را برای مصارف صنعتی و تجاری پرورش می دهند (۱۹).

گل رُز در بسیاری از نقاط ایران به خوبی رشد می کند و دوستداران بسیار زیادی دارد. نتایج یک بررسی که بطور مشترک توسط گیاهشناسان ایرانی و هلندی انجام گرفته است، نشان می دهد که در مجموع استان های ایران در حدود ۴۰ گونه گل رُز وجود دارند (۱۹).

شرایط بستر کاشت:

انتخاب محل کاشت قلمه های رُز در میزان موفقیت آنها در ریشه زائی و رشد مناسب بسیار اهمیت دارد (۱۸).

رُزها خواهان موقعیت های آفتابگیر هستند ولیکن مکان کاشت قلمه ها تا قبل از ریشه زائی باید دارای سایبانی برای جلوگیری از تابش و گرمای مستقیم خورشید باشد لذا بسترهای واقع در کنار دیواره های شمالی و شرقی برای اینکار مناسب ترند (۱۸).

بستر کاشت قلمه ها باید به خوبی شخم بخورد، تسطیح گردد و از قابلیت زهکشی و تهویه مناسب برخوردار باشد (۹،۱۹،۲).

خاک بستر کاشت:

بوته های رُز را می توان در اراضی ساحلی و حتی مناطقی با شن های روان پرورش داد (۲۰).

نوع خاک بستر بوته های رُز بهتر است، از نوع شن یا لوم انتخاب شود. به عنوان مثال بسترهایی که از $\frac{2}{3}$ خاک شنی و $\frac{1}{3}$ خاک "پیت خزه" (peat moss)، "ورمیکولایت" (vermiculite) یا کمپوست پوست درختان کاج تهیه می شوند، برای ریشه دار کردن قلمه های رُز بسیار مفید هستند (۳،۵،۱۸،۶).

وجود خاک رُس بویژه در بستر کاشت قلمه های رُز به سبب ایجاد حالت اشباعی (waterlogged) متعاقب بارندگی ها و آبیاری ها مضر می باشد (۴).

رُزها خواهان بسترهای پوک و غنی می باشند زیرا مواد آلی کافی باعث تأمین مواد غذایی گیاه و زهکشی مناسب می شوند (۲،۱۷،۴،۱۸،۶).

رُزها در PH اسیدی ضعیف یعنی در محدوده ۵/۵-۷/۰ (اپتیمم ۶/۵) به خوبی رشد می کنند (۳،۴).

برای اصلاح خاک هائی که از نظر PH مناسب نیستند، به صورت زیر عمل می شود:

- ۱) برای اصلاح خاک های اسیدی (acidic) یا ترش (sour) با افزودن پودر آهک .
- ۲) برای اصلاح خاک های قلیائی (alkaline) یا بازی (basic) یا شیرین (sweet) از طریق افزودن پودر سولفور یا گوگرد (۴).

آماده سازی بستر کاشت:

بستر کاشت قلمه های رُز باید به خوبی شخم زده شود و با چنگک یا شنکش باغبانی به خوبی خرد و هموار گردد (۱۸).

روشنائی بستر کاشت:

رُزها خواهان دریافت ۶-۸ ساعت تابش مستقیم نور خورشید در هر روز هستند (۱۷، ۳).

قلمه ها و نهال های رُز در مناطق گرم بهتر است که از تابش مستقیم آفتاب بویژه در اواسط روز محافظت شوند زیرا بسیار خسارتزا می باشد (۲).

کاشت بوته های رُز در مناطق سرد در جوار دیوارهای جنوبی و غربی برای کسب حداکثر روشنائی و گرمای خورشید توصیه شده است (۲).

آبیاری و کوددهی بستر کاشت:

بستر کاشت ارقام جدید رُزها که از ویژگی گلدهی چهار فصل برخوردارند، خواهان تقویت و آبیاری منظم می باشند (۱۷).

ازدیاد گل رُز (propagation):

برای ازدیاد گل های رُز باید:

- (۱) بوته های مطلوب آن را انتخاب کرد.
- (۲) از عدم داشتن حق امتیاز (patent rights) و یا سپری شدن مدّت آن مطمئن گردید.
- (۳) بهترین شیوه ازدیاد آن را برگزید (۹).

به خاطر داشته باشید که رُزهای دارای مالکیت انحصاری یا حق امتیاز را بدون پرداخت هزینه متعلّقه موسوم به "رویالتی" (royalty) فقط زمانی می توان بدون اجازه مالک معنوی تکثیر نمود که لااقل ۱۷ سال از زمان معرفی آنها سپری شده باشد (۵، ۱۸).

روش های ازدیاد گیاه رُز عبارتند از:

(۱) روش ازدیاد جنسی (sexual propagation):

این روش اجازه بروز تنوع ژنتیکی را برای ایجاد ارقام جدید می دهد.
در این شیوه از کاشت بذور (seed) برای ازدیاد رُزها استفاده می شود (۱۹، ۱۰).

(۲) روش ازدیاد غیرجنسی (asexual propagation):

این روش به تولید نتاج کاملاً مشابه گیاه والد می انجامد و دارای انواع زیر است:

(۱-۲) قلمه زدن (cutting) نظیر:

(۱-۱-۲) قلمه های ساقه (stem cutting)

(۲-۲) پیوند زدن (grafting) نظیر:

(۱-۲-۲) پیوند جوانه (bud grafting)

(۲-۲-۲) پیوند شاخه (branch grafting)

(۳-۲) خوابانیدن ساقه (layering) شامل:

(۱-۳-۲) خوابانیدن زمینی (earth layering)

(۲-۳-۲) خوابانیدن هوائی (air layering)

(۳) تقسیم بوته (division)

(۴) آزمایشگاهی (in vitro) (۱۹، ۱۰، ۵).

معمولاً رُزهای باغی قدیمی را از طریق قلمه زنی و رُزهای باغی جدید را از طریق پیوند زدن ازدیاد می نمایند (۱۸).

ازدیاد بذری:

بذور حاصل از گیاهان معمولی به تولید فرزندان حقیقی با تشابهات ژنتیکی نسبت به والدین منجر می شوند اما بذور حاصل از ارقام هیبرید از قابلیت ایجاد هیبریدهای جدید و متفاوت با والدین برخوردارند (۱).

برخی از ارقام گل رُز از جمله "Rosa ballerina" به تولید میوه های بسیار زیاد می پردازند درحالیکه برخی دیگر از آنها به هیچوجه میوه ای تولید نمی کنند (۱).

بهترین دمای محیط برای انجام موفقیت آمیز گرده افشانی، لقاح و تولید بذر در گل های رُز حدوداً ۳۰ درجه سانتیگراد می باشد (۱).

بذور گل های رُز برای بالغ شدن نیازمند سپری ساختن یک دوره زمانی ۴ ماهه از زمان لقاح تا مرحله رسیدگی کامل هستند (۱).

"استراتیفه" یا "زمستانه کردن" (stratify) بذور رُز باعث تسهیل در جوانه زنی آنها می شود و برای این منظور باید بذور رُزها را به مدت ۴-۱ ماه در داخل شن مرطوب خوابانند (۱).

روش قلمه زنی:

دانشمندان بهترین شیوه برای ازدیاد گیاه رُز جهت بدست آوردن تعداد زیادی از بوته های همسان و جدید را قلمه زنی دانسته اند (۶).

در روش قلمه زنی اقدام به تهیه قطعه ای از ساقه به طول ۲۰-۱۵ سانتیمتر از بوته های سالم و مطلوب می کنند سپس با ریشه دار کردن قلمه ها به بوته های سالم و مطلوب جدید همسان با پایه مادری دست می یابند (۶).

کارشناسان مناسب ترین زمان برای تهیه قلمه های (cuttings) رُزها و ریشه دار کردن (rooting) آنها را در آغاز ماههای خنک سال از جمله در مهر و آبان می دانند زیرا در این زمان گوا اینکه فقط تعداد کمی از غنچه های رُزها همچنان باز نشده باقی مانده اند ولیکن شناسائی آنها همچنان امکانپذیر می باشد (۱۳، ۱۸، ۱۹).

امکان قلمه گیری بوته های رُز در اواسط تا اواخر بهار یعنی زمانی که بوته های رُز در حال رشد سریع و قدرتمندانه ای هستند، وجود دارد ولیکن اینکار خواهان مدّت زمان بیشتری برای ریشه زائی و جوانه زنی قلمه ها است و از شانس موفقیت کمتری برخوردار می باشد (۱۳).

برای ازدیاد بوته های رُز از طریق قلمه زنی باید بدواً به انتخاب بوته های سالم با ویژگی های مطلوب پرداخت، تا قلمه های مورد نظر را به تعداد کافی از ساقه های آنها تهیه نمود (۱۳).

همواره باید بوته های رُز کاملاً سالم و استقراریافته ای را برای تهیه قلمه ها انتخاب کرد(۶).

برای قلمه گیری و قلمه زنی بوته های رُز به ابزارها و ادوات زیر نیاز می باشد:

- ۱) گلدان های مناسب از نظر اندازه و جنس (clean pots)
- ۲) خاک مناسب (potting soil)
- ۳) ابزارهای بُرش مطلوب (cutting tools)
- ۴) بیل و بیلچه (shovel & spade)
- ۵) دستکش باغبانی (garden gloves)
- ۶) آبیاش (sprinkler)
- ۷) سطل (bucket)
- ۸) پاکت های پلاستیکی تمیز یا شیشه های دهان گشاد (mason jar یا plastic bags)
- ۹) هورمون ریشه زائی (rooting hormone) (۶).

ریشه زائی قلمه های رُز در سراسر طول سال امکانپذیر می باشد اما بهترین نتایج در طی ماههای سرد سال به وقوع می پیوندد. البته در این میان وقوع سرماهای شدید و ناگهانی می تواند به قلمه های رُز آسیب جدی برسانند(۵،۱۸).

قلمه های رُز را معمولاً از قسمت های فوقانی شاخه هائی که گلدهی آنها پایان یافته و گلبرگ ها در حال ریزش (deadheaded) هستند، تهیه می کنند.

تهیه قلمه های رُز را می توان از شاخه هائی که گل های انتهائی آنها ریزش کرده و تبدیل به میوه شده اند، نیز انجام داد.

قلمه گیری رُز را همچنین می توان از ساقه هائی که غنچه های آنها به واسطه برخورد با سرمای اوائل فصل سرد فرصت باز شدن نیافته اند، تهیه نمود (۱۹،۹،۵،۱۸،۶).

از بخش های انتهائی ساقه های رُز به دلیل عدم بلوغ جوانه های رویشی و نداشتن مواد ذخیره ای کافی نباید قلمه تهیه کرد.

از بخش های تحتانی ساقه های رُز هم به دلیل خشبی بودن، دشواری در ریشه زائی و نداشتن جوانه های رویشی فعال نباید به تهیه قلمه پرداخت (۱۸).

قلمه هایی که از بخش های فوقانی ساقه های رُز تهیه می شوند، نسبت به قلمه های بخش های میانی و پائینی آنها از قابلیت ریشه زائی و جوانه زنی بیشتری برخوردارند (۶).

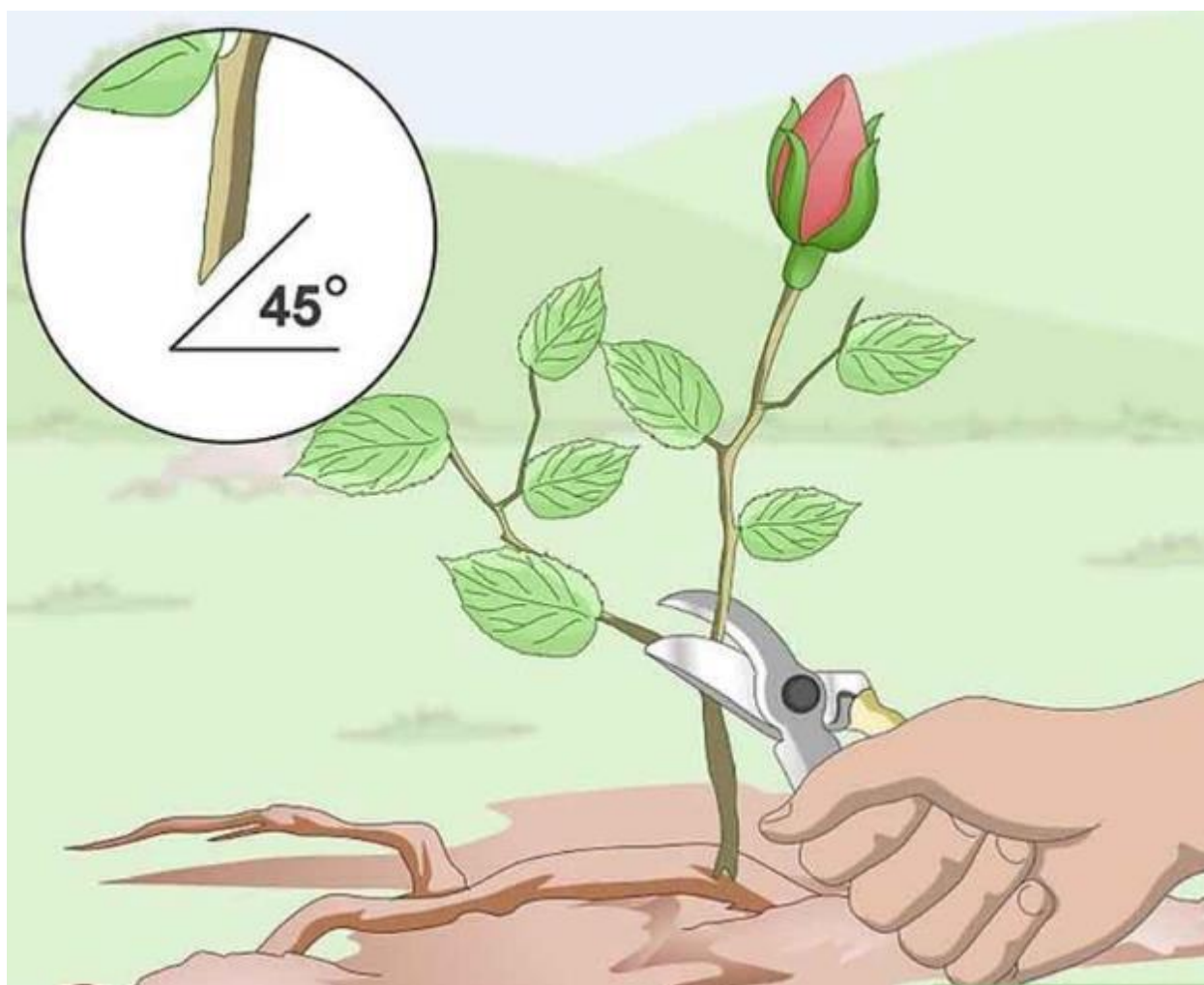
برای تهیه قلمه ها باید از ابزارهای باغبانی تیز و تمیز استفاده شود (۹،۶).

ابزار قطع ساقه ها را باید قبل از هر دفعه بکارگیری استریل نمود، تا بدین ترتیب مانع گسترش بیماریهای گیاهی گردید (۶).

برای استریل کردن ابزارهای بُرش می توان از گرمای آتش و یا قرار دادن در داخل آب جوش به مدت ۳۰ ثانیه بهره گرفت (۶).

طول هر یک از قلمه های رُز با ۱۵-۲۰ سانتیمتر و لااقل دارای ۳ برگ یا جوانه رویشی باشد (۱۹،۹،۵،۱۸،۶).

قاعده قلمه های رُز را باید با زاویه ۴۵ درجه قطع نمود (۵،۶).

محل قطع شدن قلمه های رُز باید دقیقاً در زیر یکی از گره های برگدار (leaf nodes) ساقه ها انتخاب شود (۶).

قلمه های رُز تهیه شده نباید در معرض هوای سرد یا گرم قرار گیرند (۵).

قلمه های رُز تا قبل از کاشت در بسترها نباید دچار کاهش رطوبت و پژمردگی شوند لذا آنها را پس از تهیه کردن حداقل برای مدت یکساعت در داخل سطل آب خنک قرار می دهند سپس در خاک می کارند. قلمه های رُز به هیچوجه نباید تحت شرایط اقلیمی رطوبت خود را از دست بدهند و احتمالاً خشک شوند. با قرار دادن قلمه های رُز در داخل آب خنک (آب + یخ) می توان آنها را تا چند رُز حفظ نمود (۱۸، ۱۹، ۹).

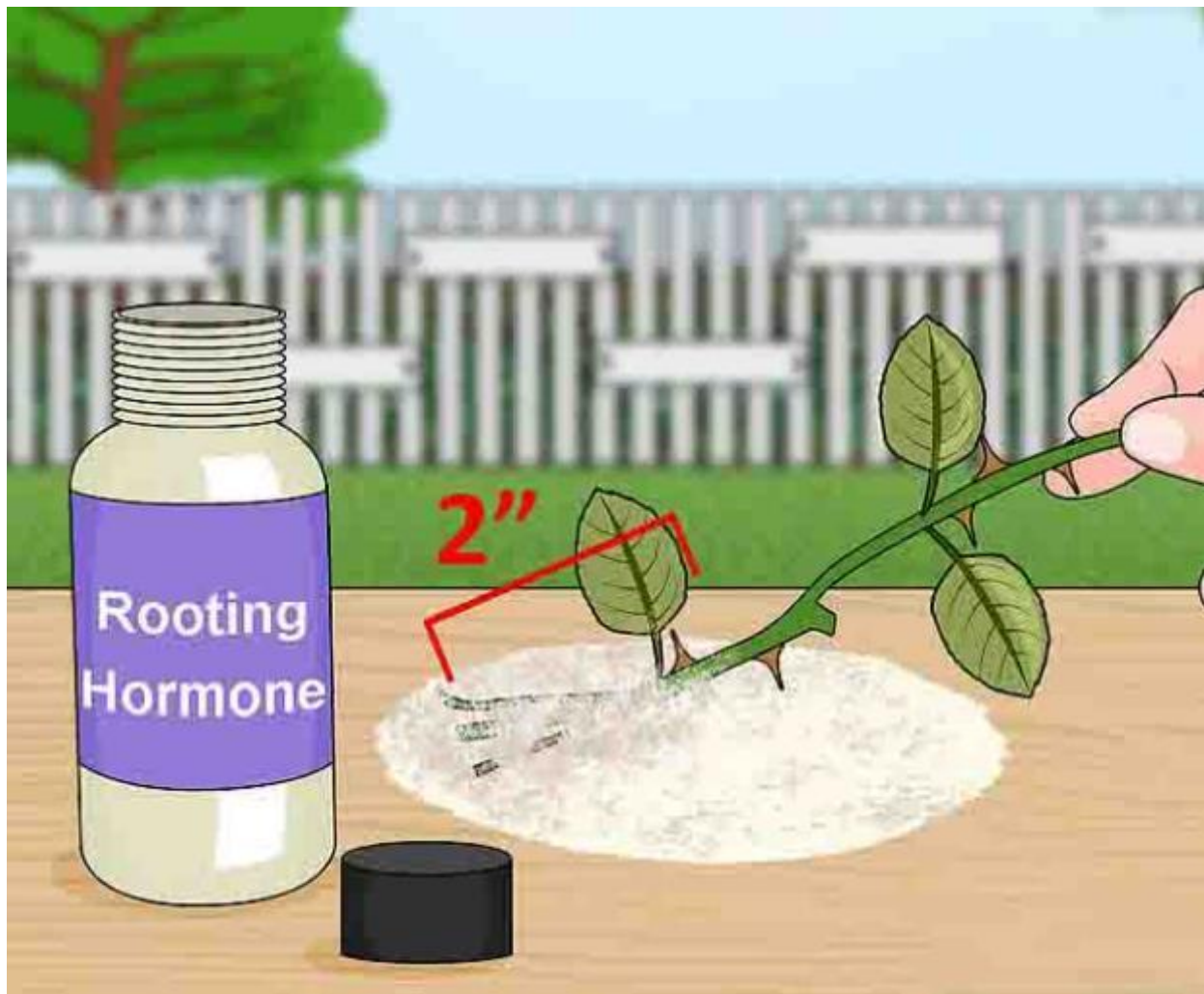
معمولاً $\frac{1}{2} - \frac{1}{3}$ ابتدای هر قلمه رُز را که حداقل دارای یک جوانه برای ریشه زائی است، در داخل خاک قرار می دهند و برگ مربوط به آن قسمت را نیز قبلاً قطع می کنند (۱۹،۵،۱۸،۹،۶).

بهتر است که قاعده قلمه های رُز را قبل از کاشتن به هورمون های ریشه زا (rooting hormone) از انواع پودری یا محلول و یا معجون بید آلوده ساخت، تا فوائد زیر حاصل آیند:

- ۱) بر سرعت ریشه زائی افزوده شود.
 - ۲) ریشه های بیشتری تولید گردند.
- ازدیاد رُزها در طریقه قلمه زنی را می توان بدون کاربرد هورمون های ریشه زا نیز انجام داد ولیکن از میزان موفقیت کاسته خواهد شد (۵،۱۸،۶).

در صورتی که از هورمون های ریشه زای پودری بهره می گیرید، باید ۳-۵ سانتیمتر ابتدایی قاعده قلمه ها را در داخل پودر فرو ببرید سپس آنها را خارج ساخته و بتکانید، تا مازاد پودر ریشه زا از قلمه ها جدا شوند و به داخل ظرف بریزند (۱۸،۶).

میزان موفقیت در ازدیاد بوته های رُز به طریقه قلمه زنی بدون کاربرد هورمون های ریشه زا بسیار متفاوت است ولیکن بسیاری از باغداران آن را در حدود ۷۵-۵۰ درصد بیان کرده اند (۱۸).

- در مواردی که دسترسی به هورمون های رشد وجود ندارد، می توان از معجون حاصل از شاخه های درختان بید (willow) گونه های "سالیکس" (Salix) بهره گرفت.
- بر طبق پژوهش های دانشگاه "اوهایو"، درختان بید حاوی برخی ترکیبات شیمیائی هستند که می توانند باعث بروز وقایع زیر در قلمه ها شوند:
- (۱) تحریک ریشه زائی قلمه ها (rooting)
 - (۲) ممانعت از پژمردگی و مرگ قلمه ها (damping-off)
 - (۳) جلوگیری از فساد قلمه ها (canker) (۱۸).

برای تهیه معجون ریشه زای بیدها بدین ترتیب عمل می شود:

(۱) قطعاتی از شاخه یا چوب بید را به طول ۱-۲ اینچ تهیه می کنند و آنها را به حالت افقی و عمودی می شکافند.

(۲) قطعات بید را در یک قابلمه حاوی آب باران حرارت می دهند، تا به جوش آید.

(۳) بلافاصله حرارت را قطع می کنند و قابلمه را برای یک شب به همان حال باقی می گذارند، تا محلولی به شکل چای رقیق حاصل آید.

(۴) قطعات بید را از داخل محلول خارج می سازند و قلمه های رُز را برای چندین ساعت در داخل محلول مذکور قرار می دهند.

(۵) برای تسهیل و افزایش اثربخشی بهتر است که قاعده قلمه ها را قبل از گذاردن در داخل محلول به اندازه ۱-۲ سانتیمتر بشکافند.

(۶) قلمه ها را پس از خارج ساختن از داخل محلول می توان در بسترهای مناسب کشت نمود.

(۷) ایجاد چند شکاف سطحی و باریک در منطقه قاعده قلمه ها می تواند باعث تسریع در ریشه زائی آنان گردد (۱۸،۹،۶).

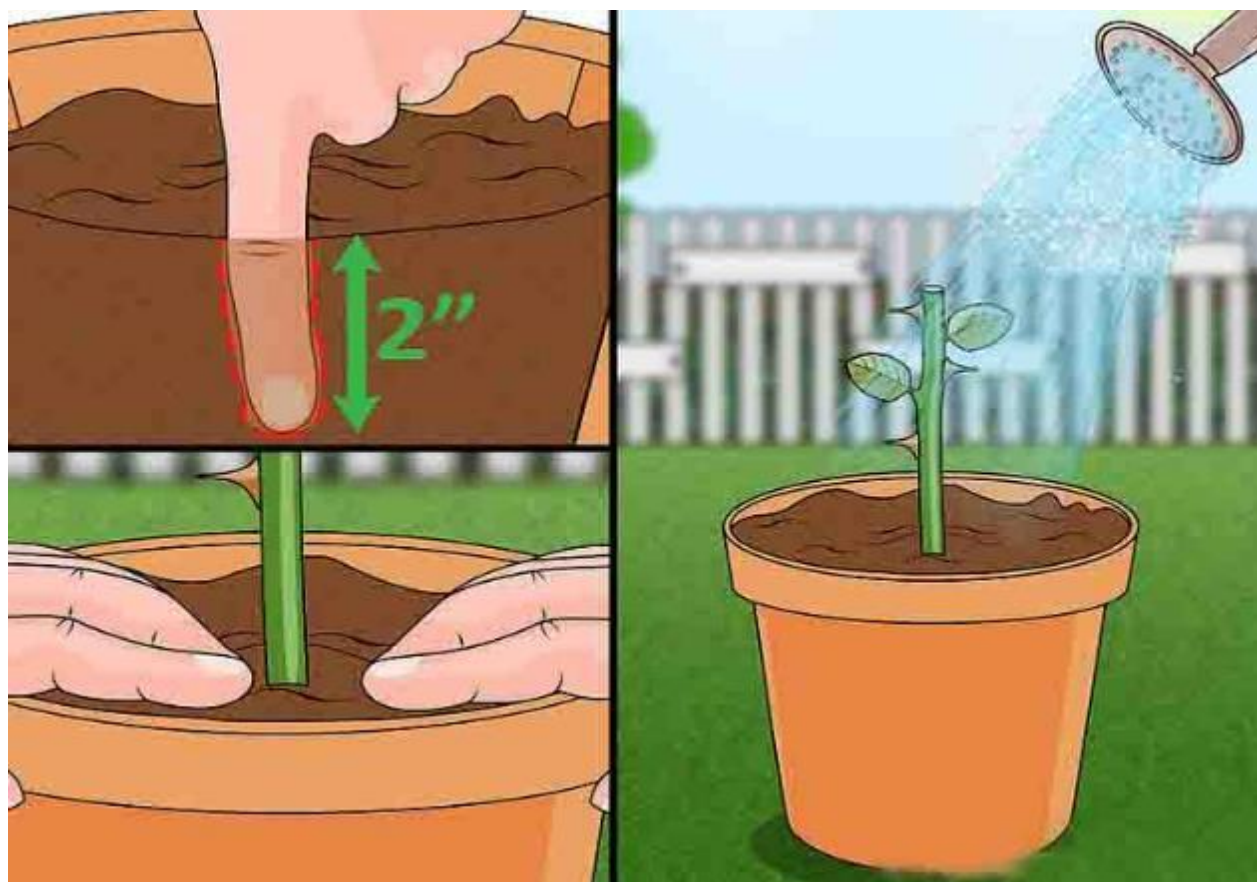
برای کاشت قلمه های رُز و عدم آسیب دیدگی پوست آنها بهتر است که ابتدا حفره هائی را با یک ترکه چوب بر سطح بستر کاشت ایجاد کرد سپس قلمه ها را بدون ایجاد فشار در داخل حفره ها قرار داد و خاک اطراف آنها را استحکام بخشید (۱۸،۶).

خاک بستر کاشت قلمه های رُز باید مرطوب باشد، تا صدمه ای به قلمه ها وارد نگردد (۶).

بر سطح بستر کاشت باید سوراخی ایجاد نمود و حدوداً ۵۰ درصد طول قلمه ها را در داخل آن قرار داد. بدین ترتیب لااقل ۱۰-۷ سانتیمتر از نوک قلمه های رُز باید بالاتر از سطح خاک بستر واقع شود سپس خاک اطراف قلمه ها را استحکام بخشید (۹،۲،۶).

ایجاد حفره برای کاشت قلمه های رُز باعث می شود که:

- (۱) پوست قاعده قلمه ها که وظیفه جذب آب را بر عهده دارد، آسیب نبیند.
- (۲) از اثربخشی پودر ریشه زائی که به محل بُرش چسبیده اند، کم نشود (۱۸).

فواصل کاشت قلمه ها را در حدود ۲۰ سانتیمتر در روی ردیف ها و حدود ۱۰۰ سانتیمتر در بین ردیف ها انتخاب می کنند ولیکن این موضوع به رقم رزها بستگی دارد (۹،۲).

برای هر ردیف از قلمه ها باید یک برچسب شناسائی دائمی نصب کرد که نشاندهنده نوع رقم، محل تهیه قلمه ها، تاریخ کاشت و سایر مشخصات باشد (۱۸،۹).

خاک اطراف قلمه ها را پس از استحکام بخشی به خوبی آبیاری می کنند. قلمه های رز بویژه در طی دوره ریشه زائی نیز باید مرتباً آبیاری شوند (۵،۱۸).

برخی از پرورش دهندگان رز اقدام به قرار دادن صفحات پلاستیکی سوراخداری در عمق ۳۰ سانتیمتری بستر کاشت می نمایند، تا در کندن قلمه های ریشه دار تسهیل ایجاد نمایند (۱۸).

قلمه های رز را می توان در داخل گلدان ها ریشه دار کرد ولیکن این شیوه خواهان دقت و مراقبت بیشتری است زیرا بسترهای گلدانی سریعتر از بسترهای زمینی خشک می شوند و این موضوع باعث آسیب دیدگی قلمه های رز می گردد (۱۸).

برای ریشه دار کردن قلمه های رز می توان از شیشه های دهان گشاد، بطری های پلاستیکی بزرگ، پاکت های پلاستیکی و یا گونی های حاوی خاک مناسب نیز سود جست (۱۸،۶).

مراقبت از قلمه های رُز بویژه در ابتدای ریشه زائی بسیار اهمیت دارد زیرا هر گونه تنش رطوبتی می تواند باعث صدمات جبران ناپذیری بر آنها گردد(۱۸).

قلمه های رُز خواهان روشنائی و رطوبت کافی هستند ولیکن باید از قرار گرفتن بستر کاشت قلمه های رُز در مواجهه مستقیم با نور خورشید اجتناب ورزید(۶).

انجام آبیاری کافی و به موقع در طی دوره هایی که بارندگی حادث نمی شود، ضرورت دارد(۱۸).

با قرار دادن یک بطری پلاستیکی دهان گشاد بر روی هر یک از قلمه ها و یا پوشش پلاستیکی موقت بر روی کل قلمه ها می توان باعث کاهش نور خورشید و حفظ رطوبت آنها گردید و به تسریع در ریشه دهی قلمه ها کمک نمود. پوشش پلاستیکی باید به طریقی مستحکم شود، تا:

اولاً وضعیتی چون گلخانه ها را تداعی بخشد.

ثانیاً در اثر وزش بادهای جابجا نگردد(۹،۶).

به خاطر داشته باشید که قرار دادن پوشش برای محافظت از قلمه ها بجز در مواقع بروز سرمای شدید ضرورتی ندارد(۱۸).

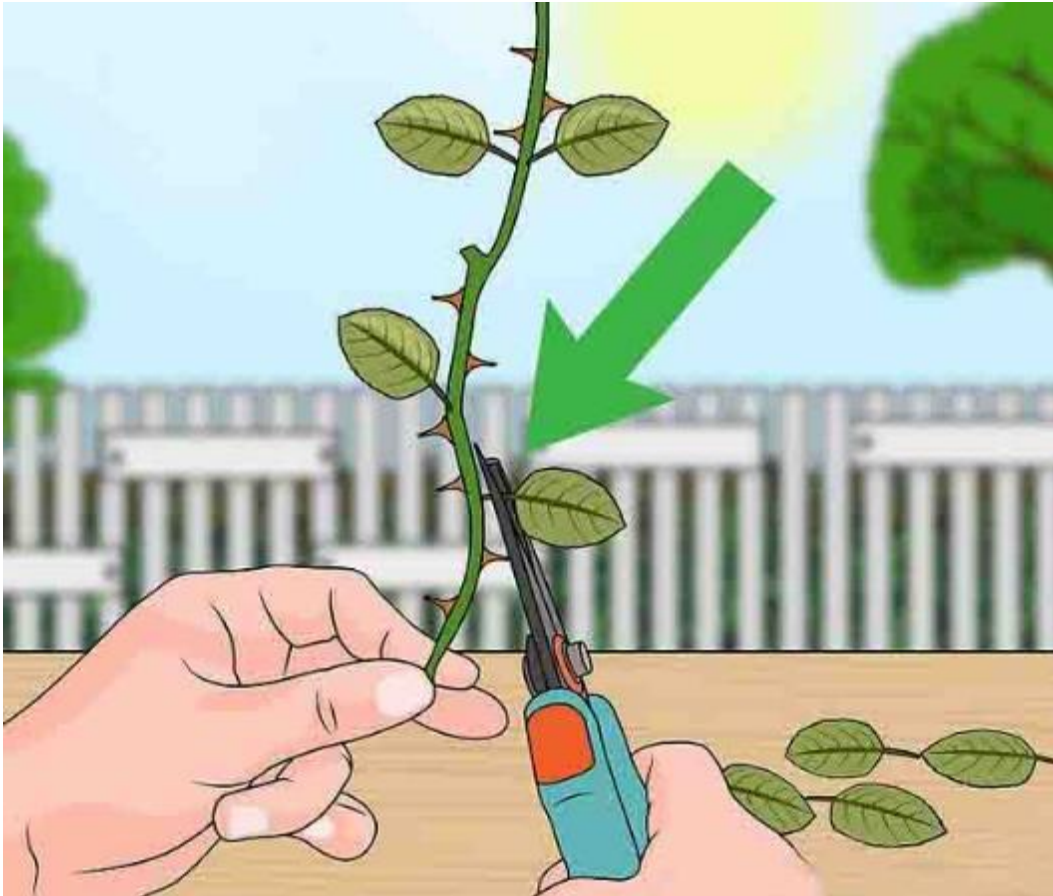
در مواقع خنکی هوا می توان از بسترهای الکتریکی گرمازا (heating mat) نیز برای تشویق قلمه های رُز به تسریع در ریشه زائی سود جُست (۶).

قلمه های رُز در طی ۱-۲ ماه پس از کاشت به تولید بافت "پینه" یا "کالوس" (callus tissue) می پردازند بطوریکه قاعده قلمه ها متورم می شود و به توسعه ریشه های نابجا در بهار آتی می انجامد (۱۸).

قلمه های رُز با آغاز فصل بهار و رشد ریشه های جدید به تولید برگ های جوان می پردازند و بحرانی ترین دوره زندگی گیاهیچه ای خود را در طی اواخر بهار و تابستان آغاز می نمایند زیرا در این دوره به شدت نسبت به تنش های محیطی حساس می باشند (۱۸).

با وجودی که قلمه های رُزها در طی ماههای فروردین (آوریل) تا اردیبهشت (مه) به ریشه زائی مبادرت می ورزند و متعاقباً اقدام به تولید برگ های جوان می کنند ولیکن معمولاً آنها را نمی توان تا اواخر پائیز یا زمستان به بسترهای دائمی رشد منتقل نمود (۵، ۱۸).

قلمه های ریشه دار شده رُزها را می توان در اواخر فصل پائیز و زمستان به بسترهای دائمی از جمله باغچه ها، فضاها، سبزه ها و گلدان ها انتقال داد (۱۸).

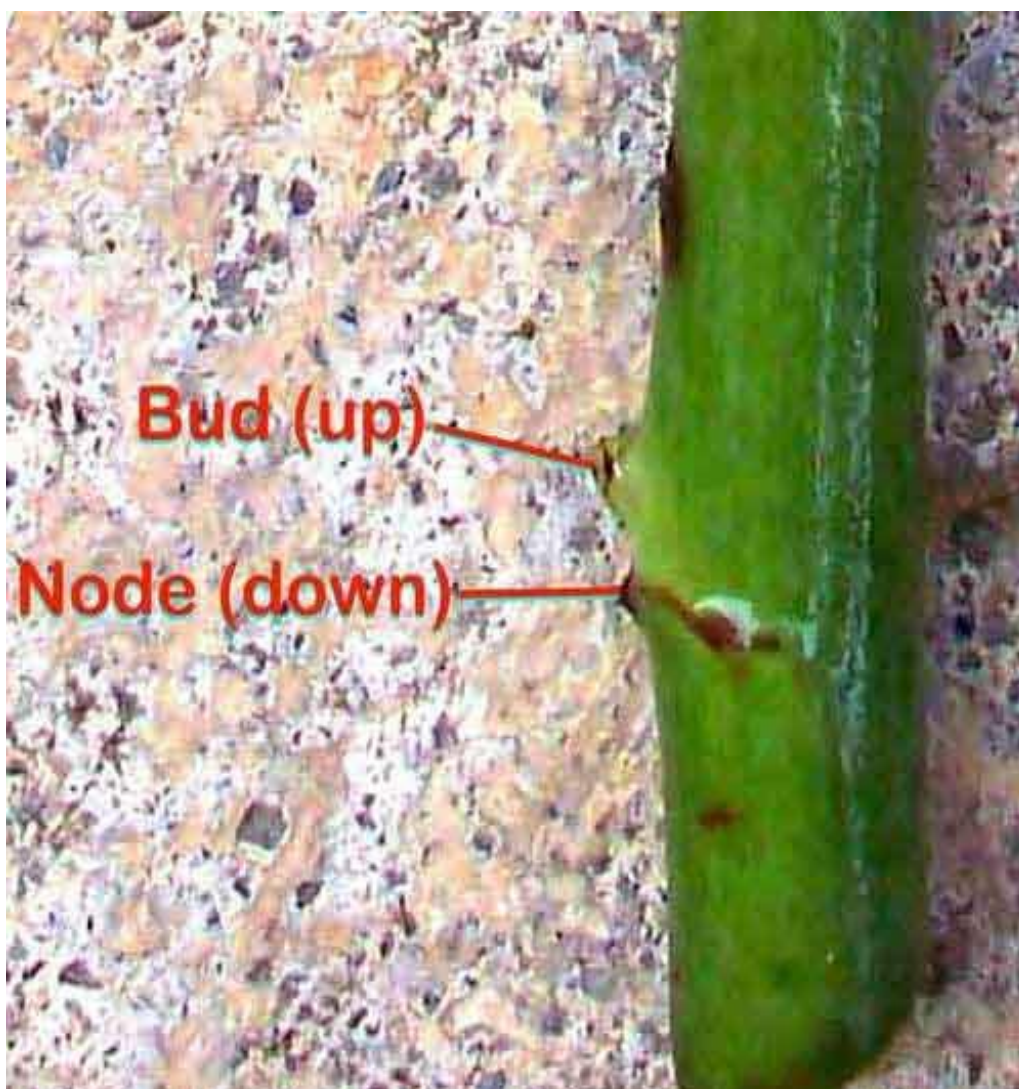

روش پیوند زنی:

وارितه های جدید رُزها را معمولاً از طریق پیوندزنی ازدیاد می نمایند (۵).

روش پیوندزنی نیازمند کارگران ماهر و مدّت زمان بیشتری در قیاس با دیگر شیوه ها است لذا گیاهانی که بدین طریق تولید می شوند، از بهای بالاتری برخوردارند (۵).

در شیوه پیوند زنی به گیاهی به عنوان "پایه پیوند" (rootstock) و قطعه ای از گیاه مورد پسند به عنوان "پیوندک" (scion) نیاز می باشد.

"پایه پیوند" باید دارای ویژگی هایی از جمله موارد زیر باشد:

(۱) ریشه دوانی خوب

(۲) مقاومت به کم آبی

(۳) تنه خوب

(۴) دوام خوب

(۵) مقاومت به سرما

(۶) مقاومت به پُرابی (۹،۱).

"پیوندک" نیز که بر اساس نوع پیوند مورد نظر به دو شکل "جوانه" یا "شاخه" انتخاب می شود، باید از ویژگی های زیر برخوردار باشد، تا رُزهای بهتری نسبت به رُزهای قبلی حاصل آیند:

(۱) مقاومت به آفات و بیماریها

(۲) گلدهی چهار فصل

(۳) گل های درشت و نمایان

(۴) دُمگل های بلند

(۵) گل های با دوام

(۶) گل های پُرپر

(۷) خوشرنگی گل ها

(۸) معطر بودن گل ها (۱،۹).

در این روش "پایه پیوند" باید از خاصیت ریشه دهی کافی در شرایط اقلیمی دشوار و مواجهه با بیماریهای گیاهی خاکزی بهره مند باشد (۵).

انتخاب صحیح "پایه پیوند" و "پیوندک" در موفقیت عمل پیوند و نیل به اهداف مورد نظر بسیار اهمیت دارد (۵).

ارقام قدیمی و کوتوله (dwarf) رُزها دارای سیستم ریشه دوانی بسیار بهتر و کارآمدتری هستند لذا غالباً از آنها به عنوان "پایه پیوند" (rootstock) استفاده می کنند (۱۷).

مهمترین مزایای استفاده از شیوه پیوندزنی در تکثیر بوته های رُز عبارتند از:

- (۱) یکنواختی بوته های رُز حاصل از پیوندزنی بسیار بیشتر از شیوه کاشت بذور است.
- (۲) بوته های رُز حاصل از پیوندزنی زودتر به گلدهی می پردازند.
- (۳) پایه های انتخابی باعث افزایش قدرت بوته های رُز جدید می شوند
- (۴) استفاده از پیوند جوانه را می توان بر روی رُزهای درختی انجام داد(۵).

کاهش میزان رطوبت در محل بریدگی روی "پایه پیوند" و پیوندک می تواند به عدم موفقیت منجر گردد(۵).

انجام پیوندزنی در شرایط رطوبتی بالا و هوای خنک می تواند بر ضریب موفقیت بیفزاید(۵).

محل پیوند را معمولاً با نوار پلاستیکی و یا نخ کنفی می بندند اما آن را پس از ۳-۴ هفته باز می کنند. گاهی نوار پلاستیکی را تا بهار بعدی باقی می گذارند(۵).

انواع مختلف پیوند که برای ازدیاد بوته های رُز بکار می روند عبارتند از:

(۱) پیوند جوانه (bud grafting)

(۲) پیوند شاخه (branch grafting)

(۳) پیوند وصله ای (chip bud)

(۴) پیوند نیمانیم (stenting)

(۵) پیوند تاجی (crowning) (۵).

روش پیوند جوانه:

تجربیات نشان داده اند که پیوند جوانه (budding) از نوع T معمولی (T-bud) در ازدیاد رُزها به نتایج بسیار خوبی می انجامد (۵).

در روش پیوند جوانه T ابتدا در منطقه قاعده ساقه اصلی بوته رُز شکافی به شکل T با کمک چاقوی باغبانی ایجاد می کنند بطوریکه طول برش عمودی در حدود ۷ سانتیمتر و طول برش افقی در حدود ۲ سانتیمتر باشد.

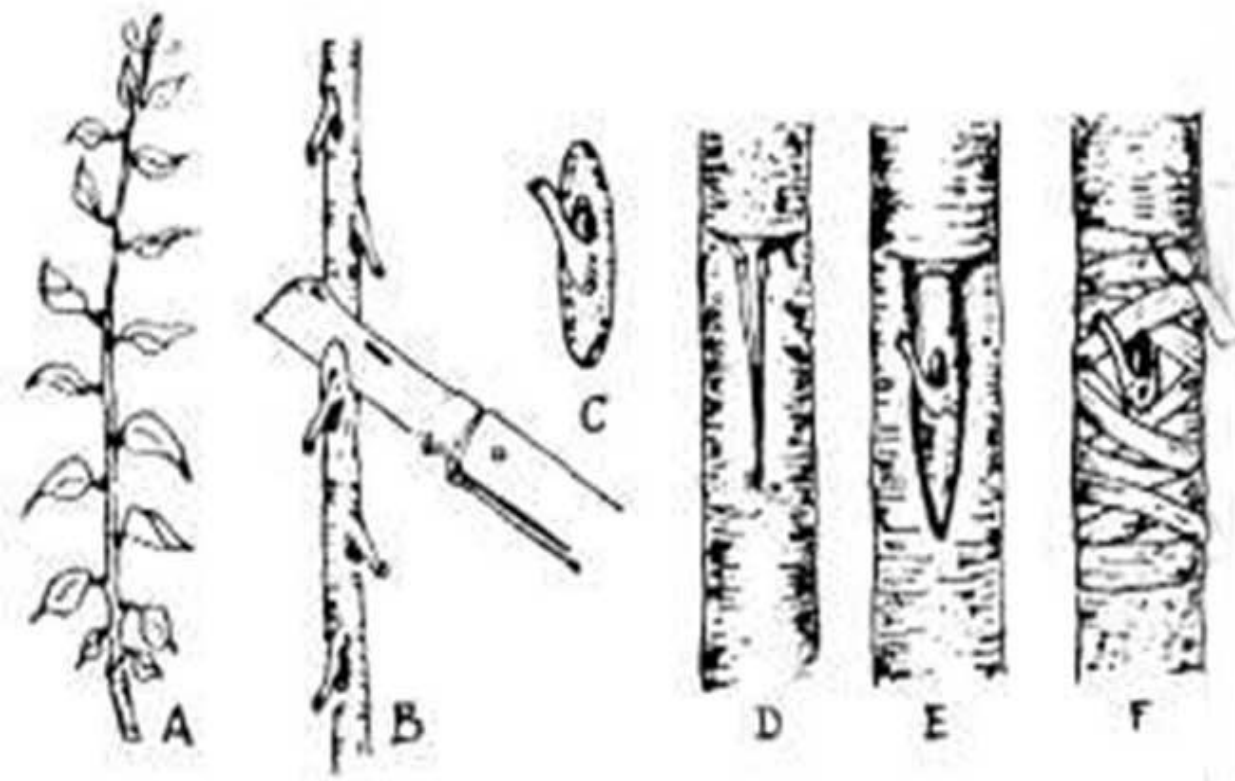
یک جوانه را به همراه قسمتی از پوست اطرافش از بوته های دارای صفات مطلوب جدا می سازند و آن را در داخل شکاف T مانند روی ساقه رُز پایه یا میزبان بطوری مستقر می سازند که لبه های شکاف با لبه های پیوندک مجاور شوند سپس محل پیوند را با نوار پلاستیکی یا نخ کنفی می بندند (۱۹).

بهترین زمان برای پیوند جوانه را معمولاً مواقعی از سال می دانند که امکان حذف یا جداسازی پوست از تنه پایه و همچنین جدا کردن پیوندک وجود داشته باشد (۵).

پیوند T بوته های رُز را بهتر است، در مرداد ماه (آگوست) انجام دهند ولیکن انجام آن تا ماههای پاییز نیز امکانپذیر می باشد (۵).

جوانه های مورد نیاز پیوند T را معمولاً از روی شاخه هایی که گل هایشان برداشت شده و یا گلبرگ هایشان ریخته اند، به دست می آورند (۵).

برخی از رُزهای باغی قدیم از جمله انواع "Rugosa" و "Gallica" معمولاً تمایل به تولید "دستک ها" یا ساقه های رونده (suckers) به محیط اطرافشان دارند که صفت خوشایندی نمی باشد. در چنین مواردی توصیه شده است که انواع مذکور را بر روی پایه هایی که فاقد ویژگی دستک دهی نظیر "Rosa fortuniana" و "Rosa multiflora" هستند، از طریق پیوند جوانه یا تاجی تکثیر نمایند (۱۸).

روش پیوند شاخه:

در این نوع پیوند معمولاً یک شاخه رُز با صفات مطلوب را انتخاب می کنند و به بوته رُز دیگری که از نظر گلدهی مناسب نیست، پیوند می زنند. در این روش ساقه اصلی گیاه میزبان یا "پایه پیوند" را قطع می کنند و شاخه پیوندک را در شکاف جانبی و یا میانی که در رأس بریدگی ایجاد نموده اند، قرار می دهند (۱۹).

برش روی انتهای "پایه پیوند" باید کاملاً عمودی، مستقیم و تمیز باشد (۵).

"پایه پیوند" باید قبل از زمان پیوند طی چندین هفته قبل از آن از نظر کود و آب تقویت گردد (۵).

روش پیوند وصله ای:

استفاده از پیوند وصله ای می تواند در مواردی که پوست گیری "پایه پیوند" و "پیوندک" به خوبی انجام می شود، مفید واقع گردد(۵).

روش پیوند نیمانیم و تاجی:

از پیوندهای "نیمانیم" و "تاجی" هم می توان در ازدیاد بوته های رُز بهره گرفت(۵).

روش تقسیم بوته:

روش تقسیم بوته (division) همانند شیوه قلمه زنی از رایج ترین، آسان ترین و سریع ترین راههای مرسوم در ازدیاد بوته های رُز می باشد (۵).

معمولاً برای ازدیاد واریته های قدیمی رُزها بیشتر از شیوه های تقسیم بوته و قلمه زنی استفاده می شود زیرا این شیوه ها بویژه در مواردی که امکان ازدیاد بوته های رُز از طریق پیوندزنی وجود ندارد، بسیار مفید و کارآمد هستند (۵).

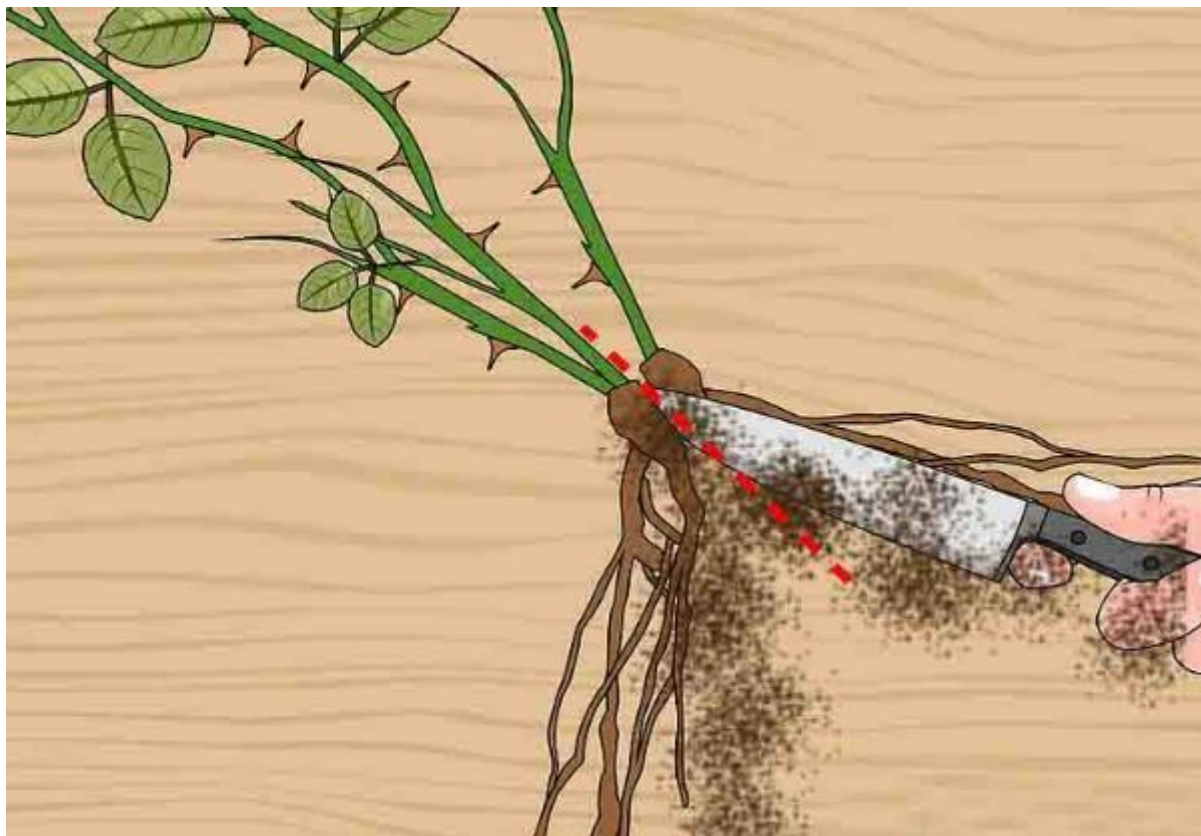

گواينکه بوته های رُز را می توان از طریق تقسیم بوته های موجود ازدیاد نمود اما این روش خواهان کوشش های بیشتری نسبت به شیوه قلمه زنی است و بعلاوه به تولید بوته های جدید به تعداد کافی نمی انجامد (۶).

استفاده از شیوه تقسیم بوته ها برای ازدیاد گیاه رُز نسبت به شیوه قلمه زنی از محبوبیت کمتری برخوردار است زیرا:
(۱) نسبتاً دشوارتر است.

(۲) زمان بیشتری برای کسب نتایج دلخواه نیاز دارد.

(۳) به تعداد کافی نمی توان بوته های جدید بدست آورد (۶).

برای اقدام به تقسیم بوته های رُز باید بوته های جوان، سالم و دارای گلدهی و گاهاً عطردهی مطلوب را برگزید. چنین بوته هایی باید از ویژگی های زیر برخوردار باشند:

(۱) دارای تعداد زیادی برگ باشند.

(۲) دارای تعداد کافی گل باشند.

(۳) به قدر کافی دارای ساقه های تازه و شاداب برای جداسازی باشند (۴).

برای اینکه کمترین شوک به بوته های رُز انتخابی وارد گردد، باید آنها را قبل از ریشه کنی (up-root) و تقسیم کردن (divide) به خوبی آبیاری نمود.

آبیاری خاک اطراف بوته های منتخب می تواند به شُل شدن خاک کمک نماید، تا در روند ریشه کنی بوته ها تسهیل گردد و در حین عمل صدمات کمتری به ریشه هایشان وارد آید (۴).

در ازدیاد گیاه رُز به طریق تقسیم بوته ها باید زمین اطراف طوقه ها را با بیلچه یا بیل حفر کرد و بوته مورد نظر را بطور کامل به همراه ریشه هایش از خاک خارج ساخت سپس با تقسیم ساقه ها به همراه ریشه های متصل به آنها، اقدام به کاشت به صورت مجزا در مکان های جدید نمود.

در این مورد باید دقت شود که آسیب جدی به ناحیه طوقه و سیستم ریشه ای بوته های منتخب وارد نیاید (۴).

بهترین زمان برای تقسیم بوته های چندساله رُزها در اوائل بهار و یا اواخر پائیز می باشد زیرا بوته های رُز در این زمان ها در مرحله گُمون یا دورمانسی (dormant) قرار دارند و بدین ترتیب کمترین شوک ناشی از جداسازی و حذف ریشه های مازاد را متحمل می گردند (۶).

از تقسیم کردن بوته های رُز در طی دوره غنچه دهی (blooming) آنان باید پرهیز شود (۶).

بوته های رُز را پس از بیرون کشیدن از خاک باید بر روی زمین یا فرغون (wheelbarrow) قرار داد و با کمک یک وسیله تیز و تمیز نظیر اره یا چاقوی باغبانی نسبت به شکافتن و تقسیم بوته ها مبادرت ورزید بطوریکه هر قسمت به اندازه کافی از ریشه های کارآمد برخوردار باشند (۶).

برای استریل کردن ابزارهای مورد نیاز می توان از طریق گرفتن آنها بر روی شعله آتش و یا انداختن آنها در داخل آب جوش برای مدت ۳۰ ثانیه اقدام کرد (۶).

پس از اینکه بوته های رُز تقسیم شدند، باید آنها را در داخل یک سطل آب قرار داد و سطل را در محل سایه گذاشت و روی آن را با پارچه یا روزنامه مرطوب پوشاند، تا بوته ها برای انتقال جهت کاشت در بستر اصلی و دائمی آماده باشند (۶).

بستر کاشت بوته های حاصل از تقسیم باید حاوی مواد آلی پوسیده و حاصلخیز باشد، تا مواد مغذی کافی جهت رشد در اختیار گیاهان جدید قرار گیرند. برای افزودن مواد آلی به خاک بستر کاشت بوته های رُز بهتر است که از کودهای دامی و یا گُمپوست کاملاً پوسیده استفاده شود (۶).

بوته های رُز حاصل از تقسیم کردن باید بلافاصله بطور مجزا در بسترهای جدید کاشته شوند (۶).

بوته های حاصل از تقسیم را در داخل حفره هائی که به فواصل ۶۰ سانتیمتر در بستر کاشت ایجاد شده اند، قرار می دهند و خاک اطراف طوقه هایشان را با دست مستحکم می سازند سپس اقدام به آبیاری آنها می نمایند (۶).

تأمین رطوبت کافی و منظم در طی سال اول پس از کاشت بوته های جدید رُز حائز اهمیت فراوانی است (۶).

بوته های رُز استقرار یافته خواهان ۸-۶ ساعت برخورداری از تابش مستقیم خورشید در هر روز هستند لذا این موضوع را برای انتخاب بسترهای کاشت دائمی آنها در نظر داشته باشید (۶).

در مناطق گرم سعی شود که بسترهای کاشت بوته های رُز در طی ساعات گرم روز یعنی از ۱۰ صبح تا ۴ عصر از تابش مستقیم نور خورشید در امان بمانند. برای اینکار می توان بوته های رُز را در کنار درختان سایه دار، دیوارهای شمالی و شرقی و یا پرچین ها کشت نمود(۶).

در مناطق خنک می توان بوته های رُز را برای حداکثر استفاده از نور و گرمای خورشید در کنار دیوارهای غربی و جنوبی غرس کرد(۶).

بوته های رُز خواهان آبیاری عمیق بویژه در طی ماههای گرم سال می باشند(۶).

آبیاری بوته های رُز برای تأمین رطوبت کافی به صورت دو دفعه در هفته طی تابستان ها ضرورت دارد(۶).

بهترین شیوه برای تأمین رطوبت خاک بستر کاشت بوته های رُز آن است که از سیستم آبیاری قطره ای (drip irrigation) استفاده شود ولیکن می توان توسط شیلنگ و یا آبپاش باغبانی نسبت به آبدهی اطراف طوقه های رُز اقدام ورزید(۶).

در ضمن آبیاری بهتر است که از خیس کردن شاخه ها و برگ های گیاه رُز اجتناب شود زیرا باعث افزایش بیماریهای گیاهی قارچی خواهد شد(۶).

علاوه بر تأمین روشنائی و رطوبت کافی باید نسبت به تأمین مواد غذائی مورد نیاز بوته های رُز نیز اقدام کرد(۶).

تأمین نیازهای غذائی بوته های رُز در قبل از غنچه دهی و در ضمن آن ضروری است. کوددهی بوته های رُز در طی ماههای بهار و تابستان از فروردین (آوریل) تا تیر (جولای) باید بطور ماهانه صورت پذیرد(۶).

برای کوددهی بوته های رُز می توان از انواع زیر بهره گرفت:

(۱) کودهای مرگب (NPK) گرانوله با نسبت های ۵-۱۰-۵ یا ۵-۱۰-۱۰

(۲) امولسیون حاصل از تجزیه ماهی های ضایعاتی (fish emulsions)

(۳) عصاره گیاهان دریائی (seaweed extract)

(۴) کود های دامی پوسیده (aged manure)

(۵) کمپوست ها (compost)

(۶) پودر یونجه (alfalfa meal) (۶).

انجام هرس به موقع باعث افزایش رشد مطلوب بوته های رُز می شود(۶).

در ضمن هرس بوته های رُز جدید به حذف: ساقه های بیمار، گل های پژمرده و برگ های زائد پرداخته می شود و این موضوع باعث افزایش چرخش هوا در اطراف بوته ها می گردد(۶).

در فصل بهار می توان با کمک قیچی باغبانی و یا چاقوی باغبانی به اجرای هرس پرداخت (۶).

اجرای هرس در طی ماههای بهار و تابستان باید بطور مداوم انجام پذیرد (۶).

روش خوابانیدن ساقه:

از انواع روش های خوابانیدن ساقه های رُز می توان برای ازدیاد آنها بهره گرفت:

(۱) خوابانیدن زمینی (earth layering)

(۲) خوابانیدن هوائی (air layering) (۵).

ریشه زائی ساقه های رُزها در انواع خوابانیدن ساقه پس از حدود ۲۸ روز وقوع می یابد (۵).

روش های آزمایشگاهی:

- ازدیاد گیاه رُز در شیوه های آزمایشگاهی موسوم به "ریز ازدیادی" (micro-propagation) از جمله "کشت بافت" (tissue culture) می تواند گیاهان جدیدی را:
- (۱) بجای ۱۸-۱۲ ماه در طی ۲-۱ ماه
 - (۲) در محیط های استریل
 - (۳) با کمک هورمون های گیاهی
 - (۴) در تعداد زیاد تولید نماید (۵).

اصلاح ژنتیکی رُزها (genetic improvement):

استفاده از بذور روشی طولانی مدّت و غیر مطمئنی در ازدیاد بوته های رُز می باشد ولیکن این شیوه تنها روش مرسوم برای به دست آوردن واریته های جدید و اصلاح واریته های موجود می باشد (۵).

در اصلاح ژنتیکی رُزها باید کنترل پرچم ها در جهت آزادسازی گرده ها به خوبی انجام پذیرد.

برای این منظور گلبرگ های غنچه های رُز را در موقع مقتضی حذف می کنند، تا خودگشنی (self-pollination) انجام نگیرد. پس از آنکه گرده های رُز دیگری را بر روی کلاله (stigma) گل مورد نظر قرار دادند، حدود ۳-۴ ماه تا تولید میوه ها و دانه های کاملاً رسیده زمان لازم است. میوه های رُز را پس از جمع آوری در مقابل آفتاب خشک می کنند سپس دانه های آنها را برای مقاصد ازدیادی استخراج می نمایند (۵).

متخصصین اصلاح گیاه رُز معمولاً فصل زمستان را برای جوانه دار کردن بذور اصلاحی بر می گزینند. برای این منظور بذور رُزها را به مدّت ۱۰-۶ هفته در شرایط یخچال نگهداری می کنند سپس بذور را در بستر شن و پیت خزه استریل می کارند، تا جوانه زنی انجام پذیرد و گیاهچه ها پس از ۲-۳ ماه به خوبی رشد نمایند (۵).

با ظهور برگ های بیشتر بر سرعت رشد گیاهچه های بذری افزوده می گردد و پس از سپری شدن ۶ هفته جوانه های گل (buds) ظاهر می شوند. بدین ترتیب رُزها درحالیکه هنوز کوچک هستند، از جنبه های زیر سلکسیون می شوند:

(۱) رنگ گل ها (flower color)

(۲) تعداد گلبرگ ها (petal numerous)

(۳) معطر بودن گل ها (fragrant) (۵).

یکی از عواملی که می تواند باعث اشکال در بکارگیری بذور جهت ازدیاد و اصلاح رُزها گردد، آن است که برخی رُزها اصلاً به تولید بذور جنسی زایا اقدام نمی کنند زیرا تعداد دستجات ژنومی آنها فرد می باشد که اصطلاحاً "تریپلوئید" (triploid) یعنی دارای سه دسته کروموزوم (3n) هستند لذا قادر به تقسیم کروموزومی در مراحل تقسیم "میوزی" که لازمه ازیاد جنسی است، نمی باشند (۵).

باید توجه داشت که رُزهای وحشی در واقع از نظر کروموزومی "دیپلوئید" (diploid) محسوب می گردند یعنی دارای دو دسته کروموزوم (2n) هستند درحالیکه ارقام اهلی رُزها "تتراپلوئید" (tetraploid) یعنی دارای چهار دسته کروموزوم (4n) می باشند بنابراین لقاح گونه های وحشی و اهلی از طریق دگرگشی به تولید ارقام تریپلوئید (3n) منجر می شود که به فرآیند "مفردسازی ژنی" یا "هاپلوئیدیزاسیون" (haploidization) موسوم می باشد (۵).

پرورش گل رُز (growing):

اهمیت پرورش گل رُز:

بوته های گل رُز نه فقط باغچه ها و دسته های گل را زیبا و معطر می سازند، بلکه اشخاص را با اعضاء خانواده، دوستان و همکاران مرتبط می نمایند.

عطری که از گل های رُز به مَشام می رسد، معمولاً افراد را به یاد باغچه های قدیمی از جمله خانه مادر بزرگ ها می اندازد.

رایحه ای که از گلاب پراکنده می شود، باعث می گردد که به یاد گذشته های دور به ویژه ایام کودکی خویش بیفتیم و خاطرات مخفی شدن در زیر چادر مادر بزرگ را مرور نمائیم. تا جائیکه اغلب مردم یادشان می آید، اکثر خانه های خارج از شهر که دارای حیاط و باغچه ای بودند، همواره دارای یک یا چند بوته گل رُز نیز بودند.

رُزها همواره فراهم کننده زیبایی و شادمانی برای بشر بوده اند و لحظات خاطره انگیز بسیاری را برای افراد مختلفی که در جایگاه های گوناگون اجتماعی قرار داشتند، شکل داده اند.

از قدیم الایام بسیاری بر این عقیده بوده اند که رنگ و بوی گل های رُز می تواند بر روحیه افراد تأثیر مثبت برجا بگذارد و آنها را در مواجهه با انواع بیماریهای جسمی و روحی یاری رساند(۸).

پرورش و نگهداری از بوته های گل رُز چندان دشوار نیست. بعلاوه رُزهای درختچه ای و ارقام قدیمی آن خواهان کمترین میزان مراقبت می باشند(۲،۱۷).

رُزهای جدید از جمله ارقام هیبرید از جنبه های زیر خواهان مراقبت های بیشتری

هستند:

(۱) آراسته سازی (grooming)

(۲) کوددهی (fertilizing)

(۳) آبیاری (irrigation ,watering)

(۴) سمپاشی (spraying) (۱۷).

بستر مناسب:

بستر کاشت نهال های رُز باید بیش از ۵-۶ ساعت در هر روز در معرض نور مستقیم خورشید قرار گیرد. البته کاشت نهال های رُز در بسترهایی که روزانه از نور مستقیم کمتری برخوردارند، باعث مرگ آنها نخواهد شد ولیکن تدریجاً به ضعف گیاه خواهد انجامید و آنها گل های کوچکتر، کمتر و کم دوام تری (subpar) تولید خواهند کرد. چنین بوته هایی ممکن است قادر به زمستانگذرانی (overwintering) در اقالیم خنک نباشند (۱۹،۲،۴).

بوته های رُز ویژه تهیّه گل های شاخه بریده را در اقالیم سرد در داخل گلخانه ها (greenhouses) پرورش می دهند (۲۰).

بوته های رُز ویژه تهیّه گل های شاخه بریده را در اقالیم گرم در زیر پوشش های کاهش دهنده شدّت نور خورشید پرورش می دهند تا:

- ۱) گل ها در اثر تابش مستقیم نور خورشید و گرمای هوا آسیب نبینند.
- ۲) خسارات آفات و بیماریهای گیاهی به نحو مؤثری کنترل شوند (۲۰).

بوته های رُز را در مناطق بادخیز بهتر است که در پناه دیوارها، درختان و پرچین ها بکارند (۳).

بوته های رُز در مناطق سردسیر اگر در طی زمستان ها تحت محافظت قرار گیرند، در بهار بعدی زودتر جوانه می زنند و به گل می نشینند (۳).

زمان کاشت:

کاشت بوته های رُز را می توان در سرتاسر سال به شرط رعایت جوانب کار انجام داد ولیکن در زمان های زیر رواج بیشتری دارد:

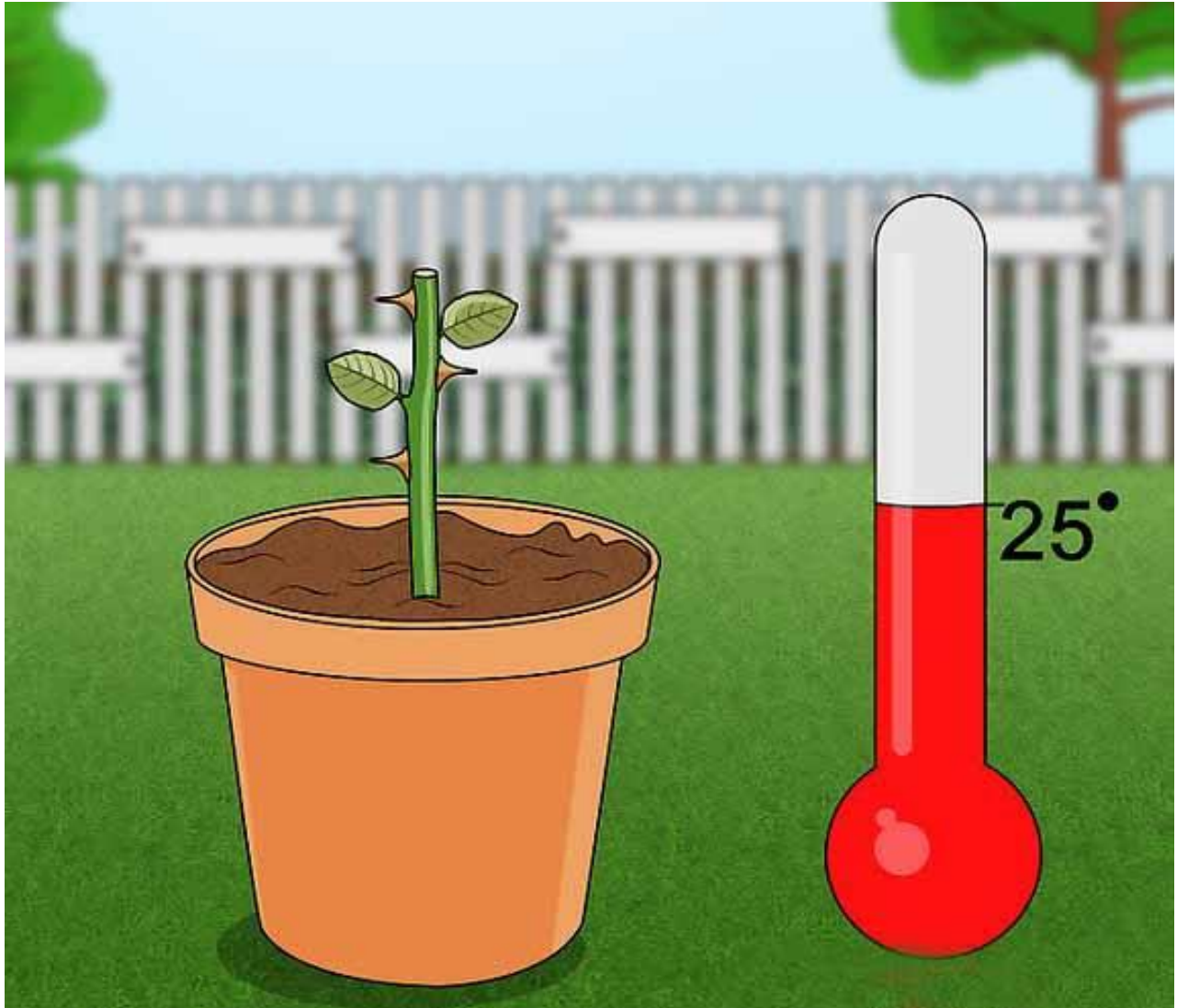
- (۱) کاشت بهاره پس از سپری شدن خطر یخبندان ها
- (۲) کاشت پائیزه حداقل ۶ هفته (۱/۵ ماه) قبل از آغاز یخبندان ها (۲،۱۷).

رُزها را در فصل بهار و در دمای ۱۵-۴ درجه سانتیگراد می کارند زیرا هنوز در دوره کمون یا دورمانسی قرار دارند و کمترین مقدار تنش های محیطی ناشی از جابجائی را متحمل خواهند شد (۳).

کاشت به موقع بوته های رُز در پائیز باعث می شود که گیاه قبل از آغاز دوره دورمانسی فصل سرما از سیستم ریشه دهی کافی برای بقاء برخوردار گردد (۲).

در صورتی که نهال های رُز "لخت ریشه" (bare root) را از بازار خریداری کرده اید، باید نسبت به کاشت سریع آنها در باغچه ها و گلدان ها اقدام ورزید درحالیکه نهال های گلدانی چنین ضرورتی ندارند (۲).

"نهال های گلدانی" (potted roses) نسبت به نهال های "لخت ریشه" از شانس گیرائی بیشتری برخوردارند و آنها را می توان برای کسب بهترین نتایج در اواخر بهار کشت نمود. اینگونه نهال ها از قابلیت کاشت در سرتاسر سال برخوردارند (۱۷).

انتقال نهال ها به بستر دائمی:

قلمه های رُزها پس از آنکه به خوبی ریشه دهی کردند و از رشد کافی برخوردار شدند، باید به بسترهای دائمی نظیر گلدان های مناسب و یا خاک باغچه ها منتقل شوند (۹).

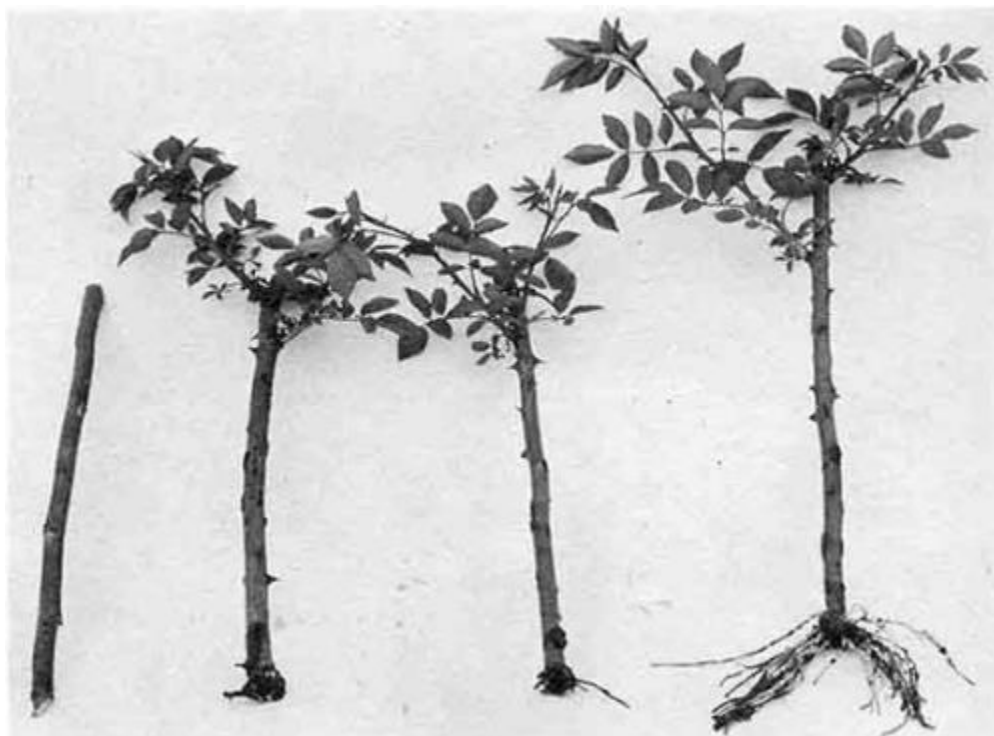
نهال های ریشه دار رُزها اصولاً به دو دسته تقسیم می شوند:

(۱) نهال های همراه با خاک یا گلدانی:

اینگونه نهال ها را می توان در اواخر بهار به بسترهای دائمی منتقل نمود.

(۲) نهال های لخت ریشه:

این قبیل نهال ها را در اوایل پائیز، اواخر زمستان و اوائل بهار در بسترهای دائمی می کارند (۱۶).

نهال های "لخت ریشه" پس از کنده شدن از قلمستان ها، گلخانه ها یا شاسی ها تا زمان کاشت باید در داخل سطل آب نگهداری شوند(۴).

بهتر است که ساقه اصلی نهال های رُز را در زمان کاشت از بالای جوانه های ۳-۵ هرس نمود(۴).

محل سربرداری در مورد نهال های پیوندی می تواند در حدود ۱۵-۲۰ سانتیمتر بالاتر از محل پیوند باشد(۱۶).

قبل از کاشت نهال های رُز باید ریشه های آسیب دیده آنها را حذف نمود(۱۶).

ریشه نهال های رُز قبل از کاشت باید از هم گشوده شوند و به اطراف پخش گردند(۴). پس از قرار دادن نهال های رُز در داخل حفره های کاشت باید تا حد امکان به پخشاندن ریشه های آنها در داخل حفره ها اقدام کرد(۱۶).

چاله های کاشت نهال های رُز باید ۴۵-۵۵ سانتیمتر عمق و پهنا داشته باشند، تا فضای کافی برای افزودن خاک حاصلخیز در اطراف و زیر طوقه نهال ها وجود داشته باشد(۴).

برای انتقال موفقیت آمیز "قلمه های ریشه دار" بهتر است که ابتدا حفره ای را در بستر کاشت دائمی ایجاد کرد سپس قلمه ها را از ریشه همراه با مقداری خاک گلدان در آورد و در داخل حفره های تعبیه شده قرار داد و خاک اطراف آنها را استحکام بخشید (۱۸).

اندازه حفره های محل کاشت قلمه ها باید به قدری باشد که تمامی ریشه های هر نهال به راحتی در داخل آن جا بگیرند و فضای کافی برای افزودن خاک حاصلخیز نیز موجود باشد (۱۶).

استفاده از قلمه های رُز به صورت "لُخت ریشه" (bare root) و بدون خاک همراه آنها می تواند از میزان موفقیت آنها در سبز شدن بکاهد (۱۸).

در صورتی که از نهال های رُز پیوندی استفاده می شود، محل پیوند باید در بالاتر از سطح خاک واقع شود و تمامی جوانه های رویشی پائین تر از محل پیوند که متعلق به پایه پیوند هستند، حذف گردند (۱۶).

خاک بستر قلمه ها و یا خاکی که برای پُر کردن فضای باقیمانده حفره های کاشت نهال ها استفاده می شود، بهتر است از مخلوطی شامل $\frac{1}{3}$ "پیت خزه" (peat moss) و یا کود دامی کاملاً پوسیده و مابقی از خاک معمولی فراهم شود (۱۶).

فاصله کاشت بین نهال های رُز را معمولاً به اندازه $\frac{2}{3}$ ارتفاع گیاه در دوره بلوغ انتخاب می کنند (۴).

رُزهای باغی قدیمی که دارای بوته های بزرگ و شاخه های وارفته ای هستند، نسبت به رُزهای مینیاتوری خواهان فاصله کاشت بیشتری هستند (۴).

بستر کاشت نهال های رُز پس از استحکام بخشی خاک اطراف طوقه ها باید به خوبی آبیاری شود (۱۶).

نهال های رُز پس از انتقال به بسترهای دائمی در صورتی که از جنبه های آبیاری و کوددهی به خوبی مراقبت شوند، به سرعت رشد خواهند کرد (۹).

سرعت رشد قلمه های ریشه دار رُز پس از غرس آنها در بسترهای دائمی عُمداً بر مبنای نوع رقم متفاوت است ولیکن معمولاً می توانند در طی بهار و تابستان آینده به گلدهی بپردازند (۱۸).

برای حفاظت از نهال های ریشه دار در ابتدای دوره رشدشان در بسترهای دائمی بهتر است که نسبت به حذف سرشاخه های بلند و زائد اقدام ورزید و این کار را بهتر است که در زمان انتقال (transplant) قلمه های ریشه دار انجام داد (۱۸).

نهال ها و بوته های جوان رُزها باید در برابر گرمای شدید تابستان و سرمای شدید زمستان محافظت گردند(۹).

بسترهای کاشت دائمی قلمه های ریشه دار یا نهال های رُز بهتر است که در ابتدا فقط از ۵۰٪ نور مستقیم خورشید بهره مند باشند(۱۸).

مالچ دهی بوته های رُز:

از کودهای آلی می توان در طول فصل رشد به صورت مالچ (mulch) به ضخامت ۱۰-۵ سانتیمتر در اطراف طوقه بوته های رُز بهره جست (۱۶).

استفاده از مالچ های آلی به ضخامت ۱۰-۵ سانتیمتر در اطراف طوقه بوته های گل رُز از طرق زیر می تواند به افزایش قدرت و سلامتی گیاهان مزبور کمک نماید:

(۱) کنترل علف های هرز

(۲) حفظ رطوبت خاک

(۳) بهبود حاصلخیزی (۳،۴).

مالچ ها نباید با طوقه و ابتدای ساقه گیاه بچسبند، بلکه باید حداقل ۵ سانتیمتر با آن فاصله داشته باشند زیرا باعث شیوع بیماریها و پوسیدگی بوته خواهند شد (۴،۱۶).

معمولاً پس از مالچ دهی اقدام به آبیاری رُزها به میزان مناسب می نمایند (۱۶).

مالچ آلی مصرفی می تواند شامل: علف های هرز وجین شده، پوست خُرد شده درختان، برگ های خزان یافته و نظایر آنها باشد (۴).

مالچ های آلی به تدریج می پوسند و از ارتفاع و کارآئی آنها کاسته می شود لذا باید هر ساله در فصل بهار نسبت به ترمیم آنها به میزان $\frac{1}{3}$ ضخامت اولیه اقدام ورزید. اینکار علاوه بر اصلاح جنبه های فیزیکی و شیمیائی خاک باعث استمرار قابلیت های مالچ می گردد (۴،۱۶).

وجود مالچ کافی در بستر کاشت بوته های رز می تواند:

- (۱) با حفظ رطوبت از بروز تنش خشکی جلوگیری کند.
- (۲) از رشد علفهای هرز بکاهد.
- (۳) در اثر تجزیه تدریجی به حاصلخیزی خاک بستر کمک نماید (۴).

مالچ پاشی در صورتی که با ضخامت کافی انجام پذیرد، می تواند مانع طغیان علف های هرز گردد (۱۶).

آبیاری بوته های رُز:

بوته های رُز نیاز آبی فراوانی دارند بطوریکه در طی ماههای گرم سال بویژه در خاک های شنی و لوم باید دو دفعه در هر هفته آبیاری شوند (۳،۴).

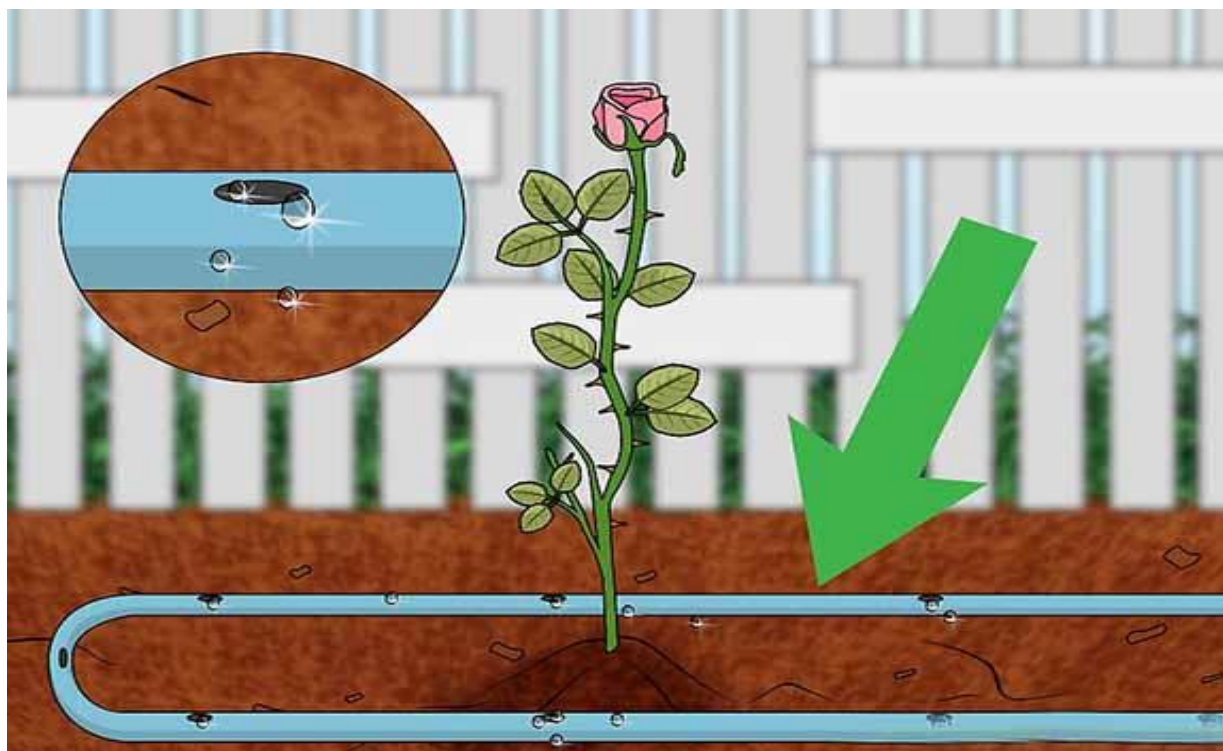
آبیاری بستر کاشت قلمه ها و نهال های رُز ممکن است به شُل شدن خاک بستر بینجامد لذا استحکام بخشی مجدد آن ضرورت دارد (۲).

تأمین رطوبت مورد نیاز بوته های رُز به عوامل زیر بستگی دارد:

(۱) نوع بستر کاشت

(۲) نوع اقلیم

(۳) فصل سال (۲).

بسترهای شنی، اراضی بادگیر، اقالیم گرم و فصل رشد گیاه خواهان رطوبت دهی بیشتری به بوته های رُز می باشند (۲).

مرطوب بودن مطلوب بستر کاشت بوته های رُز مانع بروز تنش های زیان آور کم آبی و پُر آبی می شود (۲).

بوته های رُز نیاز فراوانی به آبیاری دارند و هر گونه تنش خشکی می تواند به توقف غنچه دهی (blooming) و ریزش برگهای آنها بینجامد (۱۶).

آبیاری منظم و کافی بوته های رُز پس از غرس آنها در بسترهای دائمی لغایت ۲-۱/۵ ماه پس از آن از اهمیت بسزائی برخوردار می باشد (۱۷).

آبیاری قلمه های رُز باید با فواصل منظم و به میزان کافی انجام پذیرد اما نباید اجازه داد که بستر کاشت آنها به حالت لجنی (muddy) در آید (۹).

آبیاری مازاد بستر کاشت قلمه ها و نهال های رُز باعث زرد شدن و ریزش برگ های آنها می شود (۱۶).

آبیاری عمیق می تواند به رشد عمیق تر ریشه های گیاه رُز کمک نماید و بدین ترتیب گیاه را در برابر تنش های کم آبی متحمل سازد (۱۶).

از آبیاری عصرگاهی و شبانه بوته های رُز باید اجتناب ورزید زیرا به افزایش شیوع بیماریهای گیاهی خواهد انجامید (۳،۱۶).

از آبیاری بارانی بوته های رُز باید دوری گزید زیرا باعث مرطوب شدن سطح شاخه ها و برگ های گیاه می شود و شرایط را برای شیوع بیماری های گیاهی تسهیل می بخشد لذا برای آبیاری بوته های رُز می توان از آبیاری با شیلنگ و یا سیستم قطره ای استفاده کرد (۳،۱۶).

از آبیاری مکرر و کم حجم یا کم عمق بوته های رُز باید اجتناب کرد زیرا:

- ۱) باعث افزایش هجوم بیماری گیاهی به سبب مرطوب بودن دائمی سطح خاک می شود.
- ۲) به رشد عمیق ریشه ها در خاک کمک نمی کند و گیاه را در برابر تنش های خشکی حساس می گرداند (۴،۱۶).

مقدار آبیاری بوته های رُز در طی ماههای پائیز و زمستان کاهش می یابد ولیکن این موضوع نباید باعث بروز تنش خشکی در گیاه شود (۴،۱۶).

استفاده از مالچ می تواند به حفظ رطوبت خاک بستر کمک نماید و از میزان آب مصرفی بوته های رُز بکاهد (۱۶).

کوددهی بوته های رُز:

کوددهی بوته های رُز در طی دوره های رشد سریع بخصوص متعاقب هرس ها و کنترل علف های هرز ضرورت می یابد (۳).

برای تحریک بوته های رُز به گلدهی باید نسبت به تقویت خاک بستر اقدام نمود زیرا بوته های گل رُز برای گلدهی مطلوب خواهان دریافت کودهای مناسب، کافی و به موقع هستند (۲).

کوددهی بوته های رُز برای تولید سبزینگی مناسب و گلدهی مطلوب لازم است اما کوددهی بیشبود می تواند باعث رشد مازاد بوته های رُز شود بطوریکه:

(۱) از گلدهی گیاه کاسته می گردد.

(۲) شرایط برای خسارات آفات و بیماریهای گیاهی مهیا می شود.

(۳) کوددهی مازاد در شرایط کم آبی و هوای گرم می تواند باعث سوختگی و خشک شدن بوته های رُز شود (۴، ۱۶).

معمولاً در ابتدای کاشت نهال های رُز از کودهای دامی برای تقویت خاک استفاده می شود و مصرف کودهای شیمیائی را به پس از انجام رشد جدید گیاه مَحَوّل می سازند (۱۶).

کوددهی رُزها را در نیمکره شمالی زمین باید یکبار در هر ماه و از اواسط بهمن (فوریه) تا اواسط آبان (نوامبر) انجام داد (۱۷).

مقدار کود مصرفی گیاه رُز به سه عامل زیر بستگی دارد:

(۱) اندازه بوته ها (plant size)

(۲) فصلی از سال (season)

(۳) موقعیت جغرافیائی (location) (۱۷).

کوددهی را پس از هر دوره گلدهی رُزها تکرار می نمایند ولیکن مقدار آن در تمام این دوره ها یکسان نمی باشد (۱۶).

کوددهی های مجدد را می توان با دوره های گلدهی گیاه هماهنگ ساخت ولیکن آخرین کوددهی سالانه باید لااقل ۱/۵ ماه قبل از اولین یخبندان های پاییزه انجام پذیرد (۱۶).

کاربرد کودهای آلی:

استفاده از کودهای آلی می تواند مواد غذائی مورد نیاز بوته های رُز را به کُندی و در دوره طولانی تری فراهم سازد(۲).

استفاده از کودهای آلی پوسیده نظیر کمپوست و کودهای حیوانی می تواند حاصلخیزی کافی را برای بستر کاشت تأمین نماید ولیکن اینکار باید بطور منظم و به میزان کافی باشد(۲).

افزایش مواد آلی خاک می تواند به بروز وقایع زیر بینجامد:

- ۱) تأمین عناصر غذائی مورد نیاز گیاه به آهستگی و به مدّت طولانی
- ۲) تشویق فعالیت های میکروبی مفید در خاک
- ۳) متعادل ساختن PH
- ۴) ایجاد رشد متعادل در گیاه (۲).

افزودن مواد آلی به ضخامت ۱۰-۵ سانتیمتر در اطراف طوقه بوته های رُز و مخلوط کردن آن با لایه خاک سطحی به عمق ۳۰-۲۵ سانتیمتر بسیار مفید می باشد(۱۷).

استفاده از کودهای آلی بجای کودهای شیمیائی برای رشد بوته های رُز مطلوب تر است

زیرا:

- (۱) دوام بیشتری دارند.
- (۲) دارای عناصر غذائی متنوع تری هستند.
- (۳) آزادسازی عناصر غذائی آنان به کُندی صورت می پذیرد.
- (۴) باعث بهبود شرایط فیزیکی و شیمیائی خاک بستر می شوند (۴).

کاربرد کودهای شیمیائی:

کودهای شیمیائی مصرفی بهتر است از انواعی انتخاب شوند که عناصر غذائی خود را به تدریج آزاد (slow release) می سازند (۱۶).

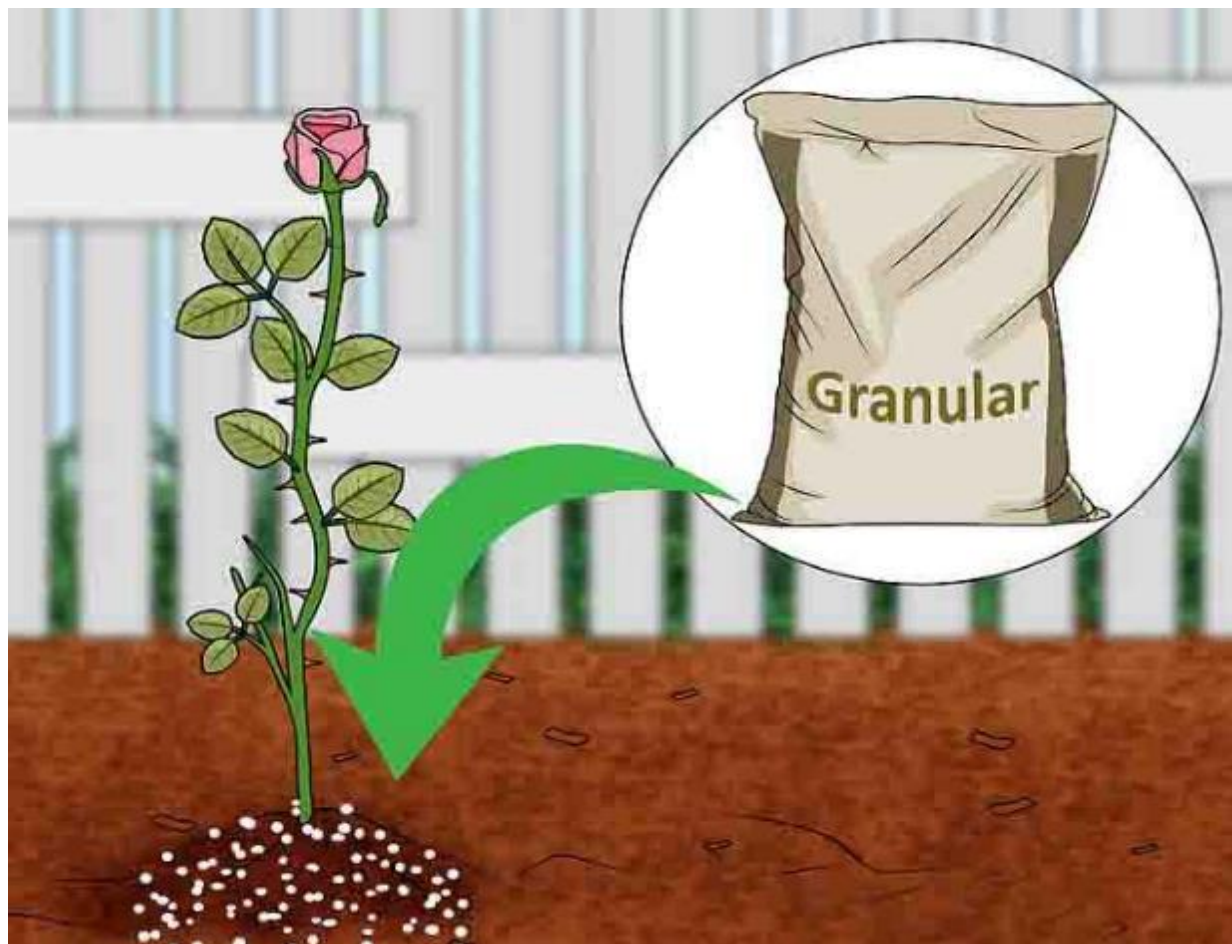
کودهای شیمیائی مصرفی باید بر طبق اطلاعات و دستورالعمل های برچسب آنها بکار گرفته شوند (۱۶).

تقویت بستر کاشت بوته های رُز را می توان به صورت ماهانه با کودهای شیمیائی مرگب ۱۰-۱۰-۱۰ انجام داد (۳).

کوددهی بوته های رُز در فاصله فروردین (آوریل) تا تیر (جولای) از اهمیت بیشتری برخوردار است و برای این منظور می توان از کودهای مخلوط N-P-K با نسبت های ۵-۱۰-۵ یا ۱۰-۱۰-۵ به میزان ۱-۰/۵ فنجان برای هر بوته بالغ با فواصل زمانی ۱-۲ ماه بهره گرفت (۴).

برای هر بوته رُز بالغ باید به میزان نصف فنجان کود به صورت ماهانه و یا یک فنجان کود به صورت هر دو ماه یکبار (bi-monthly) استفاده کرد. برای بوته های کوچک باید نصف مقدار کود مصرفی بوته های بزرگ بکار گرفت (۱۷).

استفاده از کود شیمیائی "سولفات منزیم" یا "مک اپسوم" می تواند باعث تعدیل PH خاک و افزایش استمرار گلدهی بوته های رُز شود(۴).

هَرسِ بوته های رُز:

برای هَرسِ کردن بوته های رُز نیازمند قیچی و دستکش باغبانی می باشد (۲).

امکان نابودی یک بوته رُز با هرس نامناسب وجود ندارد اما هرس صحیح می تواند باعث بهبود وضعیت سلامتی و گلدهی بوته های رُز شود (۲).

انواع هرس که بر روی بوته های رُز انجام می پذیرند عبارتند از:

(۱) هرس کاهشی (pruning)

(۲) هرس فرم دهی (trimming) (۱۷).

هَرسِ کاهشی (pruning) بوته های رُز عمدتاً در اوائل بهار و قبل از باز شدن جوانه های برگ (leaf buds) انجام می گیرد و باعث می شود که مرکزیت بوته ها گشوده گردد و بدین ترتیب:

(۱) روشنایی بیشتری به داخل بوته ها نفوذ کند.

(۲) گردش هوای تازه تسهیل شود.

(۳) حساسیت گیاه نسبت به شیوع بیماریهای قارچی کاهش یابد (۸،۳).

هَرسِ کاهشی ارقام هیبرید و انواع جدید رُز را که گلدهی چهار فصل دارند، در نیمکره شمالی زمین طی بهمن (فوریه) تا اسفند (مارس) انجام می دهند (۱۷).

برای اجرای هرس کاهشی به ترتیب زیر عمل می شود:

- ۱) شاخه ها و تَرکه های (twigs) خشک شده، مبتلاء به بیماری، صدمه دیده و دوکی شکل یا نَرک (spindly) را حذف می کنند.
- ۲) شاخه های جانبی و ساقه های اصلی (canes) را کوتاه می نمایند.
- ۳) حداقل نیمی از طول ساقه های اصلی با عمر ۱-۳ سال را برجا می گذارند.
- ۴) بخش فوقانی تمامی شاخه های دارای جوانه های در حال خواب (dormant buds) حذف می شوند.
- ۵) تمامی شاخه ها را با یک بُرش عمودی از نقطه اتصال به ساقه اصلی قطع می کنند (۱۷).

هرس فُرم دهی (trimming) بوته های رُز را به منظور دستیابی به اهداف زیر انجام می دهند:

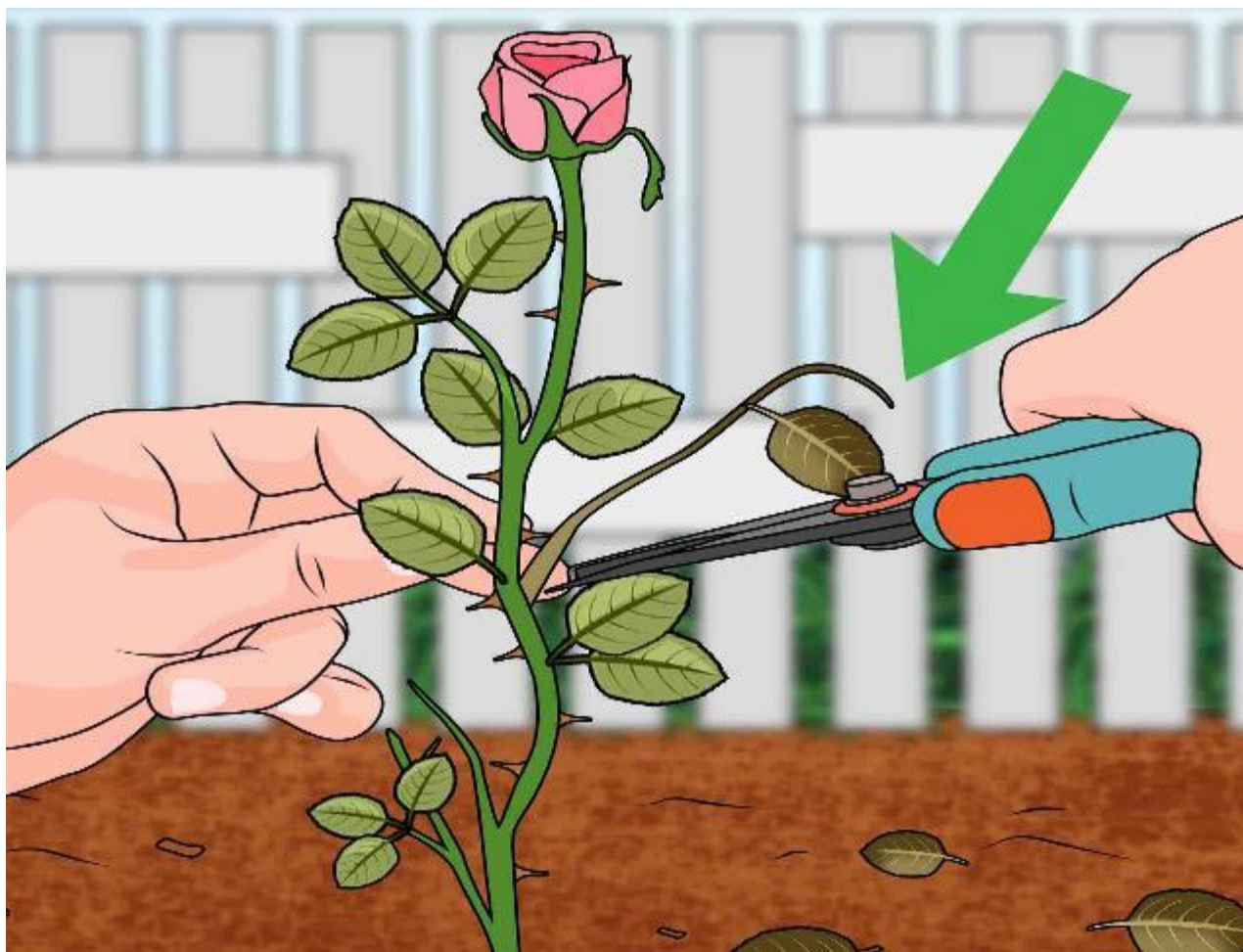
- ۱) سلامت بخشی (healthy)
- ۲) افزایش جذابیت (attractive)
- ۳) افزایش تولید (productive) (۱۷).

تعداد دفعات اجرای هرس فُرم دهی بستگی به عوامل زیر دارد:

- ۱) نوع رقم رُز (rose type)
- ۲) ترجیحات و تمایلات افراد (preference) (۱۷).

برای اجرای هرس قُرم دهی به ترتیب زیر عمل می شود:

- ۱) گل های پژمرده را پس از اتمام هر دوره گلدھی حذف می نمایند.
- ۲) تمامی دستک ها (شاخه های بر زمین افتاده) که از "پایه پیوند" منشعب شده اند، حذف می گردند.
- ۳) شاخه های خشک، آفت زده و دچار بیماری را قطع می نمایند (۱۷).

به هر حال بهترین زمان اجرای هرس ها بستگی به اقلیم منطقه رشد بوته های رز خواهد داشت.

به عنوان مثال در مناطقی که دارای آب و هوای گرم و فاقد یخبندان زمستانه هستند، هرس کردن بوته های رز را می توان در دی ماه (ژانویه) انجام داد و در این صورت تمامی برگ های گیاه را نیز حذف می کنند، تا میزان شیوع بیماریهای گیاهی را در فصل رشد بعد به حداقل ممکن برسانند (۳).

انجام هرس شدید در فصل پائیز مناطق معتدل و خنک می تواند باعث ایجاد خسارات کلی بر بوته های رز شود زیرا گیاه فرصت بازسازی صدمات ناشی از هرس را نخواهد داشت (۴).

برای هرس بوته های رز در مناطق برخورد از زمستان های دارای یخبندان باید تا بهار صبر کرد و هرس را در زمانی انجام داد که جوانه های رویشی گیاه متورم شده ولیکن هنوز از خواب زمستانی بیدار و باز نشده اند.

رُزها جزو اولین گیاهانی نیستند که به آغاز بهار واکنش نشان می دهند. چنین زمانی می تواند با باز شدن گل های "یاس زرد" (forsythia) همزمان گردد (۳، ۲، ۴).

در ضمن هرس بوته های رز باید نسبت به حذف شاخه های خشک و مازاد اقدام کرد بطوریکه روشنائی کافی و گردش هوا در وسط بوته ها تأمین گردد (۲).

تمامی شاخه های رُز که بر روی زمین می افتند، باید در زمان هرس حذف گردند (۲).

بهتر است که $\frac{1}{2}$ - $\frac{1}{3}$ رشد سال قبل بوته های رُز در طی هرس بهاره حذف شوند (۲).

در شرایط بادگیر بهتر است که ارتفاع بوته های رُز از طریق هرس به موقع در حد ۱ متر حفظ شود (۱۶).

هرس سبک بوته های رُز به رشد سریع تر و گلدهی زودتر آنها می انجامد درحالیکه هرس سنگین موجب تأخیر در گلدهی می گردد (۲).

سربرداری شاخه های گل دهنده:

"سربرداری" (deadheading) یا قطع شاخه هائی که گلدهی آنها به پایان رسیده است، می تواند به حفظ انرژی گیاه و رشد مجدد آنها جهت استمرار گلدهی کمک نماید و انرژی موجود به تولید میوه و دانه تخصیص نیابد (۳،۲،۴).

قطع انتهای شاخه های گل دهنده باید حداقل یکبار در طول فصل انجام گیرد ولیکن در پایان فصل می تواند به صورت هفتگی اجرا شود (۴).

در زمان سربرداری شاخه های گلدهنده باید محل قطع آنها را پائین تر از برگ ۳-۵ منتهی به گل پژمرده شده، قرار داد، تا سرشاخه های جدید از توانائی تولید گل مناسب برخوردار باشند (۲،۴).

بقایای حاصل از قطع سرشاخه های گل دهنده رُزها را باید پس از انجام کار از محدوده بوته ها پاکسازی کرد (۴).

قطع سرشاخه های رُز در فاصله ۳-۴ هفته مانده به اولین یخبندان پائیزه باید متوقف شود زیرا ادامه کار باعث به وجود آمدن سرشاخه های جدید می شود که در اثر سرمای زمستان خسارت می بینند و به گلدهی نمی انجامند (۴).

ارقامی از گیاه رُز که پس از گلدهی به تولید میوه (rose hips) نمی پردازند و اصطلاحاً "خود تمیزکن" (self-cleaning) خوانده می شوند، معمولاً نیازی به انجام هرس در طی فصل رشد (موسوم به هرس سبز) ندارند زیرا این قبیل از رُزها پس از پژمرده شدن گل ها و ریزش آنها بلافاصله رشد جدید خود را آغاز می نمایند و غنچه ها و متعاقباً گل های تازه ای را به وجود می آورند (۲).

رعایت بهداشت زراعی:

محیط باغچه های حاوی بوته های رُز باید دائماً تمیز نگهداشته شود و هر گونه شاخه ها، گل ها و برگ های خشک، مبتلاء به بیماری، آفت زده و ریزش یافته تماماً جمع آوری و از محدوده رشد گیاه خارج و معدوم شوند زیرا بخش های دچار بیماری های گیاهی همواره مملو از "اسپورها" یا "هاگ هائی" (spores) هستند که قادرند بر روی برگ های سال قبل زمستانگذرانی (overwinter) نمایند و با آغاز بهار و مناسب شدن شرایط آب و هوایی مجدداً به بوته های رُز هجوم ببرند (۸،۲).

هیچگاه نباید از برگ هائی که در اثر شیوع بیماریهای گیاهی ریزش یافته اند، برای تهیه کمپوست استفاده کرد، تا به گسترش چنین بیماریهایی منجر نگردد (۳).

آفات و بیماریهای بوته های رُز:

گل های رُز از نظر آسیب پذیری در مقابل هجوم آفات و بیماریهای گیاهی بسیار مساعد می باشند لذا باید با فراهم ساختن محیط مناسب برای رشد گیاه و سمپاشی های به موقع نسبت به مقابله با آنها اقدام نمود (۱۹).

باغچه ها و بوته های رُز را مرتباً واریسی کنید و به خاطر داشته باشید که تمامی حشرات جزو آفات محسوب نمی شوند. بعلاوه برخی حشرات می توانند، از جنبه های زیر مفید واقع گردند:

(۱) شکارچی آفات (predators)

(۲) گرده افشان (pollinators) (۸).

برای مدیریت و کنترل آفات بوته های رُز می توان آن را در کنار "گیاهان همراه" (companion plants) مناسب از جمله بوته های سیر (garlic) کاشت (۳).

"گیاهان همراه" به گیاهانی اطلاق می شود که حضور آنها در مجاورت گیاهان

اصلی موجب بهبود راندمان محصول می گردد (۴).

در صورت مشاهده آفات باید به جمعیت آنها توجه شود زیرا هر گونه اقدام برای مبارزه با آفات باید پس از حد خسارت اقتصادی آنها صورت گیرد و خسارت جمعیت های کم می تواند توسط گیاه به ویژه در صورت تقویت مطلوب بزودی جبران شود (۸).

آفات گیاه رُز:

مهمترین آفات آسیب رسان (pesky pests) بوته های رُز عبارتند از:

(۱) شته ها (aphids)

(۲) سوسک های ژاپنی (Japanese beetles)

(۳) کنه های تار عنکبوتی (spider mites)

(۴) لارو پروانه ها (caterpillars)

(۵) تریپس ها (thrips)

(۶) طوقه بُرها (stem borers)

(۷) ارّه مگس ها (sawflies)

"ارّه مگس ها" زنبورهای کوچکی (wasps) هستند که با سوراخ کردن

بافت گیاهان اقدام به تخم ریزی در داخل آنها می نمایند. لاروهای حاصل

از تفریخ تخم های مذکور از محصولات گیاهی تغذیه می کنند و خسارات

نسبتاً شدیدی را بر آنها وارد می سازند (۲،۱۷،۴).

آفات بوته های رُز را بر اساس نحوه تغذیه و اندام گیاهی تحت تهاجم به چهار گروه

تقسیم کرده اند:

(۱) آفات مکندۀ شیره گیاهی

(۲) آفات برگخوار

(۳) آفات گلخوار

(۴) آفات چوبخوار (۱۹).

آفات مکندۀ شیرۀ گیاهی رُز:

این گروه در دو طرف برگ ها، غنچه ها، ساقه ها و جوانه های گیاه رُز فعالیت می کنند و هنگامی که شمار آنها بسیار زیاد باشد، از طریق مکیدن شیرۀ گیاه مانع رشد آن می گردند. مهمترین آفت این گروه را "شته گل رُز" تشکیل می دهد (۱۹).

آفات برگخوار رُز:

حشرات این گروه در مرحله لاروی و بلوغ باعث خساراتی بر برگ ها و جوانه ها می شوند.
 "زنبور برگخوار رُز" از جمله این آفات شمرده می شود (۱۹).

آفاتی نظیر "مگس سفید" یا "مگس سرفید" (syrphid fly) فقط در مرحله لاروی (larval stage) به گیاه رُز آسیب می رسانند و از سرشاخه های آن تغذیه می کنند و مگس های بالغ مذکور فقط به خوردن گرده ها و شهد یا نکتار گل ها اکتفاء می کنند (۸).

آفات گل خوار رُز:

در این گروه گونه های مختلفی وجود دارند که با تغذیه از قسمت های گوناگون گل های رُز باعث بدشکلی و کاهش کیفیت آنها می شوند.
 "سوسک سبز" گل رُز را نمونه این گروه از آفات عنوان می کنند (۱۹).

بوته های رُز چهار فصل می توانند به گلدهی در سرتاسر سال بپردازند و بدین ترتیب شهد (nectar) و گرده های (pollen) کافی برای حشرات گرده خوار و شهدخوار فراهم سازند و از این جهت از زندگی دشمنان طبیعی آفات مختلف حمایت به عمل می آید (۸).

آفات چوب خوار رُز:

این گروه از آفات بر روی ساقه ها، ریشه ها و شاخه های گل رُز فعال می باشند.
 "کرم سفید ریشه" نمونه بارز اینگونه آفات محسوب می گردد (۱۹).

کنترل آفات رُز:

- (۱) با بازرسی منظم در طول سال می توان به موقع از شیوع آفات و بیماریهای گیاه رُز مطلع شد و نسبت به دفع آنها اقدام ورزید (۱۷).
- (۲) از محلول پاشی صابون های آفتکش (insecticidal soap) می توان برای کنترل آفات رُز بهره گرفت (۳).
- (۳) برای از بین بردن تخم ها و لاروهای آفات نیز می توان از پاشش روغن باغبانی (horticultural oil) در فصل بهار سود جُست (۳).
- (۴) استفاده از محلول روغن گیاه نییم (neem oil)
- (۵) پاشش آب با فشار خیلی زیاد در مورد شته ها (blast of water) بسیار مؤثر است (۲).

بیماریهای گیاه رُز:

مهمترین بیماریهای گیاه رُز عبارتند از:

- (۱) سفیدک پودری رُز (powdery mildew)
- (۲) لکه سیاه رُز (black spot)
- (۳) کپک خاکستری رُز (grey mold) یا "بادزدگی بوتریتیس" (Botrytis blight)
- (۴) گال طوقه رُز (gall)
- (۵) زنگ رُز (rust) (۱۹،۲،۴).

سفیدک پودری رُز:

"سفیدک پودری رُز" به همراه "لکه سیاه رُز" به عنوان رایج ترین بیماریهای گل رُز شناخته می شوند.

برگ ها و سایر قسمت های هوایی بوته های رُز در اثر ابتلاء به این بیماری با پودری سفید رنگ پوشیده می شوند.

پیچ خوردگی برگ ها و پوشش سفید پودری بر روی برگ ها از نشانه های ابتلاء بوته های رُز به بیماری "سفیدک پودری" می باشند.

برگ های گیاه رُز در اثر تشدید بیماری پیچ می خورند و پس از خشک شدن ریزش می نمایند.

در موارد نادر ممکن است کل بوته رُز در اثر شدت بیماری و ضعف گیاه بخشکد (۱۹،۲،۱۷،۴).

بیماری قارچی "سفیدک پودری" معمولاً در طی ماههای تابستان بویژه در طی دوره هایی با روزهای گرم و خشک و شب های خنک و مرطوب ظهور می یابد (۲،۱۷،۴).

رعایت نکات زیر جهت جلوگیری از شیوع بیماری سفیدک پودری در رُزها ضروری است:

(۱) اجرای آبیاری بوته ها در صبحگاهان

(۲) پرهیز از انجام آبیاری های عصرگاهی و شامگاهی

(۳) عدم استفاده از آبیاری بارانی یا پاششی بر روی شاخه ها و برگ ها

(۴) هَرس بخش های آلوده به بیماری و جمع آوری بقایای گیاهی (۲،۴).

لکه سیاه رُز:

نوعی بیماری قارچی و از رایج ترین بیماریهای گل های رُز در بسیاری از مناطق دنیا می باشد.

بیماری "لکه سیاه رُز" در شرایط آب و هوایی مرطوب بیشتر شیوع می یابد. این بیماری در ابتدا به صورت لکه های سیاه کوچکی بر روی سطح فوقانی برگ ها نمایان می شود ولیکن این علائم به تدریج در سطح تحتانی برگ ها نیز پدیدار می گردند. اطراف لکه های سیاه پس از مدّتی به رنگ زرد در می آید و برگ ها شروع به ریزش (defoliation) می نمایند (۱۷، ۲، ۱۹).

بیماری "لکه سیاه رز" توسط قارچ های خاکزی (soilborn) شیوع می یابد درحالیکه عامل بیماری "سفیدک پودری" بر روی بقایای گیاهی آلوده سال قبل رشد می کند (۲).

بیماری "لکه سیاه" رزها غالباً از طریق پاشش آب از روی زمین بر روی برگ های رز (splashing) در اثر از وقوع بارندگی ها و یا اجرای آبیاری بارانی شیوع می یابد (۴).

برای کاهش شیوع بیماری لکه سیاه رز باید:

- ۱) به وجود آوردن شرایط گردش هوا در اطراف بوته ها
- ۲) عدم آبپاشی (آبیاری بارانی) بر روی شاخه ها و برگها
- ۳) استفاده از آبیاری قطره ای جهت خشک ماندن برگ ها
- ۴) پاشیدن محلولی از روغن باغبانی و سود و یا قارچکش های مناسب
- ۵) برگ های بیمار چیده شوند و به همراه برگ های ریزش یافته معدوم گردند
- ۶) تجدید مالچ پاشی برای ایجاد حصار بین گیاه و اسپورهای قارچ سطح زمین
- ۷) استفاده از ارقام رز مقاوم به بیماری جهت عدم نیاز به سمپاشی (۴، ۱۷، ۱۹، ۲۰).

تجدید مالچ پاشی باعث می شود که شاخه ها و برگ های نزدیک سطح زمین در اثر برخورد قطرات باران با ذرات خاک به اسپورهای قارچ آلوده نگردند (۱۷).

کپک خاکستری رُز:

در ابتدای این بیماری لکه های قرمز رنگی بر روی گلبرگ ها پدیدار می شوند که متعاقباً "کپک خاکستری" رنگی به ساقه ها و گل ها سرایت می کند.

"کپک خاکستری" رنگ کم کم به رنگ قهوه ای در می آید و باعث پوسیدگی غنچه ها و گل ها می شود.

"کپک خاکستری" می تواند باعث ریزش، قهوه ای شدن و بسته ماندن غنچه های رُز شود (۱۹،۴).

برای کاهش بیماری کپک خاکستری رُز:

(۱) غنچه ها و بقایای گیاهی آلوده را از محدودهٔ بوته های رُز حذف می کنند.

(۲) استفاده از محلول های حاوی سموم قارچکش قبل از شیوع بیماری (۴).

گال طوقه رُز:

عامل این بیماری در داخل خاک زندگی می کند و از طریق زخم ریشه ها وارد پیکره گیاه رُز می شود (۱۹).

زنگ رُز:

یک نوع بیماری قارچی است که در اثر آن ابتدا لکه های نارنجی رنگی در پشت برگ ها ظاهر می شوند ولیکن به مرور زمان به سیاهی تغییر رنگ می دهند (۱۹).

کنترل بیماریهای رُز:

رعایت مناسب ترین فاصله کاشت بین بوته های رُز بستگی به ارقام آن دارد ولیکن باید در نظر داشت که کاشت متراکم بوته ها می تواند مانع چرخش هوای تازه در اطراف بوته های رُز شود و شرایط محیطی را برای شیوع بیماریهای گیاهی از جمله "سفیدک پودری" آماده سازد.

میزان فاصله بین بوته ها در راهنمای هر کدام از ارقامی که خریداری می کنید، درج شده است (۳).

بهترین شیوه برای جلوگیری از شیوع بیماریهای گیاهی رُزها آن است که از ارقام مقاوم به بیماریهای "سفیدک پودری" و "لکه سیاه رُز" استفاده شود(۲).

محلول پاشی بوته های رُز با سولفور آهک (lime sulfur) در فصل بهار برای کنترل اسپورهای قارچ های بیماریزا از جمله اسپوره های قارچ عامل بیماری "لکه سیاه" (black spot) که در طی زمستان زنده مانده اند، مناسب است(۳).

گلدهی رُزها:

اغلب رُزها می توانند در طی چند سال به حداکثر رشد خویش دست یابند(۳).

رُزهای جدید با قابلیت گلدهی مُستمر موسوم به "چهار فصل" معمولاً در فصول بهار، تابستان و پائیز به گلدهی می پردازند(۳).

برداشت گل های رُز (flower harvesting):

برداشت گل های رُز را به دو صورت انجام می دهند:

۱) برداشت گل ها از زیر نهج برای جداسازی گلبرگ های جهت:

۱-۱) مصارف آرایشی و داروئی از جمله: گلاب، عطر، اسانس

۲-۱) مصارف غذائی نظیر: چای گیاهی، مربّا، ژله

۲) برداشت گل به صورت شاخه بریده جهت مصارف زینتی (۱۷).

برای برداشت گل های رُز به وسایل زیر نیاز می باشد:

(۱) قیچی باغبانی (pruning shear)

(۲) دستکش مناسب

(۳) سبد یا ظرف مخصوص گلفروشی (۱۱).

برداشت گل رُز شاخه بریده:

رُز از گیاهان زینتی بسیار محبوب برای کاشت در باغات خانگی و همچنین برای تهیه گل های شاخه بریده تجارتي است (۲۰).

همواره قبل از اینکه اقدام به بریدن شاخه های گل رُز نمائید، بهتر است به موارد زیر توجه کنید:

(۱) نوع استفاده از شاخه های گل بریده (how use?)

(۲) نوع غنچه هائی که نیاز دارید؟ (type of blooms?) (۱۷).

بطور معمول برداشت گل های شاخه بریده را در مرحله غنچه ای (bud) انجام می دهند (۲۰).

محل بریدگی باید از بالای یکی از برگ های کاملاً رشد یافته باشد، تا از خشک شدن باقیمانده شاخه جلوگیری شود و بدین ترتیب با فعال شدن جوانه آن به استمرار محصول دهی بینجامد (۱۷).

بهترین زمان قطع گل های شاخه بریده رُزها عبارت است از:

- ۱) کاسبرگ های سبز رنگ به سمت عقب تا خورده باشند.
- ۲) گلبرگ های خارجی گل شل شده و از حالت پیچش خارج گردیده باشند (۱۷).

در صورتی که شاخه های گل رُز زودتر از موقع مناسب قطع شوند آنگاه غنچه های آن هیچگاه گشوده نخواهند شد (۱۷).

بیشترین گل های رُز شاخه بریده را در کشورهای واقع در مناطق استوایی پرورش می دهند و محصول آنها را با هواپیما به بازارهای سراسر جهان منتقل می کنند (۲۰).

گل های رُز شاخه بریده (cut flowers) را به چهار دسته تقسیم می کنند:

(۱) رُز شاخه بلند:

رُزهای بریده تک شاخه ای به طول ساقه ۶۰-۹۰ سانتیمتر

قطر گل انتهای هر شاخه حدوداً ۱۰-۵ سانتیمتر (۱۹).

(۲) رُز چای:

از رُزهای دورگه چای تهیه می شود.

آنها تک شاخه هستند.

دارای طول ساقه ۴۰-۵۵ سانتیمتر

قطر گل انتهای شاخه حدوداً ۵-۳ سانتیمتر (۱۹).

(۳) رُز "سویت هارت" یا مینیاتوری:

کوچکترین رُزهای شاخه بریده با طول ساقه ۲۰-۴۰ سانتیمتر

قطر گل انتهای شاخه آنها ۲/۵-۱/۵ سانتیمتر (۱۹).

(۴) رُزهای اسپری:

اینگونه رُزها دارای ۴-۵ غنچه بر روی هر شاخه بریده هستند (۱۹).

برداشت میوه های رُز (fruit harvesting):

میوه های گل رُز (rose hips) متعاقب ریزش گلبرگ ها بر روی بوته های گیاه مذکور تشکیل می شوند (۱۱).

در بسیاری از مواقع میوه های رُز شکل می گیرند زیرا غالباً شاخه های گلدهنده را پس از ریزش گلبرگ ها هرس می کنند، تا گلدهی استمرار یابد (۱۱).

میوه های رُز غالباً به رنگ های: قرمز، نارنجی، ارغوانی تا سیاه دیده می شوند (۱۱).

میوه های رُز در اواخر تابستان تا پائیز می رسند و در انتهای شاخه های گلدهنده به نمایش در می آیند. آنها شباهت زیادی به سیب های ترش جنگلی (crabapples) دارند(۱۱).

میوه های رُز همانند گلبرگ هایش خوراکی هستند و برای تهیه ژله ها و لواشک ها استفاده می گردند. آنها در طبیعت نیز توسط پرندگان خورده می شوند(۱۱).

میوه های رُز حاوی مقادیر قابل توجهی ویتامین C هستند(۱۱).

رُزهای رقم "Rosa rugosa" دارای فراوان ترین، درشت ترین و خوشمزه ترین میوه ها در میان سایر رُزها می باشند (۱۱).

از میوه های بوته های رُز که به تازگی با آفتکش ها و قارچکش ها سمپاشی شده اند، نباید استفاده خوراکی به عمل آورد (۱۱).

برای برداشت میوه های رُز به قیچی باغبانی یا چاقوی تیز، دستکش مناسب و سبد متوسط نیاز می باشد (۱۱).

بهترین زمان برای برداشت میوه های رُز موقعی است که اولین یخبندان پائیزه وقوع یافته و اکثر برگ های گیاه دچار سرمازدگی و ریزش شده اند ولیکن نباید میوه ها دچار یخزدگی گردیده باشند زیرا یخبندان های سبک باعث می شوند که میوه های رُز شیرین تر شوند (۱۱).

میوه های رُز باید در زمان برداشت همچنان از بافت محکم و رنگ طبیعی برخوردار باشند (۱۱).

بهتر است که میوه های خشکیده و چروکیده رُز را بر روی بوته های رُز باقی بگذارید، تا خوراک پرندگان شوند زیرا آنها از مزه مطلوب برخوردار نیستند و بافتی خمیرمانند دارند (۱۱).

**Harvesting Rose Hips
for Food and Medicine**

نگهداری گل های رُز (flowers storing):

رُزها گیاهانی بوته ای و چندساله هستند که عمدتاً به خاطر زیبائی و عطر گل هایشان پرورش می یابند. آنها غالباً دارای گلبرگ های چند لایه با عطری بسیار دلنشین هستند (۱۳).

گل های شاخه بریده را معمولاً در شرایط یخچال با دماهای بالای صفر تا زمان عرضه برای فروش نگهداری می کنند (۲۰).

برخی از گل های رُز شاخه بریده را به صورت مصنوعی و با استفاده از آب های رنگی تغییر رنگ می دهند و بدین ترتیب آنها را به رنگ های مورد تقاضای بازار از جمله رنگین کمانی (rainbow roses) در می آورند (۲۰).

نگهداری میوه های رُز (fruits storing):

پس از برداشت میوه های رُز باید مراحل زیر بر روی آنها انجام پذیرند:

(۱) تمیز کردن (cleaning):

دُمگل و گلچه طرفین میوه های رُز را باید با کمک قیچی یا چاقوی باغبانی قطع کنید

سپس هر کدام از میوه ها را با کارد تیز به دو نیمه تقسیم نمائید.

(۲) جدا کردن دانه ها (seeds removing):

دانه های داخل میوه ها را به همراه پُرزه‌هایشان خارج سازید ولیکن برای

تهیه ژله نیازی به اینکار نمی باشد.

(۳) شستشو و آبکشی میوه ها (rinsing):

میوه های رُز نصف شده را با آب جاری در داخل سبد یا صافی آشپزخانه

بشوئید. اینگونه میوه های رُز را می توان به صورت تازه مصرف کرد یا

به صورت خشک شده و یا به حالت فرز کرده نگهداری نمود (۱۱).

باید توجه داشت که خشک کردن میوه های رُز باعث کاهش مقدار ویتامین C آنها خواهد

شد (۱۱).

میوه های رُز تمیز شده را می توان پخت و از آنها برای تهیه مربّا و ژله بهره گرفت (۱۱).

عصاره رقیق (juice) حاصل از میوه های تازه رُزها را می توان پس از صافی کردن به

فوریت مصرف نمود و یا تا مدت یکسال به حالت فرز شده نگهداری نمود (۱۱).

برای خشک کردن میوه های رُز تا مرحله تُرد شدن می توان از دستگاه "آون" (oven) با دمای ۴۴-۴۶ درجه سانتیگراد بهره جست (۱۱).

میوه های خشک شده رُزها را می توان درون شیشه های دربدار و محفوظ از ورود و خروج هوا نگهداری کرد (۱۱).

برای تهیه ژله ها می توان از میوه های رُز به همراه میوه هائی چون سیب و "قره قاط" (cranberry) سود بُرد (۱۱).

به منظور تهیه عصاره میوه های رُز باید دُمگل و گلچه آنها را حذف کرد سپس میوه ها را با آب خنک شستشو داد آنگاه آنها را در داخل دیگچه ای ریخت و با مقداری آب که سطح میوه ها را بپوشاند، برای مدّت ۱۵ دقیقه جوشانید. در نهایت محلول به دست آمده را پس از خنک شدن صافی نمود و برای نگهداری در داخل ظروف ریخت (۱۱).

از هر پوند میوه های رُز می توان در حدود ۲ فنجان عصاره رقیق (juice) تهیه کرد (۱۱).

ترکیبات شیمیائی گل رُز (ingredients):

دانشمندان معتقدند که از حدود ۳۰۰ ترکیب شیمیائی متنوعی که در گیاه رُز وجود دارند، تاکنون فقط در حدود ۱۰۰ نوع از آنها شناسائی شده اند (۱۰).

مهمترین ترکیبات غذائی موجود در گل رُز عبارتند از:

- (۱) ویتامین A
- (۲) ویتامین B
- (۳) ویتامین C
- (۴) ویتامین E
- (۵) ویتامین K
- (۶) عنصر پتاسیم
- (۷) عنصر آهن (۱۰، ۱۳).

مهمترین ترکیبات شیمیائی موجود در گل رُز عبارتند از:

- (۱) آلکالوئیدها (alkaloids)
- (۲) فلاونوئیدها (flavonoids)
- (۳) پکتین (pectin) ۱۱ درصد
- (۴) اسید مالیک (malic acid) ۱/۵ درصد
- (۵) اسید سیتریک (citric acid) ۱/۵ درصد (۱۹، ۱۳).

مهمترین ترکیبات شیمیائی موجود در میوه های رُز عبارتند از:

(۱) رنگدانه ها یا پیگمان های کاروتنوئید (carotenoid)

(۲) استرول گیاهی (plant sterol)

(۳) توکوترینول ها (tocotrienols)

(۴) آنتوسیانین ها (anthocyanins)

(۵) کاتچین ها (catechins)

(۶) پلی فنل ها (polyphenolics) (۱۳).

اصلی ترین ترکیبات شیمیائی موجود در روغن فرّار بذور رُز عبارتند از:

(۱) ژرانیول الکل (alcohols geraniols) معطره

(۲) ال-سیترونلول (L-citronellol) معطره

(۳) کافور رُز (rose camphor) معطره

(۴) ب-داماسنون (B-damascenone) معطره

(۵) آلکان ها (alkanes) معطره (۲۰).

اصلی ترین ترکیبات شیمیائی موجود در روغن فرّار گلبرگ های رُز عبارتند از:

(۱) سیترونلول (citronellol):

این ترکیب شیمیائی در فراری دادن پشه ها مؤثر است.

(۲) سیترال (citral):

دارای خاصیت ضد میکروبی قوی، مورد نیاز برای سنتز ویتامین A

(۳) کارون (carvone):

هاضم غذا

(۴) سیترونلیل استات (citronellyl acetate):

مُسبب بروز عطر و طعم در رزها، قابل استفاده در تولیدات آرایشی

و بهداشت پوست

(۵) ایوژنول (eugenol):

از قوی ترین آنتی اکسیدان ها

(۶) فارنسول (farnesol):

یک نوع آفتکش طبیعی

(۷) متیل ایوژنول (methyl eugenol):

ضد عفونی کننده و داروی بی حسی

(۸) نرول (nerol):

آنتی بیوتیک، مُعطره

(۹) فنیل استالدئید (phenyl acetaldehyde):

از ترکیبات مُعطره

(۱۰) فنیل ژرانیول (phenol geraniol):

فرم طبیعی ژرانیول، مسبب طعم و عطر میوه ای (۱۵).

آشکال استفاده از گل رُز (type of uses):

(۱) بوته های زینتی (ornamental):

(۱-۱) گلدانی (pot flower)

(۲-۱) باغچه ای (garden flower)

(۲) گل شاخه بریده (cut flower)

(۳) گلاب (rose water)

(۴) عطر، اسانس، روغن فرار (essential oil, attar)

(۵) عصاره (extract, juice)

(۶) چای گیاهی (۱۳، ۲۰، ۱۹).

گلاب (rose water):

یکی از موادی که از گل های رُز به ویژه گونه "گل محمدی" با نام علمی "Rosa damascene" موسوم به "طلای معطر" به دست می آید، "گلاب" (rose water) نامیده می شود (۲۰).

برای گلاب گیری از رُزهای زیر استفاده می شود:

- ۱) در ایران و آلمان از رُزهای صورتی رنگ موسوم به "گل محمدی" یا "رُز دمشقی" (Damask roses) با نام علمی "Rosa damascene" که دارای سه ردیف گلبرگ (trigintipetala) هستند، استفاده می شود (۲۰).
- ۲) در سایر نقاط دنیا از رُز دیگری موسوم به "رُز گل کلمی" (cabbage rose) با نام علمی "Rosa centifolia" استفاده می شود (۲۰).

در زبان فارسی قدیم و ترکی استانبولی به گل رُز بطور خلاصه "گل" گفته می شود و "گلاب" به آبی می گویند که از تقطیر گلبرگ های گل رُز حاصل می آید (۱۹).

تاریخ آغاز گلابگیری به پیش از حکمرانی پارسیان در ایران باز می گردد (۱۹).

سابقه کاشت گل محمدی در منطقه "قمصر" شهر کاشان کشور ایران بسیار دیرینه است، بگونه ای که باستان شناسان گلابپاش های گلی را از بسیاری قبور این منطقه متعلق به سده های یکم و دوم هجری (قرون ۹-۸ میلادی) کشف کرده اند (۱۹).

بر پایه مدارک تاریخی موجود در کتابخانه ملی پاریس در سال ۸۱۰ میلادی در ایالت فارس سالانه ۳۰ هزار بطری گلاب به عنوان باج به خزانه بغداد پرداخت می شد (۱۹).

تکنیک تولید گلاب از کشور ایران منشأ گرفته و در قرن دهم میلادی به سایر مناطق جهان همچون: کشورهای عربی، هندوستان و اروپا از جمله اسپانیا راه یافته است (۱۹، ۲۰).

از "گلاب" در موارد زیر استفاده می شود:

- (۱) آشپزی (cooking)
- (۲) آرایشی (cosmetic)
- (۳) داروئی (medicine)
- (۴) مراسم مذهبی (religious practices) (۲۰).

فقط گلاب های ۱۰۰ درصد خالص دارای گواهینامه ارگانیک و خواص داروئی هستند (۱۴).

- برای تهیه گلاب خانگی جهت مصارف شخصی یا "DIY" (Do It Yourself) در مواقعی که دستیابی به دستگاه های تقطیر مقدور نمی باشد، می توان به طریق زیر عمل نمود:
- (۱) یک فنجان از گلبرگ های رُز فشرده شده را با ۲ فنجان آب مقطر مخلوط سازید. ایده آل آن است که گلبرگ های رُز از هر گونه بقایای آفتکش ها عاری باشند.
 - (۲) گلبرگ ها را شستشو بدهید، تا از کثافات پاک شوند سپس به آنها ۲ فنجان آب مقطر بیفزائید و تا مرحله جوشیدن حرارت بدهید.
 - (۳) روی آنها را بپوشانید و بگذارید، تا برای مدت ۳۰ دقیقه به همان حال باقی بمانند.
 - (۴) محلول را صافی کنید و در بطری های شیشه ای دربدار بریزید.
 - (۵) محلول را تا زمان مصرف در یخچال نگهدارید. این محلول بدین ترتیب تا چند هفته قابل مصرف می باشد (۱۴).

عطر گل های رُز یا روغن فرّار رُز (rose perfume, rose oil):

روغن فرّار رُز را غالباً از گلبرگ های رُز دمشقی (damask rose) با نام علمی "Rosa damascena" و گاهی از رُز کلمی (cabbage rose) با نام علمی "Rosa centifolia" به دست می آورند (۱۵، ۱۳).

روغن فرّار رُزها را که از تقطیر گلبرگ های آنها حاصل می کنند، غالباً با نام های زیر در بازارهای جهانی به فروش می رسند:

۱) روغن فرّار رُز بلغاری (Bulgarian rose oil)

۲) عطر رُز بلغاری (Bulgarian rose otto)

"otto" به معنی عطر می باشد (۱۵).

بلغارستان و ترکیه از بزرگترین تولیدکنندگان "روغن رُز" از گلبرگ های "رُز دمشقی" محسوب می شوند (۱۵).

"درّه رُز" که در نزدیکی شهر "کازانلاک" بلغارستان واقع است، از مراکز اصلی تولید عطر گل رُز در جهان محسوب می شود (۱۹).

روغن رُز سرشار از عطر گلبرگ های آن است (۱۵).

عطر، اسانس یا روغن گل سرخ حاصل از گلبرگ های رُز در واقع مخلوطی از روغن های فرّار (essential oils) است که از طریق تقطیر بخار گلبرگ های له شده رُزها به دست می آید (۲۰،۱۹).

روغن فرّار خالص رُز (rose absolute) را بجای تقطیر کردن با کمک حلال عصاره گیری می کنند. این نوع روغن که با استفاده از حلال "هگزان" (hexane) به دست می آید، به رنگ های: زرد کمرنگ، زرد مایل به خاکستری و نارنجی می باشد (۲۰،۱۹).

وزن روغن فرّار حاصل از عصاره گیری گلبرگ های رُز تقریباً معادل $\frac{1}{3000}$ تا $\frac{1}{6000}$ وزن گلبرگ های مصرفی است.

به عنوان مثال برای تهیه هر گرم روغن فرّار رُز به حدود ۳-۶ کیلوگرم گلبرگ رُز معادل حدوداً ۲۰۰۰-۱۰۰۰ گل رُز نیاز می باشد (۲۰).

در برخی آزمایشات از تقطیر ۱۰ هزار پوند گلبرگ های رُز فقط یک پوند روغن فرّار رُز بسیار با کیفیت ($\frac{1}{10000}$) و مقداری گلاب غلیظ حاصل آورده اند (۱۵،۱۴).

دانشمندان معتقدند که رایحه دلپذیر گل های رُز به واسطه حضور نوعی ماده شیمیائی با فرمول " $C_{10}H_{18}O$ " موسوم به "ژرانیول" (geraniol) است (۲۰).

اسانس گل رُز گران ترین اسانس گل ها در سراسر جهان محسوب می شود لذا آن را "ملکه اسانس ها" می گویند.

هر گرم از اسانس خالص گل رُز در بازارهای جهانی معادل یک گرم طلا قیمت گذاری شده است (۱۹).

اسانس گل رُز در دماهای کم به جامد تبدیل می شود و با گرمای دست به حالت مایع تبدیل می گردد درحالیکه اسانس های تقلبی گل رُز حتی در شرایط یخچال هم به حالت جامد در نمی آیند (۱۹).

عمده ترین مراکز جهانی پرورش گل رُز برای مقاصد عطرسازی عبارتند از:

(۱) فرانسه و مراکش:

عمده محصول آنها از رُز "سنتیفولیا" حاصل می گردد.

(۲) ترکیه، بلغارستان و ایران:

که اکثر محصول آنها را رُز "گل گلاب" تشکیل می دهد (۱۹).

گلاب (rose water) با روغن فرّار رُز (rose essential oil) تفاوت دارد. بعلاوه آنها را

نباید با روغن میوه های رُز (rose hip oil) اشتباه گرفت (۱۴).

گلاب و روغن فرّار رُز از هزاران سال قبل به عنوان مواد آرایشی-بهداشتی مصرف می شده اند (۱۴).

روغن بذور رُز (rose seed oil):

از میوه های رُز برای تهیه روغن بذور رُز استفاده می شود و از آن برای تهیه مواد بهداشت پوست و تولیدات آرایشی سود می برند (۲۰).

عصاره گل رُز (rose extract):

عصاره گل رُز را از گلبرگ ها و کاسبرگ های این گیاه استخراج می کنند. این عصاره به رنگ زرد روشن، دارای طعم کمی شیرین و عطری نافذ است (۱۹).

ترکیبات شیمیائی موجود در عصاره گل رُز عبارتند از:

- (۱) گرانول ۳۰-۴۰ درصد
- (۲) لینالول ۲۰-۳۰ درصد
- (۳) سیترونلول ۴۰-۶۰ درصد (۱۹).

موارد استفاده گل رُز (uses):

مهمترین موارد استفاده از گل های رُز عبارتند از:

- (۱) کاربردهای زینتی (ornamental)
- (۲) کاربردهای محیط زیستی (environmental)
- (۳) کاربردهای غذایی (culinary, cooking)
- (۴) کاربردهای آرایشی-بهداشتی (cosmetic & healthy)
- (۵) کاربردهای داروئی (medicinal) (۱۹،۱۳).

کاربردهای زینتی گل رُز (ornamental):

بوته های گل رُز از جمله زیباترین و مناسب ترین گیاهان زینتی برای کاشت در باغچه ها و گاهاً به صورت پرورش گلدانی در فضاهای نورگیر داخل خانه ها محسوب می گردند (۲۰).

از بوته های شکل و زیبای رُزها به وفور در اماکن زیر بهره می گیرند:

۱) فضاهای سبز و پارک ها (landscapes)

۲) پرچین ها و حصارهای سبز (hedges)

۳) حواشی خیابان ها، بلوارها و جاده ها (roads & streets)

۴) تثبیت اراضی شیبدار (slope stabilization) (۲۰).

برخی از گل های رُز که امروزه به عنوان گیاه زینتی بکار برده می شوند، جزو ارقام هیبرید محسوب می شوند و از جهات زیر حائز اهمیت هستند:

- (۱) برخی از گل های رُز هیبرید دارای گل های بسیار جذابی هستند.
- (۲) فقط تعداد کمی از گل های رُز وجود دارند که آنها را به واسطه داشتن شاخه ها و برگ های (foliage) زیبا و معطر پرورش می دهند نظیر:

"Rosa glauca" (۱-۲)

"Rosa rubiginosa" (۲-۲)

- (۳) برخی از گل های رُز دارای خارهای زینتی جذابی هستند نظیر "Rosa sericea"
- (۴) ارقامی از گل های رُز را غالباً به خاطر میوه های جالب توجه آنها پرورش می دهند نظیر "Rosa moyesii" (۲۰).

تخمین زده می شود که حدود ۳۵-۳۰ هزار رقم و دورگه هیبرید از گیاه رُز به عنوان گیاه زینتی گلدار در باغ ها کاشته می شوند. اکثر ارقام دورگه اصلاح شده رُز دارای گلبرگ های بیش از ۵ عدد هستند (۲۰).

از بوته های رُز برای زینت بخشی و دکوراسیون باغ ها، اتاق ها و سالن های جشن و شادی بهره می گیرند (۱۳).

از بوته های گل رُز ویژه اهداف زینتی برای بهره گیری از شکوه و عطر گل هایش سود می برند زیرا رُزها دارای شاخه ها و برگ های زیبا و گل های بی نظیر از جنبه های شکل، عطر و میوه های خوش ظاهر می باشند (۱۳).

سوابق کاشت گل های رُز برای اهداف زینتی به حداقل ۵۰۰ سال قبل از میلاد مسیح در کشورهای حوزه مدیترانه، ایران و چین بر می گردد (۱۳).

سابقه استفاده های زینتی از رُزها در هندوستان به افسانه های کهن آنان بر می گردد (۱۳).

در زمان های پیش از این بسیاری از بانوان عمدتاً از لباس هائی با نقوش گل ها استفاده می کردند که بیشترین این نقوش متعلق به گل های رُز بوده اند (۱۳).

از گیاه رُز در مقیاس تجارتی برای دو منظور زیر استفاده می شود:

۱) صنایع عطرسازی (perfumery)

۲) گل های شاخه بریده (cut flowers) (۲۰).

کاربردهای محیط زیستی گل رز (environmental):

میوه های رز حاوی مقادیر فراوانی از ویتامین C هستند. این میوه ها توسط برخی پرندگان نظیر: "توکاها" (Thrushes) ، "موم بال ها" (Waxwings) و "سهره ها" (Finches) خورده می شوند و بدون هضم شدن از طریق دفع از بدن آنها در طبیعت پخش می گردند (۲۰).

کاربردهای غذائی گل رُز (foods):

از بخش های مختلف گیاه رُز در بسیاری از مناطق دنیا برای اهداف آشپزی بهره می گیرند که برخی از این موارد عبارتند از (۱۳):

الف) گلبرگ ها (petals):

از گلبرگ های رُزها در مناطق مختلف دنیا به اشکال مختلفی استفاده می شود (۱۳) نظیر:

گلاب گلبرگ های رُز:

گلاب (rose water) که دارای عطر متمایزی است، از گلبرگ های برخی از ارقام رُزها تهیه می شود (۲۰).

به عبارت دیگر گلاب مایعی است که آن را از تقطیر گلبرگ های رُز خیسانده در آب به دست می آورند (۱۴).

گلاب را معمولاً از گلبرگ های "رُز دمشقی" (damask rose) با نام علمی "Rosa damascena" تهیه می کنند اما گاهی آن را از گلبرگ های "رُز کلمی" (cabbage rose) با نام علمی "Rosa centifolia" نیز فراهم می سازند (۱۴).

بر طبق ادعاهای وبسایت محافظت از پوست (Dermato-Care): گلاب حاصل تقطیر گلبرگ های رُز و مایعی شفاف با عطر و بوی گل های سرخ تازه و شاداب می باشد (۱۴).

گلاب معمولاً جزو محصولات جانبی (by-product) کارخانجات تهیه روغن فرار رُز (essential oil, volatile oil) محسوب می گردد(۱۴).

گلاب برخلاف روغن فرار رُز حاوی اغلب ترکیبات شیمیائی موجود در گلبرگ های رُز است(۱۴).

انجمن بین المللی نامگذاری ترکیبات آرایشی (INCI) بطور رسمی اقدام به تأیید گلاب به عنوان ماحصل گلبرگ های رُز دمشق از طریق تقطیر نموده است.

رُز دمشق همچون سایر رُزها متعلق به خانواده رُزاسه و مشتمل بر ۲۰۰

نوع مختلف می باشد(۱۴).

ROSE WATER

HISTORY

how to use & Benefits

مرغوب ترین گلاب های دنیا را در مراکز زیر تهیه می کنند:

(۱) درّه "کازانلوک" (Kazanluk valley) در بلغارستان موسوم به "درّه رُزها"

(۲) ترکیه

(۳) مراکش

(۴) هندوستان

(۵) ایران؛ کاشان (۱۴).

از گلاب در بسیاری از کشورهای خاور میانه از جمله ایران و همچنین جنوب آسیا برای امور آشپزی از جمله شیرینی پزی استفاده می کنند (۲۰).

گلاب را بطور معمول در برخی از خوراک های ایرانی به ویژه شیرینی جات و دسرها بکار می برند (۱۹).

مهمترین دسرهای ایرانی که از گلاب در تدارک آنها استفاده می شود عبارتند از:

مسقطی، یخ در بهشت، فرنی، شله زرد، کاجی و حلوا (۱۹).

از گلاب می توان برای معطر کردن تولیدات نانوائی از جمله:

نان، کیک، کلوچه و مافین (muffin) بجای "وانیل" (vanilla) بهره گرفت.

"مافین" کیک های کوچکی هستند که معمولاً به حالت گرم خورده می شوند (۲۱).

از گلاب در تهیه مواد غذایی زیر سود می‌برند:

- (۱) مربّاها (jams)
- (۲) سس های سالاد (salad dressings)
- (۳) شربت ها (sherbets)
- (۴) کیک های فنجانی یا کیک های یزدی (cupcakes)
- (۵) نوشابه های غیر الکلی طعم دار (fruit-flavored beverages) (۱۴).

برخی از شیرینی های (sweets) که از گلاب در تهیه آنها بهره می گیرند عبارتند از:

(۱) راحت الحلقوم (Turkish delight)

(۲) شکرپاره، لوز، شیرینی بریلی (burfi, borfi, barfee, barfi)

(۳) باقلوا (baklava)

(۴) حلوا (halva)

(۵) روغن جوش (gulab jamun)

(۶) کنافه یا شیرینی رشته ای (kanafeh)

(۷) نوقا یا شیرینی بادامی (nougat)

(۸) پشمک (pashmak)

(۹) خیر (kheer)

"یک نوع شیرینی رایج در جنوب آسیا است که از: برنج آبپز، شیر، شکر،

ادویه جات و آجیل ها تهیه می شود و شباهت بسیاری به فرنی دارد."

(۱۰) رابری (Rabri)

"نوعی از لبنیات است که از طریق گرمادهی آرام شیر و متعاقب تبخیر

مقدار زیادی از رطوبت آن حاصل می گردد."

(۱۱) ساندیش (Sandesh)

"یک نوع دسر رایج در مناطق شرقی شبه قاره هند است که از: پنیر و شکر

تهیه می شود و به صورت قطعات گرد و مکعبی شکل سرو می گردد."

(۱۲) برنج برشته (fried rice)

۱۳) بریانی (Biryani)

"مخلوطی از: برنج، سبزیجاتی نظیر سیب زمینی، گوشت پخته گوسفند-

بُز- مرغ- گوساله- ماهی یا میگوی آب شیرین (prawn)، ادویه جات و

تخم مرغ است که در بین مسلمانان و یهودیان شبه قاره هند رایج

می باشد." (۲۰، ۱۹، ۱۳).

استفاده از گلاب در امور آشپزی برای مردم آمریکا چندان مقبولیت ندارد درحالیکه این کار در خاور میانه، شمال آفریقا و هندوستان بسیار رایج است لذا آن را می توان در غذاهای زیر شاهد بود:

۱) تاس کباب گوشت گوسفند (lamb stew)

۲) برنج های پخته شده (rice dishes)

۳) سالادها (salads) (۱۴).

از گلاب در تهیه برخی از نوشیدنی های مخلوط و نوشابه ها از جمله موارد زیر بهره می گیرند:

۱) آمیزه شراب سفید و آب گازدار (spritzers)

۲) مشروب الکلی و تلخ ایتالیائی (Campari)

۳) نوشیدنی پرتقالی ایتالیائی (Aperol)

۴) نوعی نوشیدنی میوه ای گازدار (sparkling rose) (۱۴).

گلاب به سبب برخورداری از عطر و طعم دلپذیر می توان همراه با برخی دیگر از چاشنی ها و ادویه جات زیر در آشپزی استفاده نمود (۱۴):

Ginger	زنجبیل	Cardamom	هل
Black pepper	فلفل سیاه	Coriander	گشنیز
Vanilla	وانیل	Cumin	زیره سبز
-	-	Saffron	زعفران

با استفاده از گلاب به همراه مواد گیاهی زیر می توان چای گیاهی سرد یا گرم تهیه نمود (۱۴):

Orange	نارنج	Saffron	زعفران
Hibiscus	خطمی	Lemon	لیموترش

چاشنی گلبرگ های رُز:

گلبرگ های رُز را می توان همانند یک چاشنی (garnish) زیبا و خوش عطر در غذاها مصرف کرد. آن را می توان بر روی سالادها، بستنی ها، ماست و سایر دسرها پاشید و از عطر دلپذیرش بهره گرفت (۲۱،۷،۱۳).

گلبرگ های رُز را می توان در داخل شکر قرار داد و آن را به یک شیرین کننده با عطر رُز تبدیل نمود.

برای این منظور یک ظرف شیشه ای را تا نیمه شکر بریزید سپس لایه نازکی از گلبرگ های خشک رُز را بر روی شکرها قرار دهید و مابقی حجم ظرف را با شکر پُر کنید آنگاه درب ظرف را محکم ببندید و آن را در یک محل خنک و تاریک برای مدت دو هفته بگذارید. اینک از شکر معطرتان می توانید برای شیرین کردن مواد غذایی نظیر: چای، قهوه و شیر بهره گیرید (۲۱).

از گلبرگ های رُز برای تهیه "آیسینگ" (icing) استفاده می شود.

"آیسینگ" آمیزه ای از: شکر، کره، سفیده تخم مرغ و مواد رنگی مجاز نظیر

پودر گلبرگ های خشک شده رُزها است که آن را برای تزئین بر روی کیک ها

و شیرینی جات می مالند (۲۱).

با ریختن یک قاشق چایخوری (۵ میلی گرم) پودر گلبرگ رُز در داخل لیموناد می توان باعث بهبود عطر و طعم آن گردید.

همچنین می توان در داخل هر لیوان آب چند تکه یخ و چند عدد گلبرگ تازه رُز قرار داد و با اینکار سلیقه بهتری از خود را با نمایش گذاشت (۲۱).

از گلبرگ های رُز می توان برای معطر سازی عسل استفاده کرد:

برای این منظور به شرح زیر عمل می شود:

(۱) یک فنجان (۲۴۰ میلی لیتر) عسل

(۲) یک تا دو قاشق غذاخوری (۳۰-۱۵ میلی لیتر) از گلبرگ های خشک رُز

مواد مذکور را درون یک ظرف بریزید و خوب با یکدیگر مخلوط سازید سپس درب ظرف را ببندید و برای مدت ۵-۷ روز به حال خود بگذارید (۲۱).

مرَبّای گلبَرگ های رُز:

در ایران از گلبَرگ های رُز برای تهیه مرَبّای خانگی استفاده می شود (۱۹).

گلبَرگ های رُز را به صورت های کنسرو و مرَبّا در می آورند و در انواع شیرینی ها بکار می گیرند (۱۳).

مرَبّای گلبَرگ های رُز موسوم به "گُلَقند" (gul-ghand) را در شبه قاره هند تهیه می کنند و از آن برای رفع یبوست بانوان بارداری که منع مصرف داروهای شیمیائی دارند، استفاده می شود (۲۰).

چای گلبرگ های رُز:

گاهاً از برگ ها و ریشه های شسته شده بوته های رُز برای تهیه "چای رُز" (rose tea) و "چای گیاهان داروئی" (herbal tea) بهره می گیرند (۲۰، ۱۳).

همچنین از گلبرگ ها یا غنچه های رُزها همراه با سایر گیاهان داروئی (herbs) برای تهیه چای گیاهان داروئی سود می برند (۲۰).

از گلبرگ ها یا غنچه های رُزها گاهاً برای طعم بخشی چای معمولی نیز استفاده می شود (۲۰).

با ریختن چند عدد گلبرگ رُز در داخل قوری چای می توانید چای خودتان را معطر و دلپذیر سازید.

بعلاوه می توانید مقدار ۱۰۰ گرم از گلبرگ های خشک رُزها را با ۵۰۰ گرم چای خشک در داخل یک ظرف مخلوط سازید و پس از درب بندی و سپری شدن یک هفته استفاده نمائید (۲۱).

تهیه چای از گلبرگ های خشک شده گل رُز از دوران های باستان در جنوب چین مرسوم بوده است. امروزه غنچه های خشک شده گل رُز همچنان از سوقاتی های استان "هونان" واقع در جنوب چین است و از آنها برای تهیه "چای رُز" بهره می برند (۱۹).

اغلب رُزها به ازای هر گرم گلبرگ خشک می توانند یک فنجان چای گیاهی تولید کنند(۱۰).

Rose petal tea

شربت گلبرگ های رُز:

در فرانسه "شربت رُز" (rose syrup) را که از عصاره گلبرگ های رُزها تهیه می شود، بطور معمول مصرف می نمایند (۲۰).

در هندوستان از کنسانتره گلبرگ های رُز و "کدو مسمائی" (squash) نوعی نوشیدنی غلیظ به نام "روح افزا" (Rooh-Afza) تهیه می کنند که برای معطر سازی دسرهای نظیر بستنی ها به ویژه بستنی قیفی هندی موسوم به "کالفی" (kulfi) استفاده می نمایند (۲۰، ۱۳).

در برخی مناطق دنیا نوساقه ها و نوشاخه های قرمز رنگ رُزها را تا قبل از سبز شدن آنها می خورند اما از آنها پس از سبز شدن فقط برای طعم بخشی غذاها بهره می گیرند (۲۰).

شیرینی گلبرگ های رُز:

از گلبرگ های رُزها در تهیّه برخی از آب نبات ها (candies) سود می برند (۲۰).

یکی از محبوب ترین شیرینی های انگلیسی ها نوعی شیرینی خامه ای رُز (rose creams) می باشد که دارای روکش شکلاتی است و بر روی آن گلبرگ های کریستاله رُز پاشیده می شود (۲۰، ۱۳).

ب (میوه های رُز (fruits):

میوه های رُز (rose hips) دارای طعم تند و مزه ای همانند میوه های "قره قاط" (cranberries) می باشند (۱۳).

میوه های رُز سرشار از ویتامین C و قابل مصرف به صورت خام هستند (۲۰).

از میوه های رُز به اشکال زیر استفاده می کنند:

(۱) میوه های تازه (fresh)

(۲) میوه های خشک شده (dried)

(۳) میوه های کنسروی (preserved) (۱۳).

از میوه های تازه رُزها برای تهیه مواد غذایی زیر استفاده می کنند:

(۱) مربّا (jam)

(۲) ژله (jelly)

(۳) مارمالاد (marmalade)

(۴) سوپ ها (soups)

(۵) چای رُز (rose tea)

(۶) شربت ها (syrups) از جمله: شربت میوه رُز (rose hip syrup)

(۷) روغن بذور میوه رُز (rose hip seed oil)

(۸) سس سیب (apple sauce)

(۹) تاس کباب ها (stews)

(۱۰) نان ها (breads)

(۱۱) پوره یا پودینگ (pudding)

(۱۲) شیرینی های مربائی (tarts)

(۱۳) شیرینی میوه ای (pie) (۲۰،۱۳).

شربت میوه های رُز (Rose fruit syrup):

شربت میوه های رُز را از طریق فشردن میوه های آن و سپس صافی کردن مایع حاصله به دست می آورند (۲۰).

از میوه های گل رُز در طی جنگ جهانی دوّم به عنوان منبع تأمین ویتامین C در انگلستان استفاده می شد بطوریکه از آنها برای تهیه نوعی شربت بهره می گرفتند. شربت میوه های گل رُز بیش از ۲۰ برابر پرتقال دارای ویتامین C است گواينکه از مقادیری ویتامین A نیز برخوردار می باشد (۱۹).

استفاده از شربت میوه های رُز در کشور فرانسه بسیار رایج است. آنها آن را از عصاره میوه ها و گلبرگ های رُز تهیه می کنند (۱۳).

چای میوه های رُز (Rose hip tea):

برای تهیه چای گیاهی می توان از میوه های رُز به صورت های تازه و خشک استفاده کرد ولیکن از میوه های تازه باید به میزان دو برابر وزن میوه های خشک مصرف نمود (۱۱).

برای تهیه چای گیاهی می توان از ۴-۸ میوه تازه رُز برای تهیه هر فنجان چای متعاقب جوشاندن آنها برای مدت ۱۵-۱۰ دقیقه استفاده کرد (۱۱).

برای جوشاندن میوه های رُز نباید از دیگچه های آلومینیومی سود بُرد زیرا اینکار:

(۱) باعث بیرنگ شدن میوه ها و محلول حاصله خواهد شد.

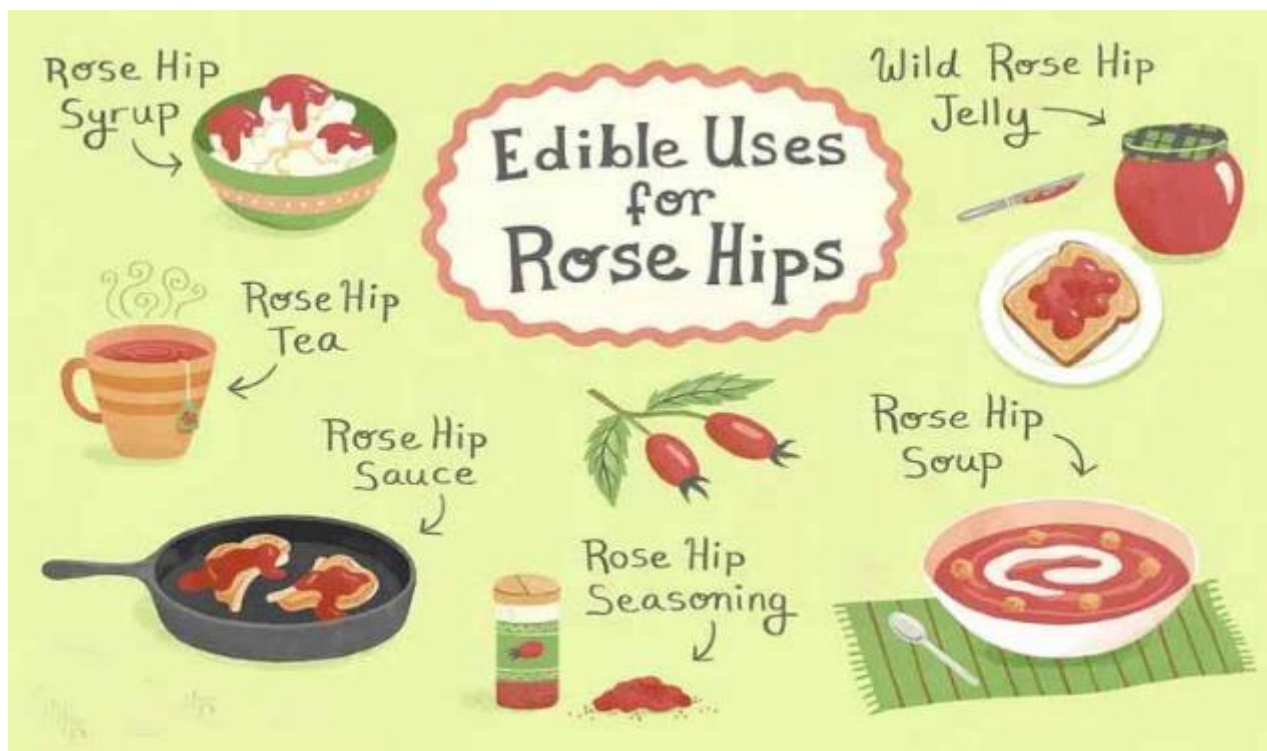
(۲) آلومینیوم موجب تخریب ویتامین C می شود.

(۳) ظروف استیل برای این منظور بسیار مناسب هستند (۱۱).

میوه های رُز را به صورت های خشک و له شده جهت تهیه چای گیاهان داروئی بهره می گیرند ولیکن برای افزایش طعم و مزه چای غالباً آنها را همراه با گل های خطمی (hibiscus) بکار می برند (۱۳).

کاربردهای آرایشی-بهداشتی گل رُز (cosmetic & healthy):

مهمترین کاربردهای آرایشی بهداشتی گل رُز عبارتند از:

- (۱) گلاب (rose water)
- (۲) عطر گل رُز (attar of roses ,rose perfume) یا روغن فرّار رُز (rose essential oil)
- (۳) عصاره گل رُز (rose extract)
- (۴) ماسک صورت (face mask)
- (۵) سرم های صورت (face serum)
- (۶) آب حمام (warm bath)
- (۷) لوسیون ها (lotion)
- (۸) شامپوی بدن (body wash) (۲۰،۱۳،۱۴).

گلاب را می توان از فروشگاه های آرایشی-بهداشتی، مواد غذایی و یا به صورت آنلاین در بسیاری از کشورها خریداری نمود (۱۴).

از گلاب خالص در بسیاری از فراورده های آرایشی-بهداشتی مربوط به پوست و مو و همچنین پاک کننده ها بهره می گیرند (۱۴).

پاشیدن مقداری گلاب بر روی صورت قبل از شروع آرایش می تواند باعث مرطوب شدن پوست و دوام مواد آرایشی بر روی چهره افراد گردد و مانع کمرنگ شدن آرایش شود. البته این تأثیرگذاری در شرایط اقلیمی خشک و سرد بیشتر می باشد (۲۱).

از گلاب طی قرون گذشته برای تهیه مواد آرایشی-بهداشتی زیر استفاده شده است:

- ۱) محافظت از پوست (skincare)
- ۲) تولیدات زیبایی (beauty products)
- ۳) عطرها (perfumes)
- ۴) پاک کننده های خانگی (cleansers)
- ۵) آشپزی (cooking)
- ۶) اسپری های بدن (body spray)
- ۷) پاک کننده های رختشوئی (laundry detergent) (۱۴).

متخصصین پوست معتقدند که گلاب به واسطه برخورداری از خواص داروئی زیر می تواند به محافظت از پوست و اهداف آرایشی افراد کمک نماید:

(۱) آنتی اُکسیدانی (anti-oxidant)

(۲) ضد میکروبی (anti-microbial)

(۳) ضد التهابی (anti-inflammatory) (۱۴).

بر طبق نتایج پژوهشی منتشره در ژورنال "کاربردهای داروئی مکمل ها در پزشکی"

(CTiM)، گلاب می تواند به عنوان:

پاک کننده، آب رسان، رافع خشکی، رافع التهاب، درمان کننده آکنه، رافع قرمزی و آسیب

های پوستی بطور بسیار مؤثری استفاده شود (۱۴).

با مخلوط کردن مقدار کمی گلاب با پاک کننده هائی نظیر گلیسرین می توان باعث بیشتر شدن اثربخشی آنها در پاک کردن مواد آرایشی روزانه گردید و در ضمن رطوبت کافی را به پوست رساند.

برای این منظور باید مواد زیر را در داخل یک ظرف شیشه ای ریخت و پس از بستن درب ظرف اقدام به تکان دادن آن برای مدّت ۲-۱ دقیقه نمود:

(۱) نصف فنجان گلاب (معادل ۱۲۰ میلی لیتر)

(۲) سه قطره روغن فرّار رُز

(۳) یک قاشق چایخوری (۵ میلی لیتر) گلیسرین

(۴) چهار قاشق غذاخوری "عنبر سائل" (witch hazel) (۲۱).

صنایع بزرگ عطرسازی معمولاً از روغن فرّار رُز برای تولید عطرها و برخی دیگر از وسائل آرایشی-مُعطر بهره می گیرند (۱۵،۱۳).

گاهاً محصولی به نام "رُز آبسولوت" یا "رُز کامل" (rose absolute) را در فروشگاه های آرایشی-بهداشتی آمریکا و اروپا عرضه می کنند که از مخلوط زیر به دست می آید:

(۱) عصاره ماحاصل استفاده از حلال گلبرگ های رُز (solvent extracted)

(۲) یک روغن کاریر یا حامل (carrier oil) نظیر روغن جوجوبا (jojoba oil)

"رُز آبسولوت" گواينکه کارائی روغن فرّار رُز را ندارد وليکن از عطر بیشتری برخوردار می باشد زیرا روغن فرّار رُز حاصل از بکارگیری حلال نسبت به روغن فرّار رُز حاصل از شیوه تقطير (steam distillation) و يا شیوه عصاره گیری CO₂ (CO₂ extraction) دارای ترکیبات مُعطره بیشتری است و اثراتی مشابه گلاب دارد. این ماده را می توان به صورت مستقیم و بدون رقیق کردن مصرف کرد (۱۵،۱۴).

بلغارستانی ها غنچه های دو هفته ای "رُز دمشقی" (Damask rose) را جمع آوری می کنند و از آنها به روش تقطير به تهیه روغن فرّار رُز مبادرت می ورزند. از این نوع روغن فرّار معمولاً در ۹۶ درصد کل عطرهاي زنانه استفاده می شود (۱۰).

گلبرگ های خشک شده رُزهای معطر را در داخل کیسه های کوچکی می ریزند و آنها را که موسوم به "پوت پوری" (potpourri) است، برای معطرسازی البسه بکار می گیرند (۱۳).

از گلبرگ های خشک شده گل های رُز برای تهیه "ماسک صورت" استفاده می شود، تا بر لطافت پوست صورت افزوده گردد و همچون گلبرگ های رُز لطیف و خوشرنگ گردد(۱۳).

گلاب و روغن رُز هر دو برای بهبود رشد و حالت دهی موها بسیار مؤثر و مفیدند لذا از آنها در تهیه مواد آرایشی-بهداشتی زیر بهره می گیرند:

۱) لوسیون ها (lotions)

۲) کرم ها (creams)

۳) صابون ها (soaps) (۱۳).

از گلاب و روغن فرار رُز می توان پس از اختلاط با مواد زیر بهره گرفت(۱۴):

Clary sage	مریم گلی مرموک	Aloe vera	آلوئه ورا
Fennel	رازیانه	Apple cider	معجون زنجبیل، آبلیمو و
Geranium	شمعدانی	vinegar	عصاره سیب تخمیر شده
Helichrysum	گل جاوید، گل بیمرگ	Witch hazel	عنبر سائل، فندق ساحره
Lavender	اُسطوخودوس	Bergamot	ترنج
Lemon	آبلیمو	Chamomile	بابونه
Sandalwood	روغن صندل	Neroli	روغن بهار نارنج
Ylang Ylang	روغن گل های درختان ایلنگ	patchouli	روغن نعناع هندی

در مواردی که از گلاب برای رطوبت رسانی به پوست های خشک استفاده می شود، بهتر است که آن را به همراه مواد زیر بکار ببرند:

(۱) روغن جوجوبا (jojoba oil)

(۲) روغن درخت قلم (shea butter)

بهتر است که معجون حاصل از ترکیب آنها را قبل از خواب بر روی پوست صورت بمالند (۱۴).

در صورتی که گلاب را با روغن فرّار اُسطوخودوس و روغن نارگیل مخلوط نمایند، می توان معجون حاصله را برای مدّت یک شب بر روی پوست صورت بمالند، تا چربی ها و مواد آرایشی سطح پوست را زائل سازد و به رفع آکنه کمک نماید (۱۴).

از معجون خانگی زیر می توان به عنوان ماسک صورت استفاده کرد:

مقداری زردچوبه خالص (turmeric) را با گلاب و ژل "آلوئه ورا" مخلوط سازید و آنها را برای مدّت ۲۰ دقیقه بر روی پوست صورت بمالید سپس با آب گرم و روغن نارگیل بشوئید (۱۴).

در مواردی که پوست بدن افراد از نوع خشک می باشد، می توان مقداری از گلاب را با لوسیون های بدن مخلوط کرد و بر سطح بدن اسپری نمود (۱۴).

گلاب را با روغن پرتقال، روغن "علف لیمو" (lemon grass)، روغن گریپ فروت و روغن اُسطوخودوس مخلوط می کنند و برای رفع خشکی پوست بدن بر روی پوست می مالند (۱۴).

با قرار دادن پارچه ای که در گلاب خیسانده شده است، به مدّت ۴۵ دقیقه بر روی پیشانی می توان از شدّت سردرد کاست. اینکار را با پراکندن روغن رُز در محیط نیز می توان انجام داد (۱۴).

افزودن چند قطره از گلاب در داخل شامپوها و مرطوب کننده ها می تواند رایحه دلپذیری را ایجاد نماید (۱۴).

افزودن ۲ قاشق غذاخوری از گلاب به یک فنجان آب سپس مخلوط کردن آن با روغن جوجوبا و کپسول ویتامین C می تواند معجونی را فراهم سازد که با مالیدن آن بر روی موها قبل از شامپو زدن برای مدّت ۱۰ دقیقه می تواند به نرم شدن و حالت پذیری موها کمک نماید (۱۴).

شیوه های استفاده از روغن فرّار رُز:

شیوه های استفاده از روغن فرّار رُز عبارتند از:

۱) روش "بخور درمانی" یا "آروماتیکال" (aromatically):

روغن فرّار رُز را می توان با استفاده از شیوه های زیر مصرف کرد:

۱-۱) دستگاه های "پخش کننده" (diffuser)

۲-۱) دستگاه های "بُخور" یا "استنشاقی" (inhale)

۳-۱) پخش مستقیم در هوا

برای این منظور چند قطره از روغن فرّار رُز را همراه با آب در بطری های آبفشان (spritz bottle) می ریزند سپس اقدام به پخشاندن محلول حاصله در هوا می نمایند (۱۵،۱۴).

۲) کاربرد جلدی (topically):

روغن فرّار رُز را برای کاربردهای جلدی یا پوستی می توان بدون رقیق سازی بکار برد. در مواردی که لزوماً باید از روغن فرّار رُز رقیق شده استفاده نمود، می توان از روغن های کاریر یا حامل (carrier oil) نظیر روغن نارگیل یا روغن جوجوبا به نسبت ۱:۱ بهره گرفت (۱۵،۱۴).

از روغن فرّار گلبرگ های رُز به وفور در بخور درمانی یا آروماتراپی (aromatherapy) پوست صورت بهره می برند (۱۳).

روغن میوه های رُز در تولید مواد آرایشی مصرف می شود زیرا فوایدی نظیر گلاب بر روی پوست دارد (۱۳).

با افزودن چند قطره از روغن فرّار رُز به مایع لباسشوئی می توان لباس ها را عطرآگین نمود (۱۴).

پس از رقیق سازی روغن فرّار رُز و قبل از مصارف جلدی آن بهتر است که از طریق آزمایش لکه ای (patch test) به عدم آلرژی زائی آن بر پوست بدن خودتان مطمئن گردید (۱۴، ۱۵).

در مواردی که از "رُز آبسولوت" (rose absolute) استفاده می شود، نیاز به رقیق سازی نمی باشد زیرا قبلاً در طی مراحل تهیه با کاربرها رقیق سازی شده است (۱۵).

از هر گونه مصارف خوراکی (internal) روغن فرّار رُز باید خودداری ورزید زیرا موجب خسارات و زیان های جسمانی خواهد شد (۱۴).

کاربردهای داروئی گل رُز (medicinal):

بخش هایی از گیاه رُز که برای اهداف داروئی بکار می روند عبارتند از (۱۰):

Roots	ریشه ها	Flowers	گل ها
Root barks	پوست ریشه ها	Petals	گلبرگ ها
Essential oil	روغن فرّار	Rosehips	میوه ها

مدارک تاریخی نشان می دهند که رومیان قدیم از رُزهای وحشی برای مقاصد داروئی بهره می گرفته اند (۱۰، ۱۳).

از زمان های بسیار دور از داروهای سنتی حاصل از رُز گونه "Rosa canina" برای درمان گاز گرفتگی سگ های مبتلا به بیماری هاری استفاده می شده است (۱۰).

در قرن نوزدهم میلادی اثبات شد که رُزها حاوی روغن های فرّار (essential oil) هستند لذا توجّه اطباء به استفاده از روغن فرّار رُزها که از طریق تقطیر (distilled) گلبرگ های آن حاصل می شد، برای اهداف "بخور درمانی" یا "آروماتراپی" معطوف گردید (۱۰).

از رُزها تا سال های ۱۹۳۰ میلادی برای تهیه داروهای مرسوم استفاده می شد آنچنانکه از "تنتور" (tincture) آن موسوم به "apothecary's rose" برای اهداف درمانی زیر بهره می گرفتند:

(۱) درمان عارضه "گلو درد" (sore throat)

(۲) طعم دهی برخی داروها (flavoring)

(۳) داروی قابض ملایم (mild astringent) (۱۰).

امروزه از بسیاری رُزها جهت تهیه داروهای گیاهی (herbal medicines) و سنتی (folk medicines) استفاده می شود (۲۰).

گل رُز از دیرباز در طب سنتی ایران و برخی دیگر از کشورهای جهان از جایگاه شایسته ای برخوردار بوده است (۱۹).

"رُز چینی" از دوران های قدیم در تهیه داروهای سنتی (traditional medicines) چینی نقش داشته است و چنین داروهایی در موارد زیر تجویز می شوند:

(۱) ناراحتی های معده (stomach problems)

(۲) کنترل رشد سرطان ها (cancer) (۲۰).

برخی اطباء گل های رُز را دارای خواص داروئی زیر دانسته اند:

(۱) مقووی بقاء یا افزایش توانائی جنسی (aphrodisiac)

(۲) پادزهر زیاده روی در باده نوشی (antidote)

گل های رُز به واسطه خنک کنندگی می توانند گرمای ناشی از نوشیدن الکل را زائل سازند و سمیت آن را در بدن از بین ببرند (۱۳).

در طب مدرن، داروئی به نام "دیارودون" (diarrhodon) را با ترکیبات حاصل از گل رُز تهیه می کنند که به عنوان مقووی قلب تجویز می گردد. این دارو را به افتخار کاشف آن "Abbot" با نام تجارتي "Diarrhodon abbatisis" تولید می کنند (۲۰).

مهمترین خواص داروئی گل رز عبارتند از:

- (۱) آرامبخش و مسکن اعصاب (nerve calming)
- (۲) ضد تشنج (anti-convulsion)
- (۳) ضد درد (analgesic)
- (۴) ترمیم کننده پوست (skin relief)
- (۵) قابض (astringent)
- (۶) ضد التهاب (anti-inflammatory)
- (۷) تسکین آلرژی (ease allergies)
- (۸) خنک کننده (cool)
- (۹) مقوی قلب (heart uplifting)
- (۱۰) رافع غم و اندوه (ease grief)
- (۱۱) تمیز کننده و بازکننده مجاری پوست از طریق بخور درمانی (cleansing, skin cleaner)
- (۱۲) ضد افسردگی (anti-depression)
- (۱۳) ضد اسپاسم یا گرفتگی عضلات (anti-spasmodic)
- (۱۴) مقوی بقاء یا تقویت کننده قوای جنسی (aphrodisiac)
- (۱۵) ضد میکروب و ضد عفونی کننده (anti-septic):
- (۱-۱۵) ضد باکتری (anti-bacterial)
- (۲-۱۵) ضد ویروس (anti-viral)
- (۱۶) مقوی گردش خون (blood tonic)

(۱۷) هاضم غذا (digestion stimulant)

(۱۸) خلط آور (expectorant)

(۱۹) صفرا آور (bile increasing)

(۲۰) مقوی کلیه ها (kidney tonic)

(۲۱) تنظیم کننده قاعدگی (menstrual regulator)

(۲۲) مُدر یا ادرارآور (diuretic) (۱۹، ۱۲، ۴، ۱۰، ۱۳).

مهمترین موارد درمانی گل رُز (برگ ها، گلبرگ ها، میوه ها و ریشه ها) عبارتند از:

- (۱) فشارهای عصبی (nervous tension)
- (۲) افسردگی (depression)
- (۳) بیخوابی مزمن (chronic insomnia)
- (۴) احتقان یا تجمع خلط (congestion)
- (۵) گلودرد (sore throat)
- (۶) ناراحتی های معده (stomach disorders)
- (۷) سرماخوردگی (cold)
- (۸) تب (fever)
- (۹) اسهال (diarrhea)
- (۱۰) آنفلوآنزا (influenza)
- (۱۱) مشکلات معده (stomach troubles)
- (۱۲) آبریزش بینی (runny nose)
- (۱۳) انسداد مجاری تنفسی (bronchial tubes)
- (۱۴) عفونت های ریوی (chest infections) (۱۹،۴،۱۰).

کاربردهای داروئی برگ های رُز (rose leaves):

برگ های گیاه رُز همانند گلبرگ هایش در صورت مصرف به شکل چای گیاهی دارای خواص آرام بخشی می باشند بطوریکه قادرند دمای بدن را در موارد بالا بودن کاهش بدهند (۱۳).

پژوهش ها حاکی از آن هستند که چای برگ ها و گلبرگ های رُز می تواند باعث افزایش ایمنی بدن گردد و بروز عفونت ها در داخل بدن را محدود سازد (۱۳).

کاربردهای داروئی گلبرگ های رُز (rose petals):

از گلبرگ های رُز برای مقاصد داروئی زیر بهره می گیرند:

(۱) درمان های طبیعی (naturopathy)

(۲) گیاه درمانی (herbal therapy) (۱۳).

از گلبرگ های رُز برای موارد درمانی زیر سود می برند:

(۱) تجمع مایعات در بدن (fluid retention)

(۲) تسریع در حذف مواد زائد توسط کلیه ها (wastes by kidneys)

(۳) اسهال خونی (dysentery)

(۴) اسهال (diarrhea)

(۵) التهاب معده و روده (gastro enteritis)

(۶) مشکلات کبدی (liver problems)

(۷) یبوست (constipation)

(۸) تنبلی دستگاه گوارش (sluggishness)

(۹) مشکلات کیسه صفرا (gall bladder) (۱۳).

کاربردهای داروئی گلاب (rose water):

گیاه رُز بطور طبیعی حاوی آنتی اُکسیدان هایی نظیر "فلاونوئیدها" (flavonoids) و برخی از ویتامین ها می باشد و از این نظر است که گلاب از ویژگی ها و خواص داروئی زیر بر پوست و مو بهره مند می باشد:

- (۱) قابض (astringent)
- (۲) پاک کننده (cleanser)
- (۳) تسکین دهنده (skin soother)
- (۴) رطوبت رسان (moisturizer) (۱۴).

در ایران و هند از قدیم الایام از گلاب برای معطر سازی غذاهای سلطنتی و همچنین موارد داروئی زیر بهره می برده اند:

- (۱) تسکین درد (soothe pain)
- (۲) عفونت ها (infections)
- (۳) دردهای شکمی (abdominal pain)
- (۴) ناراحتی های گوارشی (digestive issues)
- (۵) ناراحتی های قلبی (heart issues)
- (۶) انقباضات قاعدگی (menstrual cramps) (۱۴).

مهمترین ترکیبات شیمیائی دارای خواص درمانی در گلاب عبارتند از:

(۱) ژرانیول (geraniol):

دارای خواص آنتی اکسیدانی و ضد سرطانی

(۲) سیترونیل استات (citronellyl acetate):

مُسَبِّب عطر و طعم دلپذیر رُزها

(۳) سیترونلول (citronellol):

مُسَبِّب بوی خوش رُزها

(۴) ایوژنول (eugenol):

دارای خواص آنتی اکسیدانی قوی برای مبارزه با تنش های اکسیداتیو

ناشی از حضور رادیکال های آزاد در بدن

(۵) متیل ایوژنول (methyl eugenol):

یک ترکیب طبیعی گندزدا و بیحس کننده (anesthetic)

(۶) نرول (nerol):

یک ترکیب آنتی بیوتیک قوی

(۷) سیترال (citral):

دارای خاصیت ضد میکروبی

(۸) کاروون (carvone):

یک ترکیب هاضم (۱۴).

نتایج پژوهشی حاکی از وجود خواص درمانی زیر در گلاب بوده اند:

- (۱) ضد دیابت (anti-diabetic)
- (۲) کاهش درد (pain reducing)
- (۳) ضد ویروس (anti-viral)
- (۴) ضد باکتری (anti-bacterial)
- (۵) ضد سرطان (anti-cancer) (۱۴).

گلاب حاوی ترکیباتی است که می تواند:

- (۱) باعث طراوت، نرمی و شفافیت پوست گردد.
- (۲) آثار لکه های تیره و زخم های قدیمی را کمرنگ نماید.
- (۳) خشکی پوست و قرمزی مژمن آن را رفع کند.
- (۴) باعث رویش مجدد موها شود.
- (۵) آثار بریدگی ناشی از تیغ ریش تراشی را بزداید (۱۴).

استفاده از گلاب بر پوست صورت می تواند از چرب شدن و خشک شدن غیر عادی آن بکاهد (۱۴).

اضافه کردن چند قطره گلاب بر روی تکه ای از پارچه کتانی و کشیدن آن بر روی پوست صورت می تواند باعث فوائد زیر شود:

(۱) پاک شدن چربی ها

(۲) رطوبت رسانی

(۳) تسریع در التیام صدمات پوستی (۱۴).

گلاب به سبب ویژگی ضد درد (analgesic) می تواند باعث کاهش دردهای مختلف شود (۱۴).

تأثيرات داروئی اسانس گل رُز (essential oil effects):

اسانس گل رُز دارای اثرات داروئی زیر است:

- (۱) تحریک کننده جریان خون
- (۲) ایجاد آرامش روانی
- (۳) کاهش دهنده عوارض قبل از قاعدگی
- (۴) تحریک کننده قاعدگی (عدم مصرف در دوره بارداری)
- (۵) مانع ایجاد چین و چروک و لکه های پوستی با استعمال جلدی
- (۶) باعث بهبودی التهابات پوستی و جوش های صورت (۱۹،۱۵).

از روغن فرار گلابرگ های رز در طب سنتی برای رفع موارد زیر استفاده می شود:

- ۱) حُزن و اندوه (grief)
- ۲) تنش های عصبی (nervous tension)
- ۳) سرفه ها (coughs)
- ۴) التیام زخم ها (wound healing)
- ۵) سلامت پوست (skin health)
- ۶) آلرژی ها (allergies)
- ۷) سردردها (headaches)
- ۸) رفع التهابات (anti-inflammatory) (۱۵).

برخی پژوهش‌ها و تجربیات علمی اخیر نشان داده‌اند که روغن فرّار گلبرگ‌های
رُز می‌تواند عوارض زیر را مداوا نماید:

(۱) آکنه (acne)

(۲) تعادل هورمونی (balance hormones)

(۳) اضطراب و دلواپسی (anxiety)

(۴) افسردگی (depression)

(۵) برافروختگی مُزمن پوست صورت (rosacea)

(۶) نزول قدرت جنسی (libido)

(۷) التهابات (inflammatory)

(۸) سردردها (headaches)

(۹) التیام زخم‌ها (healing wounds)

(۱۰) آلرژی‌ها (allergies) (۱۴، ۱۵).

دانشمندان تأیید کرده‌اند که اثرات ضد سرطانی روغن فرّار رُز بیشتر از گلاب می
باشد (۱۴).

تأثیرات داروئی چای گلبرگ های رُز (rose petal tea):

چای گلبرگ های رُز در تأمین سلامتی بشر بسیار مؤثر است و از آن می توان برای

اهداف درمانی زیر سود جست:

- (۱) دردهای قاعدگی بانوان (menstruation)
- (۲) نامنظمی قاعدگی و ناباروری
- (۳) آرام بخشی سیستم عصبی (nervous system)
- (۴) بیخوابی (insomnia)
- (۵) خستگی و کوفتگی (fatigue)
- (۶) افسردگی (depression)
- (۷) پاک کنندگی و تصفیه بدن (cleanser & purifier) (۱۳).

اهمیت گل رُز در تأمین ویتامین ها (vitamins):

میوه های برخی از گونه های رُز حاوی مقادیر قابل ملاحظه ای از ویتامین ها هستند لذا از آنها برای تهیه مکمل های غذایی (food supplement) کمک می گیرند (۲۰).

پس از کشف ویتامین C که در سال های ۱۹۳۰ میلادی انجام پذیرفت و اظهار این ادعا توسط "لینوس پائولینگ" (Linus Pauling) که ویتامین ها می توانند سرماخوردگی را درمان نمایند، توجه به میوه های رُز که حاوی ویتامین مذکور بودند، جلب گردید (۱۰).

امروزه از میوه های رُز (rose hips) بخصوص گونه "Rose canina" به عنوان یکی از منابع کم اهمیت ویتامین C استفاده می شود (۲۰).

از شربت میوه های رُز (rosehips syrup) برای درمان سرفه و به عنوان منبع تأمین ویتامین C بدن کمک می گیرند (۱۰).

پژوهش های اخیر نشان داده اند که مصرف روزانه ۲۰۰۰-۱۰۰۰ میلی گرم ویتامین C می تواند به عنوان آنتی اکسیدان مؤثر عمل نماید و مانع اثرات مخرب رادیکال های آزاد بر سلول های بدن شود (۱۰).

خشک شده میوه های رُز وحشی که سرشار از ویتامین C تا ۳ برابر میوه های مرکبات هستند، می تواند به جلوگیری از بیماری کمبود ویتامین C موسوم به "اسکوربوت" (scurvy) کمک نماید (۱۰).

اهمیت گل رز در تأمین سلامت بدن (body health):

پلی فنل های موجود در میوه های رز از خواص مفید زیر برخوردارند:

(۱) جلوگیری از بروز سرطان ها (protect cancer)

(۲) ممانعت از بروز بیماریهای قلب و عروق یا "CVD" (cardio-vascular)

(diseases)(۱۳).

گلاب می تواند مواد سمی را از سطح پوست بزداید و به آن ظاهری شفاف و طبیعی

بخشد(۱۳).

تأثیرات آنتی اکسیدانی گل رُز (anti-oxidant):

گلاب از نظر وجود ترکیبات آنتی اکسیدان غنی می باشد و این ویژگی می تواند به تقویت سلول های پوست و ترمیم آنها کمک نماید (۱۴).

نتایج پژوهشی نشان داده اند که رُزها حاوی آنتی اکسیدان هائی هستند که با رادیکال های آزاد به مقابله بر می خیزند و مانع اثرات مضر آنها بر پوست از جمله بروز عوارض زیر می شوند:

(۱) چین و چروک (wrinkles)

(۲) لکه های تیره (dark spots)

(۳) خشکی (dryness) (۱۴).

تأثیرات ضد میکروبی گل رُز (anti-microbial):

در یک مطالعه ثابت گردید که گلبرگ های رُز حاوی نوعی ترکیب شیمیائی با فعالیت ضد باکتری قوی می باشند که از این نظر قابل مقایسه با بسیاری از روغن های فرار گیاهی است (۱۴).

گلاب را به سبب داشتن ویژگی ضد میکروبی به برخی ترکیبات داروئی زیر می افزایند:

(۱) دهانشویه ها (mouthwashes)

(۲) قطره های چشمی (eye drops) (۱۴).

گلاب به واسطه خواص ضد باکتریائی و ضد التهابی می تواند بسیاری از عفونت ها را کاهش بدهد و از درد آنها بکاهد (۱۴).

گلاب می تواند از عفونت های لثه ای جلوگیری نماید و باعث استحکام دندان ها گردد و بدین ترتیب از ایجاد بوی بد دهان ممانعت به عمل آورد (۱۴).

برخی مطالعات حاکی از آن بوده اند که گلاب می تواند زخم های دهانی و همچنین زخم های معده و روده ها را التیام بخشد و عفونت های چشمی نظیر "ورم ملتحمه چشم" (conjunctivitis) را مداوا نماید (۱۴).

تأثیر گل رُز بر التهابات (inflammation):

گُمپرس پارچه یا حوله خیسانده در دَم کرده گل های خشک رُز می تواند به عنوان ضد التهاب عمل نماید و التهاب نقاط سطحی بدن از جمله چشم ها را درمان کند و موجب تسکین سردردها شود (۱۰).

"تنتور" حاصل از میوه های رُز (rosehips tincture) به عنوان یک ماده قابض برای درمان اسهال تجویز می شود و از آن برای درمان سرفه و رفع التهاب روده بزرگ نیز بهره می گیرند (۱۰).

تأثیر گل رُز بر اعصاب (nervous system):

عطر گل های رُز آرامش بخش سیستم عصبی است و در ایجاد خواب راحت برای انسان ها بسیار کارآمد می باشد و به همین دلیل در "عطر درمانی" یا "آروماتراپی" بکار گرفته می شود (۱۹).

برخی پژوهش ها نشان می دهند که عطر رُز از خاصیت تسکین دهنده (tranquilizer) اعصاب و روان برخوردار است. در واقع عطر رُز هوا را آکنده از بوی خوش و طراوت می سازد و آرامش خیال و طیب خاطر را برای داشتن خواب خوش فراهم می کند (۱۳).

از روغن فرّار "رُز دمشقی" در موارد بروز افسردگی و تشویش خاطر (anxiety) بهره می گیرند (۱۰).

یکی از مفیدترین اثرات روغن فرّار رُزها عبارت از تقویت حافظه و قوای مغزی محسوب می شود لذا فرماندهان جنگی دوران های قدیم در موقعیت های وخیم اقدام به بوئیدن آن برای رهائی از بُن بست های فکری و چاره اندیشی می نمودند (۱۵).

پژوهش ها نشان داده اند که عطر (aroma) گل های رُز دارای فوائد زیر است:

(۱) افزایش قوای مغزی (brain power)

(۲) بهبود قدرت حافظه (sharpen memory) (۱۳).

نتایج یک آزمایش که در ژورنال "تأثیرات درمانی مکمل‌ها" (CTiC) منتشر شده است، نشان می‌دهند که یک گروه از بانوانی که به تازگی وضع حمل (postpartum) نموده بودند، در زمانی که تحت دو تیمار یعنی در معرض بوئیدن روغن فرار رز و روغن فرار اُسطوخودوس به مدت ۱۵ دقیقه و دو دفعه در هفته و در ضمن ۴ هفته به همراه یک گروه شاهد قرار گرفتند، مشخص شد که:

هر دو تیمار در قیاس با تیمار شاهد بر اساس مقیاس افسردگی پس از زایمان "ادینبورگ" (EPDS) به عنوان مقیاس میزان تشویش غیر عادی (GAD-7)، در کاهش ناراحتی‌های بانوان مذکور مؤثر بوده اند (۱۵).

عصاره گل‌های رز از طریق پوست و مخاط بینی جذب می‌شود و موجب بروز فواید داروئی زیر می‌گردد:

(۱) کاهش فعالیت دستگاه عصب سمپاتیک

(۲) تقویت سیستم عصبی پاراسمپاتیک (۱۹).

برای بهره‌گیری از روغن فرار گلبرگ‌های رز جهت کاهش افسردگی و اضطراب می‌توان آن را با روغن اسطوخودوس مخلوط نمود سپس به صورت‌های زیر مصرف کرد:

(۱) افشاندن در محیط‌های زندگی و کار

(۲) کاربرد جلدی ۲-۱ قطره از آن بر روی میچ دست یا پشت گوش (۱۵).

از بخور حاصل از جوشاندن (decoction) گلبرگ ها و میوه های رُز و اُسطوخودوس (lavender) برای داشتن خواب راحت استفاده می کنند (۱۰).

با افزودن چند قطره از روغن فرّار رُز به آب استحمام می توان از افسردگی، بیخوابی و ناراحتی های عصبی خلاصی جست (۱۰).

مخلوط روغن فرّار رُز با روغن ماساژ معمولی می تواند به رفع خستگی، استرس و سوءهاضمه کمک نماید (۱۰).

از گلاب به واسطه بوی خوش آن در تهیه بسیاری از عطرها و خوشبو کننده های محیط استفاده می شود. گلاب و روغن فرّار رُز حاوی مقادیر زیادی از عطرهای گیاهی دلپذیر هستند که می توانند باعث تقویت قوای ذهنی گردند و بدین ترتیب در موارد زیر مفید واقع شوند:

(۱) تشویش و اضطراب (anxiety)

(۲) افسردگی (depression)

(۳) سردردها (headaches) (۱۴).

تأثیر گل رُز بر آلرژی ها (allergies):

مصرف چای حاصل از گلبرگ ها و میوه های گل رُز می تواند از شدت آلرژی های

فصلی زیر بکاهد:

(۱) استرس (stress)

(۲) خارش (itching)

(۳) آزدگی های پوستی (irritating)

(۴) سرفه (coughs)

(۵) احساس کسالت (illness)

(۶) لنت مزاج یا تغلیظ آخراط (lax mucus) (۱۲).

تأثیر گل رُز بر سلامت پوست (skin health):

گلبرگ های رُز از طریق "بخوردرمانی" یا "آروماتراپی" می توانند باعث تمیزی و باز شدن روزنه های پوست گردند (۴).

برای رفع پوست چرب ابتدا چند عدد از گلبرگ های رُزها را در آب می جوشانند و صورت خود را به منظور جذب بخار برای مدّت ۱۰ دقیقه در فاصله ۲۵ سانتیمتری آن نگه می دارند. البته افراد ممکن است در این مدّت احساس گرما نمایند اما پس از آن می توانند صورت خود را با آب خنک بشویند و خشک کنند (۴).

کاربرد جلدی روغن فرّار گلبرگ های رُز و یا افزودن آن به مایع شستشوی صورت، لوسیون ها و یا بدن شویه ها می تواند به برقراری و حفظ سلامت پوست افراد کمک نماید (۱۵).

تمامی فرهنگ های بومی و سنتی شرقی بر خلاف طب غربی یا اروپائی همواره باور دارند که هیچ تفاوت و تجرّدی بین ذهن و روح انسان ها با جسم وی وجود ندارد لذا هر دوی آنها برای کسب سلامتی و درمان بیماریها باید مورد توجّه قرار گیرند و بر اساس چنین نگرشی است که بسیاری از اطباء قدیم چنین اظهار می داشتند:

"رُزها هم برای پوست و هم برای روح انسان ها مفیدند"

"Roses are good for the skin and the soul" (۱۰).

گلاب به واسطه داشتن ترکیبات شیمیائی ضد رادیکال های آزاد می تواند باعث حفظ رطوبت، بافت و طراوت پوست انسان گردد(۱۴).

از گلاب می توان برای بهبود سلامت پوست افراد سالخورده نیز بهره گرفت(۱۴).

تأثیر گل رز بر ناراحتی های پوستی (skin disorders):

گلاب به سبب خاصیت ضد التهابی می تواند آزردهای پوستی را تسکین بخشد (۷).

سرخپوستان قبیله "کراوز" (Crows) ساکن در نواحی شمال آمریکا اقدام به جوشاندن ریشه های رز وحشی می کنند و از مایع حاصله برای کمپرس نقاطی از بدن که دچار تورم هستند، سود می جویند (۱۰).

کرم های (creams) حاصل از روغن فرار رز برای درمان خشکی و التهابات پوستی کاربرد دارند (۱۰).

"لوسیون" (lotions) حاصل از روغن فرار رز در ترکیب با "تنتور" گیاه "پای شتر" (lady`s mantle) با نام علمی "Alchemilla sp" از خانواده گلسرخیان (رُزاسه) می تواند برای رفع خارش های واژنی (vaginal itching) استفاده شود (۱۰).

از گلاب برای موارد زیر سود می برند:

۱) خشکی پوست (dry skin)

۲) آماس پوستی (dermatitis)

۳) اگزما (eczema) (۱۳).

تأثیر گل رُز بر سوختگی ها (burns):

سرخیوستان ساکن جلگه های ایالت "اوکلاهما"ی آمریکا موسوم به "پاون ها" (Pawnees) اقدام به جمع آوری گال هایی می نمایند که توسط حشرات در قاعده ساقه های رُز وحشی به وجود می آیند سپس آنها را نیمسوز می کنند و در هاون می کوبند و از پودر حاصله برای درمان سوختگی ها بهره می گیرند (۱۰).

تأثیر گل رُز بر آکنه (acne):

گلاب به واسطه ویژگی های ضد عفونت های باکتریائی و تسکین التهابات می تواند از شدت عوارض زیر بکاهد:

(۱) آکنه (acne)

(۲) آماس پوست (dermatitis)

(۳) قرمزی مُزمن پوست صورت (rosacea) (۱۴).

خاصیت ضد میکروبی و عطردرمانی (آروماتراپی) روغن فرّار رُز دارای فوائد بسیار زیادی در تأمین سلامت پوست می باشند لذا از روغن فرّار رُز در قالب لوسیون ها و کِرم های خانگی (DIY) می توان برای رفع عارضه "آکنه" استفاده کرد (۱۵).

نتایج بررسی هائی که در سال ۲۰۱۰ میلادی در مورد تأثیرات روغن فرّار رُز بر علیه فعالیت های باکتریائی مُضر در قیاس با ۱۰ نوع روغن فرّار دیگر انجام گرفت، مشخص شد که کاربردهای جلدی محلول ۰/۲۵ درصد روغن فرّار رُز به مدت ۵ دقیقه می تواند باکتری موجود در عفونت های "آکنه" موسوم به "پروپیونی باکتریوم آکنه" (*Propionibacterium acnes*) را بطور کامل کنترل نماید و این فعالیت نسبت به تأثیرگذاری روغن های فرّار دارچین (cinnamon)، اُسطوخودوس (lavender) و آویشن (thyme) بیشتر بوده است (۱۵).

ROSE WATER REMEDY

HOW I USED

ROSE WATER

TO CONTROL ACNE

دانشمندان برای رفع عارضه "آکنه" توصیه کرده اند که یک قطره از روغن فرّار خالص رُز را سه دفعه در هر روز بر روی نقاط عارضه بمالند. برای این منظور می توان از کمی پنبه استریل سود جُست. البته در مواردی که بهره مندی از قدرت ضد میکروبی روغن فرّار مصرفی نیز مدّ نظر باشد، می توان روغن فرّار رُز را با حجم مساوی از روغن نارگل رقیق نمود(۱۵).

گلاب مخلوط با مقدار مساوی از عصاره برگ ها و پوست ساقه گیاه دولپه ای "عنبر سائل" یا "فندق ساحره" (witch hazel) با نام علمی "Hamamelis sp" از خانواده "انجیلیان" (Hamamelidaceae) به عنوان لوسیون مرطوب کننده پوست برای جلوگیری از ایجاد "آکنه" و "کورک" (pimples) استفاده می شود(۱۰).

برای مصرف گلاب بر روی پوست صورت از جمله به منظور رفع "آکنه" توصیه شده است که آن را با چند قطره از سایر مواد پاک کننده نظیر "معجون سیب-زنجبیل" (apple cider) یا روغن "عنبر سائل" مخلوط سازند سپس برای پاک کردن آن از صابون زیتون (castile soap) بهره گیرند(۱۴).

برای رفع "آکنه" باید روزانه سه دفعه و هر دفعه یک قطره از روغن فرّار رُز را بر روی محل عارضه بمالند و برای این کار از پنبه استریل استفاده نمایند. برای تسهیل در اینکار می توان روغن فرّار رُز را با روغن نارگیل رقیق کرد(۱۴).

تأثیر گل رُز بر اثرات سالخوردگی (aging):

روغن فرّار گلبرگ های رُز به دلیل خواص ضد التهابی و آنتی اُکسیدانی می تواند به التیام صدمات پوستی و کاهش اثرات سالخوردگی کمک نماید زیرا رادیکال های آزاد (free radicals) قادرند، به بافت پوست آسیب برسانند و باعث چروکیدگی، کاهش رطوبت و لطافت پوست شوند ولیکن آنتی اُکسیدان های موجود در روغن فرّار رُز می توانند باعث ممانعت از بروز وقایع مزبور گردند(۱۵).

تأثیر گل رز بر شوره سر (dandruff):

گلاب به واسطه خواص ضد التهابی و ضد میکروبی می تواند با آماس پوستی فرق سر (scalp) مقابله نماید و رویش مجدد موها را تحریک کند (۱۴).

نتایج پژوهشی نشان داده اند که گلاب می تواند به درخشندگی و استحکام موها کمک نماید و مانع بروز شوره سر گردد (۱۴).

تأثیر گل رُز بر افزایش قدرت جنسی (libido):

روغن فرّار گلبرگ های رُز به دلیل خاصیت ضد دلشوره و اضطراب می تواند بیشترین کمک را به مردان در ارتباط با ناتوانی های جنسی به عمل آورد (۱۵).

روغن فرّار رُز می تواند باعث ایجاد تعادل در هورمون های جنسی شود و بدین ترتیب بر قوای جنسی افراد بیفزاید (۱۵).

یک آزمایش کلینیکی دوگانه که با تیمار شاهد "شبه دارو" (placebo) در سال ۲۰۱۵ میلادی برای تعیین اثرات روغن فرّار رُز بر ۶۰ بیمار مرد دچار ناتوانی های جنسی انجام پذیرفت، نشان داد که روغن رُز می تواند به کاهش اضطراب و تشویش افراد کمک نماید و تأثیری همانند ممانعت کننده های جذب "سروتونین" (SSRIs) داشته باشد و باعث بهبود عارضه ناتوانی جنسی مردان گردد (۱۵).

روغن فرّار رُز را به صورت افشانه و یا کاربرد جلدی ۲-۳ قطره از آن بر روی پوست گردن و سینه می تواند جهت افزایش توان جنسی افراد مفید واقع گردد (۱۵).

همچنین می توان روغن فرّار رُز را با حجم مساوی از نوعی روغن کاریر نظیر روغن جوجوبا، روغن نارگیل و یا روغن زیتون مخلوط کرد و برای افزایش توان جنسی بر روی پوست بدن ماساژ داد (۱۵).

چینی ها از گل های رُز با مقاصد زیر استفاده می کنند:

(۱) مُحَرِّک انرژی بدن موسوم به "کای" (Qi)

(۲) تقویت گردش خون

(۳) رفع کم کاری کبد (۱۰).

از "رُز کلمی" (cabbage rose) برای تهیه "روغن رُز فرانسوی" کمک می گیرند. این نوع روغن از نظر ترکیبات شیمیائی نسبت به "روغن رُز بلغاری" بسیار متمایز است و از نظر تقویت قوای بآء (aphrodisiac) بسیار مشهور می باشد (۱۰).

تأثیر گل رُز بر عوارض قبل از قاعدگی (premenstrual):

عوارض قبل از قاعدگی شامل طیف گسترده ای از علائم و نشانه های زیر می باشند:

(۱) بی حوصلگی (mood swings)

(۲) حساس شدن پستان ها (tender breasts)

(۳) ویار یا خوردن هوسانه (food craving)

(۴) خستگی و بیحالی (fatigue)

(۵) زودرنجی و گج خلقی (irritability)

(۶) افسردگی (depression) (۱۵).

افشاندن روغن فرار رُز و یا رقیق سازی آن با یک نوع روغن کاریر نظیر روغن نارگیل و کاربرد جلدی آن بر روی پوست ناحیه شکم می تواند باعث تسکین ناراحتی های قبل از قاعدگی گردد (۱۵).

"تنتور" حاصل از گلبرگ های رُز در صورت ترکیب با دیگر گیاهان داروئی برای درمان قاعدگی نامنظم و دردهای حاصل از قاعدگی های شدید کاربرد دارد (۱۰).

چینی ها از گل های رُز به همراه "بابونه گاوی" (motherwort) برای رفع نامنظمی قاعدگی و سوءهاضمه بهره می برند (۱۰).

تأثیر گل رُز بر قاعدگی های دردناک (dysmenorrhea):

یک مطالعه کلینیکی که نتایج آن در سال ۲۰۱۶ میلادی در مورد اثرات روغن فرّار رُز بر قاعدگی دردناک (انقباضات آزار دهنده بخش های پائینی شکم) بانوان منتشر شد، نشان داد که مصارف جلدی روغن فرّار رُز در صورت عدم وجود بیماریهای فیبری غیر عادی در رحم (endometriosis) می تواند از دردهای قاعدگی دردناک بکاهد.

در آزمایش مذکور اقدام به تقسیم نمودن ۱۰۰ شرکت کننده در ۲ گروه به شرح زیر نمودند:

گروه (۱) که داروی ضد التهاب غیر استروئیدی دریافت کردند.

گروه (۲) که داروی ضد التهاب غیر استروئیدی را به همراه "عطر درمانی" یا "آروماتراپی" با روغن فرّار رُز ۲٪ دریافت کردند.

اطلاعات حاصله نشان دادند که پس از ۱۰ دقیقه هیچ تفاوتی بین نتایج دو گروه یافت نشد.

اطلاعات حاصله نشان دادند که پس از ۳۰ دقیقه گروه دوم مدعی کاهش دردهای قاعدگی شدند (۱۵).

جوشانده گل های رُز همراه با "بابونه گاوی" (motherwort) برای رفع دردهای قاعدگی استفاده می شود (۱۰).

Massage:

- * Using after diluted essential oil with 2-3 drops in your hand.
- * Massage can boost your body energy.

Aroma Diffuser:

- * Improve air quality.
- * Take within 8 drops of essential oil in the distilled water with Aroma Diffuser Container.
- * Notice that the room can not be completely closed, please to be breathable!

Foot Skin Care:

- * Make your foot skin be smoothing.

تأثیر گل رُز بر مشکلات چشمی (eye disorders):

ساکنین شهر "اوماها" واقع در ایالت "نبراسکا"ی آمریکا اقدام به خیساندن ریشه ها و میوه های رُز در آب می نمایند سپس مایع حاصله را برای رفع التهابات چشمی بکار می گیرند (۱۰).

قبایل سرخپوست "فلات هد" (Flathead) و "چاینه" (Cheyenne) که در آمریکای شمالی ساکن هستند، با محلولی که از جوشاندن گلبرگ ها، پوست ساقه و پوست ریشه های رُز وحشی به دست می آورند، به درمان کوری موّقت ناشی از درخشش برف می پردازند (۱۰).

سرخپوستان قبیله "چیپوا" (Chippewas) ساکن در منطقه دریاچه های بزرگ (great lakes) واقع در ایالت "اونتاریو"ی آمریکا اقدام به تهیه نوعی چای از میوه های رُز وحشی می کنند و از آن به عنوان نوشیدنی خنک کننده بدن و درمان بیماری های چشمی استفاده می کنند.

آنها همچنین از بخش داخلی پوست ریشه های رُز وحشی برای درمان بیماری چشمی "آب مروارید" (cataract) سود می برند (۱۰).

منطقه "دریاچه های بزرگ" دربرگیرنده دریاچه های پنجگانه دارای آب شیرین

می باشد که در ایالت های: "سوپریور"، "میشیگان"، "هوران" "ایری" و

"اونتاریو" واقع هستند (۱۰).

محققین معتقدند که روغن فرار رُز می تواند برخی از عفونت های چشمی (eye infections) را درمان نماید (۱۳).

تأثیر گل رُز بر مشکلات گوارش (digestion disorders):

قبایل سرخپوست "فلات هد" (Flathead) و "چاینه" (Cheyenne) که در آمریکای شمالی سکونت دارند، اقدام به جوشاندن پوست ساقه ها و ریشه های رُز وحشی می کنند و از جای گیاهی حاصله برای درمان اسهال و مشکلات معده بهره می برند (۱۰).

در شرق آسیا از دانه های "رُز ژاپنی" برای تهیه داروهای سنتی با خاصیت ادرارآوری (anti-diuretic) و ملین بودن (anti-laxative) استفاده می شود (۱۰).

از دم کرده (infusion) گلبرگ های رُزها برای کمک به هضم غذا و رفع سردردها (headache) سود می برند (۱۰).

از جوشانده میوه های رُز همراه با برخی از گیاهان داروئی دیگر برای درمان اسهال شدید ناشی از ضعف کارآئی معده کمک می گیرند (۱۰).

از جوشانده گل های رُز همراه با برخی گیاهان داروئی چینی برای رفع عدم کارآئی کبد بهره می برند (۱۰).

از "تنتور" حاصل از گلبرگ های رُز برای رفع مشکلات گوارشی زیر استفاده می شود:

(۱) اسهال (diarrhea)

(۲) ضعف هضم غذا (sluggish digestion) (۱۰).

از گلبرگ های رُز می توان برای افزایش ترشّح صفرا (bile flow) استفاده کرد(۱۳).

تأثیر گل رُز بر مشکلات مجاری تنفسی (congest):

سرخپوستان قبیله "کراوز" (Craws) ساکن در نواحی شمال آمریکا اقدام به جوشاندن ریشه های رُز وحشی می کنند سپس از بخار حاصل از جوشاندن آنها استنشام می نمایند، تا مانع خونریزی بینی و دهان شوند (۱۰).

"غَرغَره" (gargle) حاصل از دَم کرده گلبِگ های رُز را به تنهائی و یا در ترکیب با "مریم گلی" (sage) برای درمان "گلو درد" استفاده می کنند (۱۰).

تأثیر گل رز بر دردهای عضلانی (muscle pain):

سرخپوستان "آراپاهو" (Arapaho) اقدام به تهیه پودری از گلبرگ های خشک شده رُزهای وحشی می نمایند که برای رفع دردهای عضلانی بر روی محل عارضه مالیده می شود (۱۰).

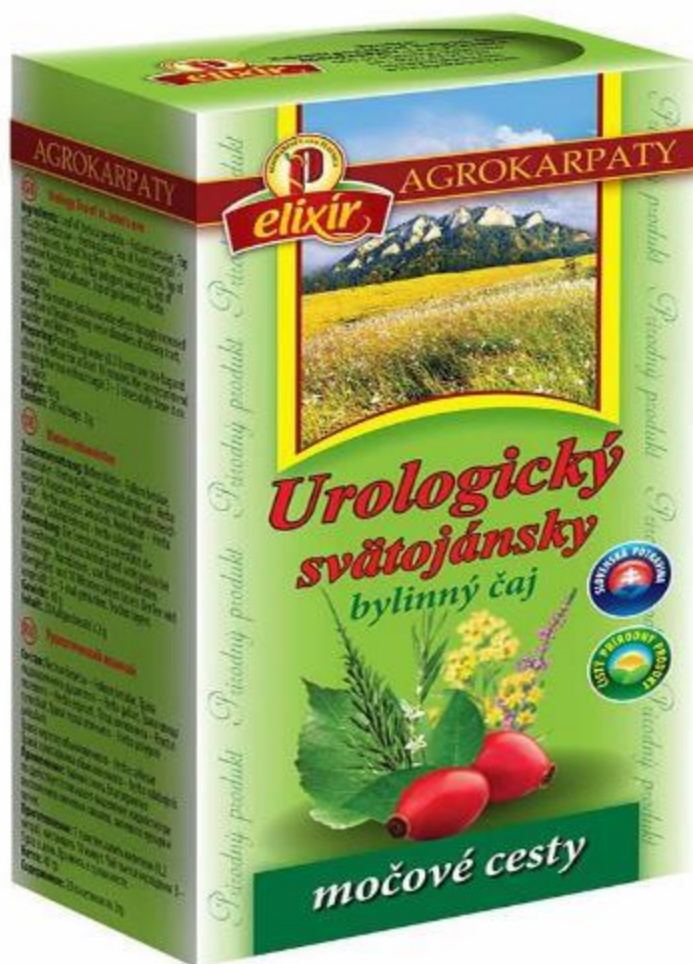
تأثیر گل رُز بر دستگاه ادراری (urine system):

دانشمندان خاصیت های ادرارآوری (diuretic) و مُسهل بودن (laxative) میوه های رُزها را به واسطه حضور اسید سیتریک و اسید مالیک در آنها می دانند (۱۳).

بسیاری از محققین توصیه کرده اند که از میوه های رُز و آمیزه های حاصل از آنها برای رفع بیماریهای زیر بهره گیرند:

(۱) مشکلات ادراری (urinary problems)

(۲) یبوست (constipation) (۱۳).

عوارض جانبی مصارف گل رُز (side effects):

مصارف گلاب برای اکثر مردم بی خطر و ایمن می باشد گوا اینکه برخی افراد ممکن است نسبت به آن و یا فرآورده های حاوی آن دارای حساسیت باشند (۱۴).

سازمان نظارت بر غذا، دارو و مواد آرایشی فدرال آمریکا (FFDCA) اقدام به تهیه فهرستی از بخش ها و مواد حاصل از گل رُز به عنوان مواد عموماً بی خطر (GRAS) به شرح زیر نموده است:

(۱) روغن فرّار حاصل از حلال رُز (rose absolute)

(۲) گلاب (rose water)

(۳) عطر گل رُز (rose perfume, rose attar)

(۴) غنچه های گل رُز (rosebuds)

(۵) گل های رُز (rose flowers)

(۶) میوه های گل رُز (rose hips, rose fruit)

(۷) برگ های گل رُز (rose leaves) (۲۰).

برخی از علائم ناشی از حساسیت نسبت به مصارف گلاب عبارتند از:

(۱) سوزش پوست (burning)

(۲) قرمزی پوست (redness)

(۳) کهیر زدن (hives) (۱۴).

در صورت بروز علائم آلرژی نسبت به گلاب باید مصرف آن را قطع کرد و سریعاً به پزشک مراجعه نمود زیرا این حالت ها بویژه در مواقعی که پس از قطع مصرف گلاب همچنان برجا بماند، به بدن افراد صدمه وارد می سازد(۱۴).

توصیه ها، هشدارها و مخاطرات (precaution, warning & hazards):

۱) عطرهای حاصل از روغن فرّار گلبرگ های رُز به دلیل طبیعی بودن عاری از مخاطرات ناشی از کاربرد عطرهای سنتزی بر سلامتی بدن انسان هستند (۱۵).

۲) برای بهره گیری از عطر حاصل از گلبرگ های رُز می توان ۱-۲ قطره از آن را بر پوست ناحیه مچ دست ها و یا پشت گوش ها مالید (۱۵).

۳) روغن فرّار رُز را به منظور معطر سازی بدن می توان با روغن های فرّار زیر رقیق نمود و سپس بکار برد (۱۵):

Helichrysum	گل جاوید یا گل بیمرگ	Bergamot	تُرَنج
Lavender	اُسْطوخودوس	Chamomile	بابونه
Lemon	لیمو تُرش	Clary sage	مریم گلی مَرموک
Neroli	بهار نارنج	Fennel	رازیانه
Patchouli	نعناع هندی	Geranium	شمعدانی
Sandalwood	صندَل سفید	Ylan ylang	ایلنگ

۴) هیچگاه نباید از روغن فرّار رُز به صورت خوراکی مصرف کرد (۱۵).

(۵) از تماس روغن فرّار رُز با غشاء مخاطی نظیر چشم ها بپرهیزید (۱۵).

(۶) در مواردی که افراد از پوست حساس برخوردارند، حتماً باید روغن فرّار رُز را ابتدا رقیق و سپس قبل از مصرف جلدی نهائی با تست لگه ای از عدم آلرژی زائی آن مطمئن گردید (۱۵).

(۷) روغن فرّار رُز را همواره دور از دسترس اطفال و حیوانات خانگی قرار دهید (۱۵).

(۸) روغن فرّار رُز از بهای نسبتاً زیادی برخوردار است لذا عرضه انواع تقلّبی (adulteration) آن امری رایج و عادی می باشد. بنابراین توصیه شده است که برای کاربردهای داروئی حتماً آن را از مارک های معتبر و شناخته شده تهیه کنند، تا به خالص بودنش مطمئن باشند (۱۰).

(۹) مصرف کنندگان روغن فرّار رُز باید آگاه باشند که مقادیر زیادی از ویتامین C موجود در میوه های رُز در طی مراحل فرآوری ضایع گردیده اند لذا برای غنی سازی (fortify, enrichment) باید بطور مصنوعی مواد حاوی ویتامین C را به آن افزود (۱۰).

(۱) مصارف خوراکی گلاب برای بانوان باردار (pregnant) توصیه نمی شود گواينکه مصارف جلدی آن معمولاً مشکلی ایجاد نمی نماید (۱۴).

منابع و مأخذ:

- 1) ARS – 2022 – Rose propagation – The American Rose Society and Mississippi State University Extension Service
- 2) Balogh, Anne – 2020 – Rose bush care: a beginner`s guide to growing roses – <https://www.gardendesign.com>
- 3) Beaulieu, David – 2022 – How to grow rose bushes – <https://www.thespurce.com>
- 4) Boeckmann, Catherine – 2022 – How to plant, grow and prune roses – <https://www.almanac.com>
- 5) Bousselin, Francois – 2022 – Rose propagation – <http://www.ndsu.edu>
- 6) Capanelli, Monique – 2021 – How to propagate roses – <https://www.wikihow.com>
- 7) FTD – 2016 – Rose flower meaning and symbolism – <https://www.ftd.com>
- 8) Gaskins, Shelley – 2020 – Tips for growing healthy roses – <https://gardens.si.edu>
- 9) Griep, Stan V. – 2022 – Roses from cutting: how to stat a rose bush from cuttings – American Rose Society Consulting; <https://www.gardeningknowhow.com>

10) Herbal Encyclopedia – 2022 – Rose –

<https://www.cloverleaffarmherbs.com>

11) Iannatti. Marie – 2021 – How to harvest and use rose hips –

<https://www.thespruce.com>

12) Justis, Angela – 2017 – 34 Way to use roses -

<https://theherbalacademy.com>

13) IndiaNetZone – 2022 – Use of rose – <https://www.indianetzone.com>

14) Levy, Jillian – 2019 – 5 Rose water benefits and uses (plus, howto make it) – <https://draxe.com>

15) Price, Annie – 2019 – Rose essential oil benefits skin, depression and hormones – <https://draxe.com>

16) Russ, Karen & et al – 1999 – Growing roses – Home & Garden Information Center; <https://hgic.clemson.edu>

17) UF – 2021 – Growing roses – University of Florida;

<https://sfyl.ifas.ufl.edu>

18) Welch, William C. – 2022 – Rose propagation from cuttings – Texas A&M University; <https://aggie-horticulture.tamu.edu>

19) Wikipeda – 2022 – Rose – <https://fa.wikipedia.org>

20) Wikipedia – 2022 – Rose – <https://en.wikipedia.org>

21) Zuniga, Pilar – 2021 – How to use roses – <https://www.wikihow.com>